Bütün Yapıtları - 1

PLATON

MEKTUPLAR

Eski Yunancadan Çeviren: Furkan Akderin

say

Platon, hiç kuşku yok ki düşünce tarihinin en önemli ve etkili filozoflarından biridir. Felsefenin kurumsallaşmasına ve felsefede yazılı geleneğin oluşmasına katkıda bulunmuş, iki dünyalı metafiziğiyle bütün bir Ortaçağ düşüncesini belirleyecek olan idealist felsefe geleneğinin başlatıcısı olmuştur. Hıristiyan Ortaçağ felsefesine ve İslam düşüncesine etkisi bakımından da ayrıca önem taşıyan Platon, düşünce tarihi boyunca tartışılan tüm problemleri yüzlerce yıl öncesinden ele almış ve ilk büyük felsefi sistemi inşa etmiştir.

Platon'un *Bütün Yapıtları*'nın ilk kitabı olan ve filozofun Sicilya'da geçirdiği günleri konu alan *Mektuplar*, Platon felsefesinin yansıtılması ve *Diyaloglar*'da ileri sürülen görüşlerin savunulması açısından eşsiz bir öneme sahiptir.

Mektuplar, filozofun diğer eserlerinde neredeyse hiç söz etmediği hayatının en azından bir bölümüne ışık tutması, politik faaliyetleriyle ilgili bilgiler içermesi nedeniyle de okunmaya değerdir. *Mektuplar* Eski Yunancadan çevirisiyle dilimizde ilk kez yayımlanıyor.

internet satış:
saykitap.com
7,50 TL
ISBN 978-975-468-912-9
9 789754 689129
SAY YAYINLARI

PLATON

MEKTUPLAR

Bütün Yapıtları - 1

Eski Yunancadan çeviren:
Furkan Akderin

Yayıma hazırlayan:
Ahmet Cevizci

SAY

Say Yayınları
Platon / Bütün Yapıtları 1

Mektuplar
Özgün adı: Επιστολαί

Yayın hakları © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-975-468-912-9
Sertifika no: 10962

Eski Yunancadan çeviren: Furkan Akderin
Yayıma hazırlayan: Ahmet Cevizci
Sayfa düzeni: Tülay Malkoç

Baskı: Gülmat Matbaacılık
Topkapı / İstanbul
Tel.: (0212) 577 79 77
Matbaa sertifika no: 18005

1. baskı: Say Yayınları, 2010
2. baskı: Say Yayınları, 2015

Say Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
www.sayyayincilik.com • e-posta: say@sayyayincilik.com
www.facebook.com/sayyayinlari • www.twitter.com/sayyayinlari

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
internet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Platon'un Hayatı ve Eserleri 7
Önsöz 21

Birinci Mektup 35
İkinci Mektup 37
Üçüncü Mektup 44
Dördüncü Mektup 50
Beşinci Mektup 52
Altıncı Mektup 54
Yedinci Mektup 56
Sekizinci Mektup 91
Dokuzuncu Mektup 98
Onuncu Mektup 99
On Birinci Mektup 100
On İkinci Mektup 102
On Üçüncü Mektup 103

Kaynakça 109

Platon

Hayatı ve Yapıtları

Platon, düşünce tarihinin çok okunan, üzerine çok sayıda araştırmanın yapılmış olduğu, etkili ve önemli düşünürlerinin hiç kuşku yok ki en başında gelir. Bunun en önemli nedeni, Platon'un hocası Sokrates ve öğrencisi Aristoteles ile birlikte, etkisini modern zamanlara kadar devam ettirecek olan temel düşünce geleneği olarak Sokratik geleneğin veya teleolojik dünya görüşünün kurucu düşünürü olmasıdır.

Platon, bunun dışında düşünce tarihinde adı pek çok "ilk"le birleşen, yani pek çok şeyi ilk kez olarak gerçekleştirmiş bir filozoftur. Bu "ilk"lerden biri, onun felsefede yazılı geleneği başlatmış olmasından ya da daha doğrusu tüm eserleri günümüze ulaşmış ilk filozof olmasından meydana gelir. Aslında felsefede veya Grek felsefesinde yazılı gelenek, daha önce doğa filozoflarında başlamıştı. Bununla birlikte, doğa filozoflarının varlık konusunda kaleme almış oldukları *Peri Phusis* [Doğa Üstüne] adlı denemelerden hiçbiri günümüze erişmemiş, onlardan bize sadece birtakım fragmanlar kalmıştır. Sonra gelen ve felsefeyi, deyim yerindeyse gökyüzünden yeryüzüne indiren Sokrates ise, insan zihnini tembelleştirdiğine inandığı için yazılı söze pek bir değer vermemiş ve fikirlerini yazıya dökmemişti. Oysa Platon, sadece kendi düşüncelerini değil, fakat Sokrates'in de görüşlerini aktarmak amacıyla, pek çok felsefeci veya Platon yorumcusuna göre, sadece felsefe değil, aynı zamanda birer edebiyat şaheseri olan diyaloglar yazmıştı.

Platon'un adıyla birleşen bir diğer "ilk" ise, bu kez onun felsefeyi veya felsefi araştırmayla felsefe eğitimini kurumsal-

laştıran ilk düşünür olmasına işaret eder. Buna göre o, İtalya ziyaretlerinin birinin ardından Atina'ya dönünce satın aldığı bir bahçenin etrafını çitlerle kapatıp üzerine derslikler inşa ettirmiş ve böylelikle tarihin tanıdığı ilk yüksek eğitim ve araştırma kurumu olarak Akademia'yı vücuda getirmişti.

Platon adıyla birleşen üçüncü "ilk", bu kez onun felsefe tarihinin tanıdığı ilk büyük sistemin kurucusu olmuş olmasına işaret eder. Buna göre Yunan'da felsefi düşüncenin ilk temsilcileri olan Presokratik düşünürler "doğayı keşfederken" sadece tabiat felsefesiyle meşgul olmuşlardı.[1] Sonra gelen ve "*psukhe*yi keşfeden" Sokrates ile Sofistler ise merkezinde insanın olduğu etik ve siyaset felsefesi ağırlıklı bir sosyal felsefeyle uğraşmışlardı. Oysa Platon, sadece metafizik ve doğa felsefesi veya moral ve politik felsefe üzerine yükselen bir sosyal felsefe yerine, felsefenin bütün alt disiplin veya dallarını ihtiva eden dev bir sistem inşa etti. Felsefenin bütün konu ve problemlerine yer veren bu sistemde metafizik ya da varlık felsefesiyle epistemoloji, temeli ya da ana zemini meydana getirir. Sistemin bu iki temel disiplini ya da alt dalını, varlık-bilgi-değer sürekliliğini temin edecek şekilde tamamlayan diğer iki dalı etik ile siyaset felsefesidir. Platon'un sisteminin, merkezden dışa doğru gidecek şekilde diğer halkaları eğitim felsefesinden, estetikten, bilim felsefesinden oluşur.

Hayatı

Platon dünyaya, Atina'da MÖ 427 yılında gelmişti. O, Sparta'yla yapılan savaşın son dört ya da beş yılı boyunca savaşacak yaşta olduğuna göre,[2] ilk gençlik yıllarında Atina'nın yaşadığı bütün sıkıntı ve çalkantılara yakından tanıklık etmişti.

---

1 *Bkz.* F. M. Cornford, *Sokrates'ten Önce ve Sonra* (çev. U. C. Akın), Ayraç Yayınları, Ankara, 2003, ss. 9-10.

2 W. T. Jones, *Batı Felsefesi Tarihi*, cilt 1, Klasik Düşünce (çev. H. Hünler), İstanbul, Paradigma Yayınları, 2006, s. 163.

Adaemintos ve Glaukon adında iki kardeşi ve Potone adında bir de kız kardeşi vardı. Soylu bir ailenin çocuğuydu. Sadece annesi Periktione tarafından değil, fakat babası Ariston tarafından da Atina'nın en soylu ailelerinden birine mensuptu.[3] Nitekim babasının soyu Kodros'a, annesinin soyu Solon'a kadar geri gidiyordu.[4] Anne tarafından Otuzlar Cuntası'nın önemli isimlerinden olan Kharmides ve Kritias'ın akrabasıydı. Onun çocukluğu ve gençliği aristokratik bir ortamda, edebiyat ve felsefeye ilginin gelenekselleşmiş olduğu bir çevrede geçmişti.[5] Grek aristokrasisinin gelenek ve normlarına göre yetiştirilen Platon, askerlik görevini, yine zengin bir ailenin çocuğu olması dolayısıyla, muhtemelen süvari birliğinde yapmıştı.

Aynı Grek aristokrasisinin geleneklerine göre gençliğinde jimnastikle uğraşan Platon'un gerçek adı, büyükbabasının isminden dolayı Aristokles'ti. Argoslu güreşçi Ariston'un yanında beden eğitimi gören filozofa Platon adı beden gücünden veya göğsünün genişliğinden dolayı hocası tarafından verilmişti.[6] Diogenes Laertios'un belirttiğine göre, gençliğinde lirik ve dramatik şiirler yazmış ve bir ozan olmayı istemiş olan Platon bu türden bütün eserlerini ve tragedyalarını, Sokrates ile tanışıp onun öğrencisi olduktan sonra yakmıştır.[7]

Gerçekten de Sokrates'in öğrencisinin şairlerin sözde bilgisi veya bozuk politikacıların demagojisiyle yetinmesi mümkün gibi görünmüyordu. Yine Sokrates'le tanışmadan önce doğa felsefesiyle meşgul olmuş, doğa filozoflarının eserlerini incelemenin yanında, Herakleitosçu Kratylos'un

---

3 T. Brickhouse-N. D. Smith, "Plato", Internet Encyclopedia of Philosophy.

4 W. K. C. Guthrie, *A History of Greek Philosophy*, vol. 4, Cambridge, Cambridge University Press, 1975, s. 10.

5 E. Zeller, *Grek Felsefesi Tarihi* (çev. A. Aydoğan), İstanbul, İz yayınları, 2001, s. 164.

6 Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri* (çev. C. Şentuna), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, III 4.

7 Diogenes Laertios, *age*, III 5.

kişisel öğretiminden geçmişti. Gerçekten de onun ailesinde politik önderlik neredeyse gelenekselleşmiş bir faaliyet ya da iş haline gelmişti. Yakınlarının teşvik ve telkinlerine rağmen, politik kariyerden olduğu kadar, tragedya yazarlığı ve doğa felsefesi araştırmalarından da vazgeçmesini temin eden şey, hep aynı neden, Sokrates'le tanışması oldu. Sokrates ile tesis ettiği yakın münasebet, onu sadece doğa felsefesinin değil, fakat tragedya ve politikanın da çürük zemininden uzaklaştıran en önemli etken oldu.

O, Atina'nın gücünün ve ihtişamının dorukta olduğu döneme tanıklık edememişti; ama Perikles demokrasisinde, politik gerileme ve moral çöküntünün tohumlarını bütün açıklığıyla gözlemleme imkânı bulmuştu. Savaş bozgununun ertesindeki çöküntü yıllarını, Atina'yı bozguna götüren rüşvetçi ve beceriksiz demagogların hâkimiyetinin yarattığı yıkıma tanıklık etmişti. Makedonya kralı Philippos'un Yunan kent devletine nihai darbeyi indirdiği tarihten on yıl önce, MÖ 327 yılında ölmüştü. Buna göre, hayatının akışını değiştiren birinci olay Sokrates'le tanışmasıydı. Onun sayesinde sanat ve edebiyatla uğraşmaktan, reel siyasete girmekten vazgeçip felsefeye yönelmişti.

Onun hayatının akışını tümden değiştiren ikinci ve çok daha dramatik olay, söz konusu koşullar altında hocasının başına gelenler oldu. Gerçekten de *Yedinci Mektup*'ta cunta idaresi sırasında Atina'nın yaşadığı tarihsel olayları anlatan Platon önce cunta üyelerinin başlangıçta beyan etmiş oldukları niyetlere sadık kalacaklarını ve devleti adalet yoluna sokacaklarını düşündüğünü söyler. Fakat sonra da diktatörlüğün sonuçlarına ve tiranların "eski dostlarından birine, gelmiş geçmiş en âdil insana" reva gördükleri muameleye tanık olununca, ne kadar büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını belirtmeden yapamaz.[8] Bir süre sonra demokrasi yeniden tesis olunca, demokratik idarenin başlangıçtaki dikkati ve özeni karşısında yeniden umutlanan Platon'un son umutlarını da,

8 Platon, *Mektuplar* (çev. F. Akderin), 354b, Say Yayınları, İstanbul, 2011.

Sokrates'e verilen ölüm cezasının infazı tüketmiştir. O, işte bu olayın ardından politik krize bildik reformlar yoluyla bir çözüm bulunamayacağına, hasta ve aciz devlete anayasa ya da rejim değişikliğinden ibaret bir ıslah teşebbüsünün en küçük bir yararının olamayacağına kanaat getirmişti. Çağdaş politikada mevcudiyetini tespit ettiği iki büyük kusurun, Yunan uygarlığının daha önceki dönemlerde yükselişinde etkili olan demokrasinin sonunu hazırlamasının kaçınılmaz olduğunu düşünmesine yol açmıştı. Her şeyden önce, güya bilgi kılıfı altında ortaya çıkan cehaletin demokraside uzman ve profesyonelin değil de, vasatî ve amatör olanın hâkim olmasıyla sonuçlandığını savunan Platon açısından demokrasi, Atina'da sadece cahilin hatalı yönetme hakkı anlamına geliyordu.[9]

Platon'un çağdaş politikada teşhis ettiği ikinci büyük kusur, devletin kurum ve hizmetlerinin kendi bencil çıkarlarının peşinde koşanlar tarafından doldurulmasına yol açan azgın bireycilik ruhuydu. Özel olarak oligarşinin kendine özgü yanlışını veya olumsuzluğunu ifade eden söz konusu bireycilik, ona göre, kent devletinin zengin ve fakir, tahakküm edenler ve bastırılanlar olarak ikiye bölünmesiyle sonuçlanıyordu. Toplumu ve devleti düşman kamplara bölen bu durum ve olumsuzluğun temelinde ise politikaya da sirayet eden madde veya para aşkı vardı. Demokrasiye özgü cehalet ya da amatörlük ile oligarşinin olduğu kadar demokrasinin de bir özelliği olan politik çıkarcılık ve bireycilik, gelecekte hedef alacağı düşmanlar olarak Platon'un bilincine işte bu dönemde yerleşmişti.

Antik kaynakların bildirdiğine göre, Sokrates'in infazının ardından, Platon, diğer Sokratesçilerle birlikte, muhtemelen güvenlik nedeniyle, Megaralı Eukleides'in yanına sığınmıştı.[10] Sonraki on iki yıl boyunca, o büyük ölçüde, Sokratik diye nitelediğimiz ilk dönem diyaloglarını yazmış

9 W. J. Korab-Karpowicz, "Plato's Political Philosophy", Internet Encyclopedia of Philosophy.

10 Diogenes Laertios, *age*, III 6.

ve bu arada, gözlem ve deneyim yoluyla görgüsünü arttırma ve düşüncesini derinleştirme yönünde kimi teşebbüslerde bulunarak seyahat etmiştir. Gittiği ilk yer matematik bilgisini geliştirmesine imkân sağlayan, daha sonra *Devlet*'te savunacağı genel veya sınıflar arası bir iş bölümü ilkesini öğrendiği "kadim harikalar diyarı" Mısır'dır.

İkinci yer ise meşhur matematikçi Theodoros ve Tarentumlu bilumum Pythagorasçılarla tanışmasını sağlayan İtalya'dır. Burada Philolaos ve ona bilim, felsefe ve politikanın ideal bir sentezine erişme yönünde önemli açılımlar sağlayan Arkhytas'la tanışan Platon, özellikle Arkhytas aracılığıyla I. Dionysos'un sarayına takdim edilir. O, muhtemelen prens üzerinde tesis edeceği nüfuzdan faydalanarak, bu dönemde önemli ölçüde oluşturmuş olduğu politik fikirlerini hayata geçirmeyi ümit etmişti. Sadece I. Dionysos ile değil, fakat prensin karısının kardeşi Dion ile kurduğu ilişkiye dayanarak, bu yönde iki ayrı girişimde bulundu. Özellikle II. Dionysos üzerinde uygulamaya çalıştığı filozof-kral tipi, mutlak bir başarısızlıkla sonuçlandı. İdealist bir ahlâkçı filozof ile hırslı bir aksiyon adamının bir araya gelmesi daha baştan imkânsız gibi görünmesine rağmen, yılmayan Platon'un bütün denemeleri başarısızlıkla karşılaştı ve en nihayetinde hayatı tehlikeye girdi. Böyle bir Sicilya seyahatinden dönüşünde, Atina ile savaş hâlindeki Aigina'da karaya çıkan filozof, burada esir alınarak, satılmak üzere köle pazarına çıkarılmıştı. Tam bir rastlantı eseri olarak, dostlarından birinin, bazı kaynaklara göre Elis'li Phaidon'un, bazı kaynaklara göre Pythagoroscı Arkhytas'ın fidyesini ödemesi sayesinde ancak, özgürlüğüne kavuşan Platon'un, bundan sonra bu türden tehlikelerden uzak durmaya karar verdiği, politikayla sadece teorik düzeyde ilgilenmeyi seçtiği söylenebilir.

Nitekim Arkhytas veya Phaidon'a ödemeye kalkıştığı fidye parasını onların kabul etmemesi üzerine, bu parayla meşhur Yunan kahramanı Akademos'un sığınağı ya da mezarının hemen yanı başındaki bahçeyi satın alarak Akademi'yi kurdu. Burası en azından Avrupa'nın ilk büyük eğitim ve araştırma

merkezi olmuştur. Hukuki bir statü kazanabilmek için dinî bir cemaat olarak organize olan ve yıkıldığı MS 529 yılına kadar Platonculuğun merkezi olma işlevi gören okulda felsefeye yaklaşım tarzı daha ziyade geometri yoluyla gerçekleşen matematiksel bir yaklaşımdı. Nitekim Bizanslı bir dil âliminin belirttiğine göre, Akademi'nin kapısına "Geometri bilmeyen buradan içeri giremez" diye yazdırmıştı. Eğitim felsefesini de politikaya tabi kılan Platon'un buradaki amacı, iyi eğitilip teçhiz edilmiş aklıyla yönetmesi gereken filozof-kralı eğitmekti. Akademi, kendisinden devlet adamları ve yasa koyucuların çıkacağı, bilim ve felsefe temelli bir politika eğitimi veren bir kurum olarak tasarlanmıştı. Gerçekten de Akademi, Helenistik dönemin sonuna kadar Yunan dünyasına hukukî ve politik bakımdan şekil vermeye çalışan en önemli merkez oldu.

Eserleri

Platon, Akademi'de geleceğin yöneticilerini, kamu görevlilerini yetiştirme amacı güderken, bu eğitimden faydalanamayanlar için birtakım felsefi eserleri diyalog tarzında kaleme alma cihetine gitmişti. Başka bir deyişle kurumda ele alınan konuların, burada öğretilen derslerin Akademi'nin kalın duvarları içinde kaldığı yerde, Platon, dışarıdakileri de gözetecek şekilde, felsefesinin sonraki yüzyıllara intikaline izin veren bazı popüler eserler yazma yolunu seçmişti. Aslında o, bu diyalogları Akademi'nin kuruluşundan önce ya da Sokrates'in ölümünden hemen sonra yazmaya başlamıştı. Bununla da elbette, esas olarak büyük bir haksızlığa uğradığına inandığı Sokrates'in hayatını meşrulaştırmak, onu ve fikirlerini tanıtmak amacı güdüyordu.

Platon, Akademi kurulduktan sonra da yazmaya devam etmişti. Böylelikle, ona atfedilen bazı sahte ya da sözde Platonik diyaloglar bir tarafa bırakılacak olursa, otantisiteleri veya Platon tarafından kaleme alınmış olduklarından hiçbir şekilde kuşku duyulmayan 30 kadar diyalog ortaya çıktı. Söz

konusu eser ya da diyaloglar, elbette öncelikle antik dünyada okunmuştu. Sadece Yunanistan'da değil, fakat Roma dünyasında da iyi tanınan Platonik diyaloglar, ortaçağa gelince, *Timaeos* istisna tutulacak olursa, Hıristiyan Batı dünyasında ortadan kayboldular. Başka bir deyişle, Platon'un diyaloglarının Batı'da, uzun bir ortaçağ boyunca varlığından haberdar olunmadı. Bu diyaloglar, öyle sanılır ki yedinci yüzyıldan itibaren bir bütün olarak İslam dünyasına geçti.[11] Gerçekten de Müslüman âlim ve mütercimler, bu diyalogları hem orijinal Grekçesiyle korudular, hem de önemli bir kısmını Arapçaya tercüme ettiler. Başta Fârâbî ve İbnü'n Nedim olmak üzere, İslami kaynaklar, İslam dünyasında varlığı bilinen, dolaşımda olup okunan 35 Platon diyaloğunun varlığından söz ederler.[12] Diyalogların Batı'ya geçişi büyük ölçüde 12. yüzyıl Rönesans'ı sırasında olmuş, onların bir bütün olarak yeniden ele alınıp incelenmeleri, tasnif edilip Latinceye tercüme edilmeleri Rönesans hümanizmi eliyle gerçekleşmiştir.

Platon'un eserlerinin Batı'daki ilk toplu baskısı, Latinceleştirilmiş adı Stephanus olan Henri Estienne tarafından 1578 yılında yapılmıştır. Stephanus, bu toplu basım dışında, diyalogların (rakamlarla gösterilen) her bir sayfasını (a, b, c, d ve e şeklinde beş ayrı harfle gösterilen) bölümlere ayırmıştır. Diyalogların bu şekilde sayfalanması ve bölümlenmesi, bugün Platonik eserlere yapılan göndermelerin ana temelini oluşturur.[13]

Bununla birlikte, modern diyebileceğimiz Platon okuması ve Platon yorumculuğu esas olarak 19. yüzyılda başlar. Bu dönemden itibaren, Platonik diyaloglar, çok yoğun bir analize tabi tutulmuş, onların kronolojisi oluşturulurken, eserler

---

11 T. Brickhouse-N. D. Smith, "Plato", Internet Encyclopedia of Philosophy.

12 *Bkz.* F. Olguner, "Batı ve İslam Kaynakları Işığında Eflatun", *Platon Felsefesi Üzerine Araştırmalar* (der. A. Cevizci), Ankara, Gündoğan Yayınları, 1990, s. 23.

13 T. Brickhouse-N. D. Smith, *age.*

çeşitli ölçütler kullanılarak tasnif edilmiştir. Bu çalışmalar sırasında, Platon'un eserlerde geliştirmiş olduğu argümanlar kadar, eserlerin dili ve üslubu da yoğun bir analize tabi tutulmuştur. Söz konusu inceleme ya da analiz kapsamında, biri içsel diğeri dışsal olmak üzere, esas olarak iki ölçütün temel alındığı söylenebilir. Bunlardan dışsal ölçüt esas alındığında, denilebilir ki, antik kaynaklardan örneğin Aristoteles'ten, Numenius'tan, Sextos Emprikos'tan Platon'a yapılan atıflarla, diyaloglarda gördüğümüz, birtakım çağdaş kişi ve olaylara yapılan gönderimler, diyalogların birbirlerine yaptıkları referanslar titizlikle incelenmiştir. Yine aynı bağlamda Sokrates'in mahkûmiyeti ve ölümü, filozofun İtalya seyahatleri, Akademi'nin kuruluşu gibi, Platon'un hayatında önemli bir yer tutan değişik olaylar göz önüne alınmıştır.

Buna mukabil diyalogların incelenmesi ve tasnifi veya dönemleştirilmesi sırasında içsel ölçütler temele alındığında, ya eserlerde geliştirilen öğretiler ile bu öğretilerin gerisindeki argümanlara ya da diyalogların edebi yapısı, üslubu ve kalitesine bakılmıştır. Gerçekten de bunlardan birincisi söz konusu olduğunda, Platon yorumcuları filozofun etik, eğitim, politika, metafizik, psikoloji, mantık, epistemoloji ve diyalektik konusundaki görüşleriyle, onun düşüncelerinin bu konularda geçirdiği değişimleri sıkı bir analize tâbi tutmuşlardır. Buna mukabil, ikincisi söz konusu olduğunda, Platon araştırmacıları, eserlerin edebî kalite ve değerini, Platon'un diyaloglarda kullandığı diyalog ve yazım tekniğini göz önüne almışlardır. Buna göre, basit bir üslup ve diyaloğun sanatsal değeri yüksek olmayan yapısının, bununla çelişecek başka bir ölçüt olmadıkça, Platon'un gençlik diyaloglarını yansıttığı savunulurken, filozofun kariyerinde ilerledikçe, diyalogların yapısının, üslubunun ve kullanılan diyalog tekniğinin de geliştiği ve olgunlaştığı düşünülmüştür. Yine aynı bağlamda, Platon'un kullandığı terimler ve düşüncelerini ifade ediş tarzı, lingustik testlerle sıkı bir analize tâbi tutulmuştur. Farklı ölçütlerin ve çok ayrıntılı stilometrik ve linguistik tekniklerin kullanıldığı bu incelemeler sonucun-

da, Platon'un diyalogları, hemen bütün Platon yorumcuları arasında tam bir fikir birliği olacak şekilde, gençlik, olgunluk ve yaşlılık diye üç döneme ayrılır. Bu üç dönemin arasına da, biri gençlikten olgunluğa, diğeri de olgunluktan yaşlılığa geçiş olmak üzere, iki ayrı geçiş dönemi yerleştirilir.[14]

Buna göre, gençlik diyalogları *Sokrates'in Savunması, Kriton, Euthyphron, Euthydemos, Lakhes, İon, Protagoras, Kharmides, Gorgias, Küçük Hippias, Büyük Hippias* ve *Lysis*'ten meydana gelir. Bu diyaloglar, tarihsel olarak Sokrates'in MÖ 399 yılındaki ölümüyle Platon'un Sicilya ya da İtalya'ya 387 yılında yapmış olduğu seyahatin arasında kalan dönemde kaleme alınmışlardır.[15] Bu diyalogların üçü biyografik eserler olarak da tasnif edilir.[16] Söz konusu üç diyalog, sırasıyla *Euthyphron, Sokrates'in Savunması* ve *Kriton*'dur. Bu diyaloglar, esas olarak Sokrates'in hayatının son aylarını, hatta günlerini bize anlatır. Bunlardan *Euthypron*'da Sokrates'e hayatına mal olacak suçlama veya mahkeme celbinin resmi makamlar tarafından nasıl tebliğ edildiği anlatılır.[17] *Savunma* ise mahkemedeki Sokrates'i, onun kendisini yöneltilen ithamlar karşısında nasıl savunduğunu anlatır. Düşünce ve hukuk tarihinin muhtemelen en önemli savunmasını ortaya koyan eserden[18] sonra kaleme alınmış olan *Kriton*, hapishanedeki Sokrates'i, onun ölmeden önceki son gününü betimler.[19]

Gençlik diyaloglarının, biçim açısından değerlendirildiklerinde, Sokrates tarafından *Savunma*'da belirtilen çürütme,

---

14 T. Brickhouse-N. D. Smith, *age.*

15 *Bkz.* C. Gill, "Platonic Dialogue", *A Companion to Ancient Philosophy* (ed. by M. L. Gill-P. Pellegrin), Oxford, Blackwell Publishing, 2006, s. 140.

16 *Bkz.* A. Cevizci, "Önsöz", *Kriton* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 19.

17 *Bkz.* A. Cevizci, "Önsöz", *Euthyphron* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 19.

18 *Bkz.* A. Cevizci, "Önsöz", *Sokrates'in Savunması* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 19.

19 *Bkz.* A. Cevizci, "Önsöz", *Kriton* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 19.

sorgulama misyonu ekseninde gelişen bir erdemlilik çerçevesi içinde hayli dramatik bir yapı sergilediklerini söylemek doğru olur. Bu diyaloglar çözümsüzlükle sonuçlanan aporetik eserlerdir. Başka bir deyişle, gençlik diyalogları, Sokrates'in belirli bir ahlaki erdemle ilgili olarak başlattığı tartışma üzerinde, somut bir sonuca ulaşmadan gelişen eserler olmak durumundadır. Onlarda Platon'un gözettiği amaç, tanıdığı ve bildiği kadarıyla Sokrates'in karakterini, kişiliğini ve felsefi faaliyetini tanıtıp, ölümsüzleştirmektir. Bundan dolayı gençlik diyalogları, Sokratik diyaloglar olarak geçer. Sokratik diyaloglar, esas olarak ahlaki problemleri ele alırken, özde erdemler ve erdem tanımları üzerinde yoğunlaşır. Bu erdem söz gelimi *Euthyphron*'da dindarlık, *Lakhes*'te cesaret, *Lysis*'te dostluk, *Kharmides*'te ölçülülüktür.

Platon'un eserlerinin kronolojisi veya tasnifinde, birinci dönemin gençlik ya da Sokratik diyaloglarını, gençlik döneminden olgunluk dönemine geçişi temsil eden ara diyaloglar bulunur. Geçiş diyaloglarının tarihsel olarak 387 yılı ile 380 yılları arasında kalan dönemde kaleme alınmış oldukları kabul edilir.[20] Söz konusu diyaloglar sırasıyla *Meneksenos*, *Menon* ve *Phaidon*'dur. Bu geçiş diyaloglarında, gençlik diyaloglarının tersine, ilk kez olarak birtakım pozitif öğretiler öne sürülür. Başka bir deyişle, bu eserlerin en önemli özelliği, onların Platon'un artık Sokrates'in görüşlerini aktarmakla yetinmeyip kendi görüşlerini oluşturma yoluna girmiş olmasını gözler önüne sermelerinden meydana gelir. Bu durumu, ilk olarak İtalya ziyaretinin hemen ertesinde yazılmış olan[21] *Meneksenos*'ta, açıklıkla görebiliriz. Sofistlerin felsefesini ve eğitim araçlarını daha önce gençlik dönemi diyalogları olarak *Protagoras* ve *Gorgias*'ta, eleştiri dozu yüksek olmayan bir dille aktarmış olan Platon, bu eserde, Sofistlik ve Sofistlerin öğrettiği retorik sanatıyla ilgili nihai kararını vermiş olarak kar-

20 *Bkz.* C. Gill, *age*, s. 140.

21 *Bkz.* A. Cevizci, "Önsöz", *Meneksenos* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 20.

şımıza çıkar. Ama çok daha önemlisi, *Menon* ve *Phaidon*'da, Platon, felsefesinin iki önemli öğesini ortaya koymaya, yani metafizik öğretisiyle epistemolojisinin ana hatlarını ifade etmeye başlar. Söz gelimi *Menon*'da, bilginin matematikte olduğu gibi, ezeli-ebedi doğruların bilgisi olduğunu, bu bilginin *a priori* bir bilgi olmak anlamında anımsamaya dayandığını dile getiren, Pythagorasçı kaynakları açık olan bir epistemolojiyle karşılaşırız.[22] Burada sözü edilen "ruhun ölümsüzlüğü" meselesinin ana konusu olduğu *Phaidon*'da ise bu kez söz konusu bilginin objelerini oluşturan İdealara ilk kez olarak gönderme yapılır.[23]

Olgunluk dönemi diyalogları *Devlet*, *Phaedros* ve *Kratylos* adlı diyaloglardan oluşur. Yeri epeyce tartışmalı olan diyalog, *Şölen*'dir. O, pek çok yorumcuya göre, bir geçiş eseridir; bununla birlikte, azımsanmayacak bir grup yorumcu veya Platon araştırmacısı da onu olgunluk dönemi eserleri arasına yerleştirir. Olgunluk dönemi eserlerinin er temel özelliği, bu diyaloglarda artık tam olarak şekillenmiş Platon'a ait bir sistemin bulunmasıdır. Bu sistemin merkezinde ise İdealar kuramı bulunur. Platon'un sistemini, temel öğretilerini ortaya koyan söz konusu olgunluk dönemi eserleri, yaklaşık olarak 380-360 yılları arasında kaleme alınmıştır.[24] Bu dönemin diyalogları çok daha az dramatik olup, Sokratik diyalogların eğretiliğinin ve negatif tutumunun epey uzağına düşerler. Burada da, aynen ilk dönem diyaloglarında olduğu gibi, Sokrates yine baş konuşmacı ya da tartışmacıdır.

Sokratik diyaloglarda söz konusu olan moral bilgi ve ahlaki erdemlere dönük ilgi, olgunluk dönemi diyaloglarında da devam etmekle birlikte, Platon'un bu eserleri yazdığı sıralarda ilgisinin teknik anlamda daha soyut ve felsefi konulara

---

22 *Bkz.* A. Cevizci, "Önsöz", *Menon* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 20.

23 *Bkz.* A. Cevizci, "Önsöz", *Euthyphron* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 27.

24 T. Brickhouse-N. D. Smith, *age.*

kaydığı görülür. Zira bu diyaloglarda metafiziksel ve epistemolojik meselelere daha büyük bir ağırlık verilir, onlara daha güçlü bir biçimde vurgu yapılır. Gençlik diyaloglarıyla olgunluk dönemi diyalogları arasındaki en çarpıcı farklılık, İdealar kuramından oluşur. Platon bu diyaloglarda, İdealar kuramının metafiziksel, etik, epistemolojik ve mantıksal boyutlarını, antropolojisi ve politika anlayışıyla ilişki içinde gözler önüne serer. Dönemin en temel eseri, hiç kuşku yok ki *Devlet*'tir.

Platon'un diyaloglarının kronolojisinde dördüncü sırayı, Platon'un filozof ve yazar kariyerinde olgunluktan yaşlılığa geçişi temsil eden ara diyaloglar oluşturur. Bu eserlerin, tarihsel olarak MÖ 360 ile 355 yılları arasında kalan bir dönemde kaleme alındıkları sanılmaktadır. Bu diyalogların sayısı, tıpkı birinci döneminin diyalog sayısı gibi, üçtür. Söz konusu diyaloglar *Parmenides*, *Theaetetos* ve *Phaedros*'tan meydana gelir. Bu dönemi tanımlayan, hatta dönemin diyaloglarını birleştiren en önemli husus, onlarda Platon'un ilk kez olarak sistemine, özellikle de İdealar kuramına eleştirel bir gözle bakmaya başlamış olmasıdır. Nitekim *Parmenides*'te İdealar kuramının yol açtığı güçlük ve zorluklar üzerinde yoğunlaşılır. *Theaetetos*'ta ise, algının bilgi olma iddiasını tartışırken, öyle sanılır ki, Platon bir yandan da kendine İdealar kuramı olmadan bilgi problemine bir çözüm getirip getiremeyeceğini sorar.[25]

Platon'un yazar kariyerindeki son evreyi, yaşlılık dönemi diyalogları meydana getirir. Olgunluk dönemi diyalogları arasında *Sofist*, *Devlet Adamı*, *Timaios*, *Kritias*, *Philebos* ve *Yasalar* bulunur. Söz konusu eserler MÖ 355-347 yılları arasında kaleme alınmışlardır. Bu diyaloglarda ana Platonik öğreti, geçiş döneminin eleştirilerinin ardından nihai şekliyle sunulur. Olgunluk dönemi diyaloglarının temel eserinin

25 Platon, Timaios 27d-28a; F. M. Cornford, *Platon'un Bilgi Kuramı*, Metne Eşlik Eden bir Yorumla Birlikte Platon'un *Theaetetos* ve *Sofist* adlı Diyalogları (çev. A. Cevizci), Ankara, 1989, ss. 12-14.

Devlet olmasına benzer şekilde, dönemi bu kez bir üçlü olabilecek en iyi şekilde karakterize eder. Bu üçlü de *Devlet Adamı*, *Philebos* ve *Timaios*'tur. Buna göre, teleolojik dünya görüşünü hiç terk etmeden devam ettiren ve bu çerçeve içinde evrende olduğu kadar, insan ve toplumda da düzeni arayan Platon, herhangi bir varlığı iyi yapan şeyin ondaki düzen, bileşenleri arasındaki uygun ölçü ve oran olduğunu belirtmeye her üç eserde de özel bir önem atfeder.[26] O, bu eserlerde etik ve politika ile metafiziği, beşeri olan ile kozmik olanı eşsiz bir biçimde bir araya getirirken, aynı düzenin evrende olduğu kadar, insanda ve toplumda da olduğunu ortaya koyar. O, *Timaios*'ta bunu evren, *Philebos*'ta insan ve *Devlet Adamı*'nda toplum açısından ortaya koyar. Demek ki, yaşlılık diyaloglarıyla olgunluk diyaloglarını özellikle içerik yönünde birleştiren en önemli husus budur, yani teleolojik evren görüşüdür. Farklılık ise, politika felsefesinin veya düzen olarak adalet telakkisinin bu dönemde iki diyalogla temsil edilmesinden de anlaşılacağı üzere, siyaset teorisinin biraz daha öne çıkmasından meydana gelir. Bir başka önemli farklılık, son iki dönemde, yani olgunluktan yaşlılığa geçiş evresiyle yaşlılık dönemi eserlerinde Sokrates'in rolünün azalmasından ve diyaloğun, özellikle gençlik döneminde çok öne çıkan dramatik karakterinin tümden kaybolmasından meydana gelir. Sokrates sadece *Philebos* ve *Theaetetos*'ta baş konuşmacıdır, diğer diyaloglarda Platon'un baş sözcüsü değildir, *Yasalar*'da ise hiç görünmez. Yine son dönem diyaloglarında, sonradan zoraki bir biçimde diyaloga dönüştürülmüş olduğu sanılan, uzun sunum ya da serimlerin belirleyici olmaya başladığı deneme formu ağır basar.

Ahmet Cevizci

---

26 *Bkz.* A. Cevizci, "Önsöz", *Philebos* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2013, s. 20.

ÖNSÖZ

PLATON ve MEKTUPLAR

Platon, düşünce tarihinin ilk büyük sistemini kurmuş olan filozoftur. Onu en ince ayrıntısına kadar tasarlanıp alabildiğine iyi işlenmiş dev bir felsefe sistemi inşa etmeye götüren etmenler nelerdi? Gerek ilkçağdan gerekse günümüzden pek çok felsefe tarihçisi ve Platon yorumcusu, onu harekete geçiren en temel motif ya da ilginin politik olduğunu söyler. Çok sayıda politikacı yetiştirmiş bir aileden gelen Platon kendisi için önce politik bir kariyer tasarlamıştı. Fakat sonradan Sokrates'le tanışıp onun öğrencisi olunca, Atina'da yaşanan politik krizin oldukça derin olduğu kanaatiyle reel siyasetin içinde olma düşüncesini zihninden ebediyen çıkardı. Lakin siyasete olan ilgisini hiç yitirmedi ve politik sorunların, pratik bir faaliyetten ziyade, teorik bir yoldan gidilerek veya ancak dev bir felsefi sistem inşasıyla çözüme kavuşturulabileceğini düşünme noktasına geldi.

Başka bir deyişle, Platon'un da hemen hemen bütün filozoflar gibi, içinde bulunduğu toplumun ve çağın problemlerini doğru anlayıp, onlara bir çözüm getirmeye çalışma anlamında "çağının çocuğu" olduğu söylenebilir. Bu anlamda, Yunan uygarlığının yavaş yavaş gerilemekte ve çökmekte, bu uygarlığın önemli ölçüde yaratıcısı ve sembolü olan Atina'nın merkezi politik, askeri ve iktisadi gücünü kaybedip, sadece bir eğitim merkezi haline gelmekte olduğu bir sırada yaşanan politik krize bir çözüm üretmek, onun en temel amacı olmuştur. Gerek krizi doğru okumada, gerekse ona geti-

rilecek çözümün ayrıntılarını belirlemede, hem pozitif hem de negatif anlamda, Platon'un en önemli rehberinin Sokrates olduğu kabul edilir.

Kriz tespiti ya da teşhisinde Sokrates'le birleşen Platon, gerçekten de krizin, tıpkı Sokrates'in düşündüğü gibi, birey ile devlet arasındaki geleneksel ve ideal ilişkinin bozulmuş olmasından kaynaklandığı inancını hep korumuştur. Buna göre, bireyin, sadece kendi çıkarını düşünerek eylediği ve topluma ya da başkalarına olan ödevlerini tamamen unuttuğu bir yerde, politik düzen de adaleti hayata geçirebilme noktasında bir süredir zaafa uğramış ve devlet bireye karşı olan moral ve politik görevlerini yerine getiremez hale gelmiştir. Bu noktada birleşen hocayla öğrencisi daha sonra çözüm noktasında farklı yollar tutmuşlardı. Sokrates, çözümü birey üzerinden hayata geçirme noktasında bir ahlaki reform projesini uygulamaya koymuştu.

Hocasının mahkemeye verilip idam edilişine tanık olan Platon, söz konusu infazın Sokratik ahlaki reform projesinin başarısızlığını gözler önüne serdiğini düşünür. Başka bir deyişle, felsefenin tek başına ruhları şekillendirme konusunda çaresiz olduğunu, kişilikleri oluşmuş bireylerin salt akıl ve felsefe yoluyla yeniden şekillenemeyeceğini gören Platon, bu yüzden sadece entelektüel iknaya dayanan Sokratik moral reform yoluyla gerçekleştirilecek bir politik çözüm projesini reddeder. Yani, hocası Sokrates'in bozuk düzeni, krizi ortaya çıkaran unsurlardan biri olan bireyleri iknaya dayalı bir ahlaki reform yoluyla dönüşüme uğratmak suretiyle ıslah etme projesi, ona baştan sona başarısızlığa mahkûm bir proje olarak görünür. Zira Platon'a göre, filozofun bir ahlak reformcusu olarak başarıya ulaşabilmesi için politik iktidara sahip olması, filozof olduğu kadar kral da olması gerekir. Bu ise Platon'un politik krize çözümü birey üzerinden değil de devlet üzerinden giderek veya filozofu muktedir hale getirerek çözmeye çalıştığı anlamına gelir.

Başka bir deyişle, filozofun yurttaşların ruhlarında erdemin zorunlu koşulu veya özsel bileşeni olan psişik düzeni yaratabilme ihtiyacından dolayı, politik iktidarla bir olma veya ittifak etme gibi bir zorunluluğu vardır. Şu halde, erdemin yurttaşların ruhlarının genç ve şekillenmeye uygun oldukları bir sırada koşullanmasını ve gerekli talim ve alışkanlıklar yoluyla terbiye edilmesini gerektirdiğine inanan Platon'un gözünde, filozofun devleti kontrol etmesi ve onun eğitimsel amaçlarını şekillendirmesi kaçınılmazdır. Sosyal çevrenin yurttaşların ruhları üzerindeki etkileri hesaba katıldığında, ahlak reformcusunun veya filozofun toplum üzerinde mutlak bir kontrolü olması gerekir. Aksi takdirde, Sokrates örneğinde olduğu gibi iktidardan yoksun bir ahlak reformcusunun, başarısız olması ve yıkılması kaçınılmazdır.

Bunu, başkaca şeyler yanında, Platon'un en önemli eseri *Devlet*'in düşünce tarihinin en çok okunan kitabı olması olgusunda görürüz. *Devlet* bize Platon'un sisteminin tüm öğelerini veren, yani siyaset felsefesi üzerine muazzam bir deneme olmakla kalmayıp, aynı zamanda hukuk felsefesine, epistemolojiye, bilim felsefesine, Platonik metafiziğe, eğitim felsefesine yer veren son derece önemli bir eserdir. Buna rağmen eser, düşünce tarihinde çoğu zaman bütün bu pozitif öğretileri bir tarafa bırakılarak, sadece bir ütopyanın veya ideal devlet tasarısının ilk örneği olarak okunmuş, Platon'un toplumlar için kurtuluşun ancak filozofların kral veya kralların filozof olmalarıyla mümkün olabileceği düşüncesinin açıklıkla dillendirildiği bir eser olarak değerlendirilmiştir.

Mektuplar, öncelikle Platon'un politikaya, siyaset felsefesine olan ilgisinin hayatının hemen tüm dönemlerinde devam ettiğini, onun filozof-kral projesini hayata geçirmek için hemen her yolu denediğini gözler önüne sermek bakımından önem taşır. İkinci olarak, filozofun diğer eserlerinde neredeyse hiç söz etmediği hayatının en azından bir bölümüne ışık tutması,

filozofun politik faaliyetleriyle ilgili birtakım ilk elden bilgiler ihtiva etmesi açısından büyük bir önem taşır.

Platon, Sokrates'in ölümünden sonraki hayatını dördüncü yüzyılın başlarında kurmuş olduğu Akademi'de geçirmişti. Platon Akademi'deki araştırmaları yönlendirmek, kurumdaki eğitimsel ve bilimsel faaliyetleri koordine etmek dışında, dersler de verdi. Öğrencilerinin ya da dinleyicilerinin not alarak dinledikleri bu derslerin notları yayımlanmadı. Söz konusu ders notlarının, Platon'un Akademi'deki dersleri ve felsefi tartışmaları takip etmeleri imkânsız sıradan okuyucular için kaleme almış olduğu diyalogların tam karşıtı bir yapı ya da görünüme sahip oldukları söylenebilir. Platon'un felsefe üzerine eğitim amaçlı birtakım yazılar kaleme almadığı, sözünü ettiğimiz ders notlarını yayımlamadığı, *Mektuplar*'da da özellikle belirtilmektedir. Nitekim aşağıdaki satırlarda şöyle demektedir:

"Zaten benim de bu konularla ilgili yazılı bir eserim bulunmamakta. Çünkü bunu diğer bilimlerle aynı sınıfa sokamayız. Bu konular çok uzun süre boyunca üzerine düşünüldükten sonra hakikat ruhta bir anda parıldar, sonrası da kendiliğinden gelişir. Eğer öğrenim konusu sözle ya da yazıyla ortaya konulsaydı, bunu benden daha iyi bir şekilde kimse yapamazdı, hem başarısızlık halinde hiç kimse benden daha fazla üzülemezdi. Eğer bu konuları yazmak gerektiğine ve halkın bu yolla anlayabileceğine inansaydım, hayatımı insanlara bu kadar faydalı olacak bir işle geçirmez miydim? Böylece insanları olayların özü hakkında aydınlatmış olurdum."[1]

Platon yine *Mektuplar*'da şöyle der:

"İşte bu nedenle bu konu hakkında bir şey yazmadım. Platon'un yazılı hiçbir eseri yoktur ve bundan sonra da olma-

1 Platon, *Mektuplar* 341c-e.

yacaktır. Platon'a ait olduğu iddia edilen eserler ise Sokrates'in gençlik dönemine ait çalışmalardır."[2]

Buradan da anlaşılacağı üzere, Platon Akademi'de ele aldığı derin felsefi konular üzerine yazmamış, verdiği derslerin notlarını yeniden düzenleyip yayımlamamıştır. Bugün elimizde olan, ondan günümüze kalmış yaklaşık otuz kadar eser, daha ziyade halk veya ortalama okuyucu için kaleme alınmış, aynı zamanda birer edebiyat şaheseri oldukları düşünülen diyaloglardan meydana gelmektedir. *Mektuplar*, söz konusu Platonik külliyat içinde, Platon'un hayatıyla ilgili olarak birinci elden bilgi veren yegâne eser olma özelliğine ek olarak diyalog olmayan yapısıyla da müstesna bir yer işgal eder.

Platon, söz konusu filozof ve eğitimci karakterine ek olarak devlet adamlarının danışmanı olarak da seçkinleşmişti. İşte bu durum, öyle sanılır ki onu Syrakusai'ya bütünüyle başarısız geçen ilk seyahatin ardından iki defa daha gitmeye yöneltmiştir. Bu seyahatlerden *Mektuplar*'da ayrıntılı olarak anlatılan birincisini, yani üç İtalya seyahatinin ikincisini 367 yılında yaptığı kabul edilir.[3] 367 yılında I. Dionysios ölmüş ve Dion, Platon'u Syrakusai'ya davet etmişti. Dion, o zamanlar 30 yaşında olan II. Dionysios'u eğitmesi, ondan bir filozof-kral yaratması için Platon'a teslim etmeye hazırlanıyordu. Platon davete icabet etti ve gider gitmez Dionysios için bir eğitim programı hazırlayıp, ona özellikle geometri dersi vermeye başladı. Fakat tiranın Dion'a duyduğu kıskançlık ve öfke bütün planları alt üst etti ve Dion Syrakusai'dan ayrıldığı bir sırada, Dionysios'un kaprislerine boyun eğmek durumunda kalan Platon Atina'ya ancak büyük zorlukları aşarak güç bela erişebildi. Bu sıralarda Dion Atina'da ikamet ediyordu.

Amcayla yeğeni arasında bir anlaşma tesis etmek, onları birbirleriyle barıştırmak için her yola başvuran Platon, Syra-

2 Platon, *Mektuplar* 314c.
3 Bkz., F. Coplestone, *a. g. e.*, s. 131.

kusai'ya 361 yılında, bu sefer Dionysios'un daveti üzerine, bir kez daha gitmek zorunda kaldı. Syrakusai'ya, Dionysios'un eğitimine devam etmesini sağlamak, amca ile yeğenin arasını yapmak ve bu arada Kartaca tehdidi altındaki Yunan kentlerinin birliğini sağlamak veya bir konfederasyon altında birlik kazanacak bu kentlerin anayasalarını hazırlamak amacıyla çok tereddüt ederek dahi olsa gelen Platon'un sonuncu ziyareti, yaşanan terslikler ve olumsuzluklar noktasında, köle pazarında satılma akıbetine kadar götüren birinci seyahati bile aratmayacak şekilde birtakım zorluklarla sona erer. Zaten 357 yılında Syrakusai'da iktidarı Dionysios'tan alacak olan Dion da, 353 yılında bir suikaste kurban gidecek ve Platon'un filozof-kral yaratma projesi sadece teoride veya kitaplarda kalacaktır. İşte biraz da bundan dolayı, Platon hayatının, öldüğü 347 yılına kadar olan dönemini tamamen Akademi'de geçirir, politikayı bir tarafa bırakarak sadece bilim ve felsefeyle uğraşır.

Yedinci Mektup ve Felsefe

Mektuplar, sadece Platon'u dev bir felsefe sistemi inşa etmeye götüren en temel faktörün onun hayatının hiçbir döneminde zayıflamayan politik ilgisi olduğu tezini doğrulayan bir örnek yarattığı veya hayatı ya da İtalya'da sürdürdüğü politik faaliyetlerle ilgili olarak birinci elden bilgi verdiği için önem taşımaz. Eser, bunlara ek olarak felsefesiyle, özellikle de epistemoloji ve metafiziğiyle ilgili olarak, diyaloglarda, en çok da *Devlet*'te ortaya konan açıklamalarla birebir örtüşen bilgiler verir. Bu açıdan *Yedinci Mektup*, en azından bazılarının Platon'a ait olmadığı öne sürülen mektupların otantisitesiyle ilgili olarak sağlam bir delil oluşturduğu için, özel bir önem taşır.

Yedinci Mektup, Dion'un öldürülmesinden sonra, onun Platon'dan yardım isteyen ve ona işbirliği teklifinde bulunan

dostlarına yazılmış bir mektuptur. Bununla birlikte, Platon'un mektupta sadece Dion'un dostlarına değil, fakat bir yandan da tüm Syrakusailılara, hatta Atinalılara hitap ettiği söylenebilir. Gerçekten de tüm mektupların özünü meydana getiren *Yedinci Mektup*'ta, Platon söz konusu işbirliği davetini bir fırsat olarak kullanıp, başta siyaset olmak üzere çeşitli konulardaki kanaatlerini aktarır, hatta onu bütün bir hayatı ve düşünceleriyle ilgili bir savunmaya dönüştürür.

Mesele, doğallıkla yine aynı meseledir, yani bilgi-siyaset ilişkisi veya filozof-kralın imkânı meselesidir. Kendisinden ders almaya başlayan, ama sonradan bundan tamamen vazgeçen Dionysios, zorba karakteri ve hazza düşkün doğasından kaynaklanan nedenlerle, bırakınız adil bir filozof-kral olabilmeyi, herkese kan kusturan bir zorba hükümdar olup çıkmıştır. Bu zorba hükümdar, Platon'un bir yandan kendisini onun negatif gelişimiyle ilişkilendirenlere karşı aklamasına, bir yandan da bilgiyle ilgili görüşlerini yeniden ortaya koymasına vesile yaratacak şekilde, Platon'dan ve sağdan soldan derlediği birtakım malumatlarla bir kitap kaleme almıştır (345a). Platon, işte bunun üzerine bilginin ne olduğunu, nesnel gerçekliklerin bilgisinin nasıl mümkün olduğunu ortaya koyan uzun bir açıklamada bulunur. Bu, *Devlet*'in beşinci ve altıncı kitaplarında ortaya konan epistemolojik görüşlerle tamamen örtüşen ve dolayısıyla, sezgiyle diskürsif bilgi veya felsefi bilgi ile matematiksel bilgi arasında bir ayrım yapan oldukça önemli bir açıklamadır.

Değişen şeylerin ya da duyusal dünyadaki varlıkların bilgisinin olamayacağını, duyuların bilgide oynayacakları bir rol bulunmadığını ve bilginin özlerin ya da İdeaların bilgisi olduğunu savunan Platon, bilgi için beş şeye ihtiyaç bulunduğunu ileri sürer. Buna göre önce bir isim, sonra bir tanım ve nihayet, bir imge ya da temsile ihtiyaç vardır. Bu üçü, Platon açısından, kendisinin aynı zamanda bilginin dördüncü öğesi olarak ifade ettiği (342a) bilginin olmazsa

olmaz koşullarını meydana getirir. Beşinci olarak da bilinecek bir nesnenin olması gerekmektedir ki bu nesne gerçek sezgisel bilginin konusunu oluşturan İdea olmak durumundadır.

Bunlardan bilginin birinci koşulunu meydana getiren isim söz konusu olduğunda, Platon ismin bütünüyle uzlaşımsal olduğunu söyler (343a). "Şeylerin isimlerinde özlerine aykırı bir değişmezlik yasasının bulunmadığını" ileri süren Platon'da bu durum, hiç kuşku yok ki ismin deneyimin nesnelerine uygulanmasından kaynaklanır. Platon'un epistemolojisine göre, bilgi İdeaların ya da özlerin bilgisi olup, duyusal deneyimin değişen nesnelerinin bilgisi olamaz. Duyusal deneyimin nesneleri veya içinde yaşadığımız dünyanın değişen şeyleri, İdeaların eksik ya da kusurlu kopyaları olmak durumundadır. Bu yüzden "daire" ismi, duyusal dünyanın daireleri için kullanıldığında, bu şeylerin mutlak bir gerçeklikleri ya da doğal bir doğrulukları olmadığı, yani onlar Daire İdeasının tersine yetkinlikten yoksun olup, yuvarlak olma özelliği yanında doğru olma özelliğini de taşıdıkları için, isimleri de doğal olmayıp uzlaşımsal olmak durumundadır. Nitekim Platon bu konuda şöyle der:

> "Geometride çizilen ya da tornayla yapılan dairelerin hepsi beşinciye [yani, Daire İdeasına] zıt şeylerle doludur." (343a)

Tanım (*logos*), bilginin ikinci koşulunu meydana getirir. Tanım, isimlerin konuşmanın diğer unsurlarıyla bir birleşimi olup, özellikle Platon'un hocası Sokrates'in bilgi anlayışında ve matematikçinin, Platonik epistemolojinin perspektifinden bilginin bir aşağı derecesini meydana getiren bilgisinde önemli bir rol oynar. Çünkü Platon'un gençlik diyaloglarında gözler önüne serildiği şekliyle, Sokrates açısından bir şeyi veya bir erdemi esas itibariyle nesne tanımları üzerin-

den tanımlayabilme yeteneği bilginin bir kanıtı, kişinin ilgili konuda bilgiye sahip olmasının bir delili olarak ortaya çıkar. Tanım aynı şekilde matematiksel bilginin de kurucu öğelerindendir. Bununla birlikte, burada daire tanımını "tüm uçları merkeze eşit uzaklıkta olan şekil" olarak veren Platon açısından tanım, gerçek felsefi bilgi açısından yeterli olmanın uzağındadır.

Bilgide, daha doğrusu Platon'un iki noktada eleştirdiği diskürsif ya da dolayımlı bilgide, üçüncü öğe imge ya da temsildir. Bunlar "çizilebilen, silinebilen veya tornayla yapılıp bozulabilen" (342c) daire örneklerinden de belli olduğu üzere, nihai gerçeklikler olarak İdeaların duyusal örnekleri veya temsilleridir. Söz konusu temsil ya da imgeler, aslında İdeaların varlığından habersiz ortalama insanın gerçek olduğunu düşündüğü duyusal şeylerdir, yani duyusal dünyanın olayları ve nesneleridir. Onlar, gerçekten var olanın ezeli-ebedi İdealar olduğunu öne süren Platon'un ontolojisinde, söz konusu İdeaların yansımaları veya temsilleri olarak ikinci dereceden bir gerçekliğe sahiptirler.

Tüm bunlar birlikte bilginin dördüncü öğesini, yani Platon'un sözünü ettiği dairenin bilgisini veya matematiksel bilgiyi *dianoia*yı meydana getirir. Bu bilgi türü, yani duyusal varlıkları değil, sayılar, doğrular, düzlemler, üçgenler gibi matematiksel nesneleri konu alan diskürsif bilgidir.[4] Söz konusu bilgi, Platon için çok büyük bir önemi olan tümdengelimsel bir bilgi olmakla birlikte, Platon matematiği iki bakımdan eleştirir.

Buna göre, matematik Platon'un gözünde apaçık ilkelere değil, birtakım hipotez ya da tanımlara dayanan bir bilimdir. Başka bir deyişle, Platon matematiği kesin, mutlak değil, hipotetik bir bilim olarak anlar. Burada, örneğin daire gibi genel kavramlar kullanılır ve bunların belirli özellikleri olduğu varsayılarak, genel kavramların bilgisi elde

4 Platon, *Devlet* 510b.

edilmeye çalışılır. Bu şekilde elde edilen bilgi ise yalnızca hipotetik bir bilgidir, çünkü bu bilgi başlangıçtaki hipotez ya da tanımlara bağlıdır. Euklides geometrisinin teoremleri, dairelerin varsayılan özellikleri var ise eğer, doğrudur. Burada belirli tanım ve aksiyomlardan yola çıkmak suretiyle, mantıksal olarak ilerlemek ve böylelikle doğrular, daireler, üçgenler üzerine olan belirli önermeleri kanıtlamak mümkündür. Matematiksel bilginin ikinci kusuru, bu bilimin Platon'a göre, hâlâ duyusal malzemeden yararlanıyor olmasıdır. Matematik tikel duyusal varlıkları değil, yalnızca akıl yoluyla anlaşılabilen genel varlıkları konu alır. Bununla birlikte, matematikçi ispatlarında birtakım temsiller, şekil ya da diyagramlar kullanmaktan geri kalmaz. Yani, duyusal olanla bağını kesmiş değildir.

Buradan da anlaşılacağı üzere, geometri gibi matematiksel bilimlerin diskürsif bilimler, yani sezgisel olarak değil de ardışık adımlardan geçerek ilerleyen bilimler olmalarından dolayı, imge, temsil ya da şekillerin bu bilim dalında onsuz olunamayacak bir yer tutmaları açık olmakla birlikte,[5] Platon matematikçileri, bilimlerini felsefede olduğu gibi, duyusal olana hiçbir şekilde dayanmamak anlamında gerçekten ve bütünüyle *a priori* olan bilimler düzeyine yükseltemedikleri, salt tutarlılıkla yetinip, yeterince eleştirel olamadıkları için eleştirir. Her ne kadar matematiği bütün rasyonalist düşünürler gibi ideal ya da yetkin bilgi türü olarak görse de *Devlet*'in ilerleyen sayfalarında gerçek bir bilgi olamadığı gerekçesiyle bir kez daha şiddetle eleştirir:

"Geometri ve ona eşlik eden benzeri bilimler varlık hakkında düş görmektedirler; bu bilimler varlığı, tanımlarını, onlara ilişkin olarak bir kanıt getiremedikleri için, sorgulanmamış hipotezler olarak bıraktıkları sürece, uyanık gözlerle göremezler, çünkü başlangıç bilinmiyorsa ve sonuçla ara

5 S. Mansion, "L'Objet des Mathématiques et l'Objet de la Dialectique selon Platon", *Revue Philosophique de Louvain*, 67, 1969, s. 374.

noktalar da bilinmeyenden kalkılarak kurulmuşsa, böyle bir tutarlılığa bilgi adı verilebilir mi hiç?"[6]

Bu, Platon'da bilginin beşinci ve en temel öğesinin nesnel gerçeklikler ya da özler, yani İdealar olduğunu gözler önüne serer. Platon, matematikçinin eksiklerini gidermenin, matematiksel bilimlerde söz konusu olan karanlık yönleri ortadan kaldırmanın, araştırmanın sınırlarını varlığın ancak belli bir boyutunu araştıran matematikçinin ulaşamayacağı noktalara kadar genişletecek olan filozofa ya da diyalektikçiye düştüğünü savunur.[7] Platon'da gerçek bilgi, İdeaları konu alan felsefi bilgi ya da duyusal dünyayla artık hiçbir ilişkisi kalmamış olan *noesis*tir. Bu bilgi, İdealarla doğrudan bir tanışıklığa dayanan sezgisel bir bilgidir, özlerin veya genel kavramların entelektüel sezgiye dayalı saf bilgisidir.

Bir bilgi türü ya da zihin hali olarak *noesis* ya da sezgisel bilgi şu halde, bir kısmı *dianoia* için söz konusu olan öğe ya da özelliklerin olumsuz bir biçimde tanımlanmasından meydana gelen beş özellik içermektedir. **(i)** *Noesis*, yalnızca İdealar düzeyinde gerçekleşir ve onun faaliyetinin nesneleri sadece İdealardır. **(ii)** Zihin duyu-deneyinden mutlak olarak bağımsız olup, duyusal hiçbir şey kullanmaz. **(iii)** Zihin, burada izlediği yöntemde, hipotezlere karşı hem olumlu hem de olumsuz bir tavır takınır. Zihin bir yandan her şeyin ilk ilkesine, yani hipotetik olmayan ilk ilkeye yükselmek için, tanımları araç olarak kullanırken, diğer yandan da ilk ilkeye yükselip, onlara karşı yıkıcı bir tavır geliştirir. **(iv)** Zihin burada, hipotezlerden ilk ilkeye yükselecek şekilde yukarı doğru bir hareket gerçekleştirir. **(v)** *Noesis*te zihin her şeyin ilk ilkesine, yani İyi İdeasına ulaşınca, daha sonra buradan

---

6 Platon, *Devlet* 533c.

7 G. E. L. Owen, "The Platonism of Aristotle", *Proceedings of the British Academy*, 51, 1965, s. 139-45; R. M. Hare, "Plato and the Mathematicians", *New Essays on Plato and Aristotle* (ed. by R. S. Brumbaugh), London, 1965, s. 30-31.

yola çıkarak aşağı doğru iner ve tümdengelimsel yöntemi kullanarak aşağı doğru inip, sonuç çıkarsar.

Bu, felsefi ya da sezgisel bilgi olarak *noesis*in yönteminin diyalektik olduğu, Platon'un anımsama kuramını diyalektikle tamamladığı anlamına gelir. Anımsama kuramı ilk kez olarak *Menon*'da öne sürülmüş olup, İdeaların deneyimden yardım almayan, yani *a priori* bilgisinin nasıl mümkün olduğunu açıklar. Platon'a göre, insanı meydana getiren bileşenlerin ölümsüz olanını tanımlayan insan ruhu, bir beden içine girmezden önce İdealar dünyasıyla tanışmıştır. Kuram açısından ölümsüz olan ve bu dünyaya gelmezden önceki varoluşunda gerçek bilgiye sahip olan insan ruhu bir beden içine hapsolduktan sonra, bu gerçek ve doğru bilgiyi, söz konusu bilgi artık belleğinin derinlerinde saklı kalacak şekilde, unutur. İşte gerçek bilgi, İdeaların ya da genel kavramların bu dünyaya gelmezden (yani, her türlü duyu-deneyinden) önce kazanılmış olan bilgisinin diyalektik yardımıyla anımsanmasından ibarettir. Demek ki Platon'da insan zihni doğuşta, üzerine daha sonra işaretlerin çizildiği boş bir levha, daha sonra öğretim yoluyla doldurulan boş bir şişe değildir. Tam tersine, insan zihni doğuşta doludur ve onun zihnindeki bu örtük bilgiler, diyalektiğin de yardımıyla, bir anımsama süreci sonunda açığa çıkar.

*Noesis*te diyalektik, anımsama kuramının oluşturduğu bu zemin üzerinde yükselir. Ama bu diyalektik artık Sokratik tartışma yöntemi olmayıp, bir toplama ve bölme metodudur. Buna göre *noesis*te, diyalektik İdeaları birbirleriyle hiçbir ilişkisi olmayan yalıtlanmış özler olarak değil, sistematik bir birlik meydana getiren öğeler olarak düşünür. Söz konusu diyalektik bilgi hipotezlere değil, kategorik ilk ilkelere dayanır ve her şeyi İyi İdeasıyla ilişkili olarak düşünür. Bu yeni diyalektiğin toplama ve bölme yöntemine göre, öteye beriye saçılmış tikeller bir İdea içinde toplanarak kavranır ve daha sonra bu İdea türlere bölünür. Demek ki, genel kavramlara

ilişkin bilgiye götüren diyalektik yöntemde söz konusu olan, her şeyden önce bir genelleme, sonra da sınıflamadır. Platon'a göre, ancak bu şekilde, yani yukarıya ve aşağıya doğru bir genel kavramdan diğerine geçmek suretiyle, kavramlarımızı genelleştirerek ve özelleştirerek, birleştirerek ve bölerek, sentezden geçirerek ve analiz ederek açık seçik ve tutarlı düşünceye ulaşabiliriz.

Fakat İdeaların sezgisel bilgisine ulaşabilmek veya bugünden yarına filozof-kral olabilmek mümkün olamaz. İdeaların bilgisine erişebilmek için, önce bilginin ilk dört koşulunu yerine getirmek, yani matematiksel bilimleri öğrenmek gerekir. Başka bir deyişle, filozof-kral olabilmek için, kişinin çok küçük yaşlarından başlayıp, yaklaşık kırk beş yaşına kadar süren oldukça uzun bir eğitimden geçmesi gerekir.

Ahmet Cevizci
Nisan 2010

BİRİNCİ MEKTUP

Platon'dan Dionysios'a iyilikler.[1]

Uzun yıllar boyunca yanınızda yaşadım. Bu süre içinde devlet işleri konusunda diğer insanlardan daha 309
çok bana başvurdunuz. Ama nimetlerden siz faydalanırken, ben çok sayıda iftiraya uğradım. Ancak yine de kimsenin yaptığınız eziyetlerin benim isteğimle gerçekleştiğine inanmayacağını bildiğimden, olanlara katlanarak ses çıkarmadım. Hem devlet yönetiminde b
sizinle beraber olanlar hem de ceza almaktan kurtardığım insanlar, buna şahitlik edeceklerdir. Beni devletin başına birçok kez geçirdiniz ama çoğu zaman da bir dilenciye bile söylenmeyecek sözlerle kovdunuz. Bu kadar uzun süre boyunca sizinle yaşamama rağmen, bir gemiyle oradan ayrılmamı istediniz.

Bundan sonra insanlardan daha uzak kalacağım bir yaşam sürmeye karar verdim. Sen de yalnız kala- c
caksın tiran Dionysios! Yola çıktığım zaman bana epeyce yüklü miktarda para vermiştin. Mektubumu getirecek olan Bakkheios sana parayı geri ödeyecek. Verdiğin para ne yolculuk masraflarımı karşılamaya yeterdi ne de başka bir işe yarardı. Böylesi bir parayı vermek senin için, almak da benim için bir şerefsizlik sayılırdı. Bu nedenle parayı kabul etmiyorum. Zaten bu parayı vermen ya da vermemen senin için bir şeyi

1 *Mektuplar*'da kullanılan standart hitap şekli: "İyilik dilekleriyle".

d değiştirmez. Parayı alıp başka bir dostuna ver. Bu sayede beni zenginleştirdiğin gibi onu da zenginleştirirsin. Bense senin nimetlerinden yeterince yararlandım.

Burada Euripides'in[2] dizelerini tekrarlamak uygun olacaktır. Günün birinde kaderinin değiştiğini gördüğünde:

"Yanında benim gibi bir insanın bulunmasını isteyeceksin."

Bir hatırlatma daha: Tragedya yazarlarının eserlerinin çoğunda, tiranlar öldürülürken şöyle derler:

310 *"Ne kadar şanssızım! Ölürken yanımda bir dostum bile yok!"*

Tragedya yazarlarının oyunlarının hiçbirinde, parasız kaldığı için ölen bir tiran yoktur. Sana akıllı insanların beğendikleri birkaç mısra daha okumak istiyorum:

"Ne ölümlülerin hayatlarında bulamadıkları altınlar,
ne mücevherler,
ne insanların çok değer verdikleri gümüş döşekler,
ne sonsuz ovalarda kendi kendilerine olgunlaşan ağır
b *başaklar, erdemli insanların düşünceleri kadar parlaktır."*

Hoşça kal. Bana yaptığın haksızlıkları hatırla ve diğer insanlara daha iyi davran!

---

2 Euripides MÖ 480-406 yılları arasında yaşamış ünlü tragedya yazarıdır. Sophokles ve Aiskhylos ile birlikte Yunan tragedyasının üç büyük isminden biri olarak geçer. Bütünüyle gerçekçi bir yazardı ve sahneye konan oyunlarında Yunan sahne geleneklerine darbe indirmişti. Nitekim ilk oyununda bir dilenci ilk defa sahici paçavralarla sahneye çıkmıştı ve bu durum zamanın izleyicisi üzerinde bir şok etkisi yaratmıştı. Bu yüzden başta Aristophanes olmak üzere, zamanın komedi yazarlarının boy hedefi olmuştu. Euripides Atina yurttaşı olup, sıkı bir demokrattı. Fakat 408 yılında devletin tanrılarına saygısızlık ettiği gerekçesiyle, komedi yazarlarına ek olarak halkın saldırısına maruz kaldığı için Atina'dan ayrılmak zorunda kaldı. Seksen kadar tragedya kaleme almış olmasına rağmen, bunlardan günümüze sadece on sekiz tanesi erişmiştir. Söz konusu tragedyaların en önemlileri ise *Medeia*, *Elektra*, *Troyalı Kadınlar*, *Yakaranlar*, *Orestes* ve *Alkestis*'tir.

İKİNCİ MEKTUP

Platon'dan Dionysios'a iyilikler.

Arkhedemos'un söylediklerine bakılırsa, senin hakkında hiçbir şey söylemememi istiyormuşsun. Ayrıca dostlarım da senin beğenmeyeceğin bir şeyler söylememeli ve yapmamalıymış. Bu konuda sadece Dion'a c
izin verirmişsin. Öte yandan "Dion'dan başka" şeklinde ifade ettiğin sözler, benim dostlarım üzerinde hiçbir etkimin olmadığını gösterir. Hem Dion, sen ve başka insanlar üzerinde bir etkim olsaydı, emin ol bundan sen de Dion da diğer Helenler de yararlanırdı. Neyse ben kendimi yeterince güçlü buluyorum, çünkü hayatımı aklım düzenliyor. Kratistolos ve Polyksenes sana d
bazı yalan yanlış şeyler söylemişler. Eğer onlar konuşmasalardı, ben de böyle bir şeyden söz etmeyecektim. Ama bu iki adamdan birisi Olympia'da yanımda olan insanlardan bazılarının senin aleyhinde konuştuğunu söylemiş. Sanırım benden daha iyi duyuyor, çünkü ben böyle bir şey duymadım. Eğer bundan sonra da benzeri bir olay yaşanırsa, bana mektup yaz! Çekinmeden ya da utanmadan sana doğruyu söylerim.

İkimizin durumuysa şöyle: Helenler arasında bizi ve aramızdaki ilişkiyi bilmeyen yok. Gelecekte de e
insanların bu ilişkiyi duyacaklarından emin olabilirsin. Çünkü önemli ve ünlü insanlar olduğumuzdan ilişkimizi çok sayıda insan duyacaktır. Peki, ne deme-

ye çalışıyorum? Biraz geçmişe gidelim! Doğal olarak bilgelik ve iktidar her zaman birleşir. Her zaman
311 birbirlerinin peşinden giderler, birbirlerini ararlar, bir araya gelirler. Örneğin Hieron[1] ve Lakedaimonialı Pausanias'tan[2] bahsedildiğinde, insanlar Simonides'in[3] onlarla ilişkisini dinlemekten zevk duyarlar. Korinthoslu Periandros[4] ile Miletoslu Thales'i[5] ve Perikles[6] ile Anaksagoras'ı beraber övmek bir gelenek olmuştur. Kroisos[7] ve Solon,[8] Büyük İmparator Kyros[9] ile beraber anılırlar. Şairler de aynı şeyi yapıyorlar.
b Kreon[10] ile Teiresias'ı, Polyeidos ile Minos'u,[11] Agamemnon[12] ile Nestor'u,[13] Odysseus ile Palamedes'i bir tutuyorlar. Sanırım ilk insanlar da aynı şeyi Zeus ile

---

1 MÖ 5. yüzyılda yaşamış Sicilya Kralı.
2 Spartalıların Pers Savaşları sırasında görev yapmış olan kralları.
3 MÖ 556-479 yılları arasında yaşamış olan şair. Özellikle Apollon festivalleri için bestelediği panlarıyla tanınmaktadır.
4 MÖ 7. yüzyılın sonları ve 6. yüzyılın başlarında yaşamış olan Korinthos Kralı.
5 Milet Okulunun kurucusu olan, felsefe tarihinin ilk düşünürü olduğu kabul edilen filozof.
6 MÖ 5. yüzyıl Yunan siyasi tarihinin en önemli kişilerinden birisi olan Perikles *strategos* sıfatıyla Atina kentini yaklaşık 30 yıl süreyle yönetmiştir. Atina'nın Peloponnesos Savaşları'na girmesine neden olan Perikles MÖ 429 yılında, yani Peloponnesos Savaşı'nın ikinci yılında veba salgınında yaşamını yitirmiştir.
7 MÖ 6. yüzyılda yaşamış olan Lidya Kralı. Pers Büyük Kralı Kyros ile yaptığı savaş ve yenilgiden sonraki yaşamı Herodotos'un çalışmasında ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.
8 MÖ 640-559 yılları arasında yaşamış olan Atinalı devlet adamı. MÖ 594 yılında kendi adıyla bilinen *Atina Kanunları*'nı kaleme almıştır. Ayrıca Solon'un bu kanunlara yapılan eleştirilere yanıt verdiği *Şiirler* adında bir eseri bulunmaktadır.
9 Pers Devleti'nin kurucusu olan Kyros, ülkesini Med egemenliğinden kurtarıp bir imparatorluk haline getirmiştir. Tarihsel gerçeği ne kadar doğru bir şekilde yansıttığı kuşkulu olmakla beraber Ksenophon'un *Kyros'un Yaşamı* adında biyografik bir çalışması bulunmaktadır.
10 Sophokles'in *Antigone* isimli oyununda da adı geçen Thebai Kralı.
11 Girit'in efsanevi kralı.
12 Troya Savaşı'nda Aka ordularının başında bulunan efsanevi kral.
13 Troya Savaşı'nın en önemli kahramanlarından birisi olan Nestor, aklı ve bilgeliğiyle destanın merkezi kabul edilebilecek olan Akhilleus'tan bile daha saygıdeğer bir kişilik olarak tanımlanmaktadır.

Prometheus için yapmışlardı. Şairlerin anlattıklarına bakılırsa, bu insanlar ya dost ya da düşman oluyorlar. Bazen anlaşıyorlar bazen anlaşamıyorlar. Ya birbirlerinden nefret ediyorlar ya da dostluk kuruyorlar.

Bunları söylememin nedeni, isimlerimizin ölümümüzden sonra da beraber anılacak olmasıdır. Bunu aklımızda tutmamız gerekir. Bence geleceği düşünmek önemli bir ödevdir. Sıradan insanların bazıları doğal kanunlar nedeniyle buna katlanamıyorlar. Diğer yandan en iyiler, gelecekteki insanlar tarafından güzel bir şekilde anılmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Bu noktada ölülerin dünyamızda yaşananları gördüklerine dair bir kanıt buluyorum. En güzel ruhlar böyle olduğunu, en kötüler ise olmadığını haber veriyorlar. Fakat tanrılara yakın insanların sözlerine diğerlerinden daha fazla önem vermeliyiz.

Biraz önce sözünü ettiğim eski insanların aralarındaki ilişkileri düzeltme fırsatları olsa ellerinden geleni yapacaklarından eminim. Bizim aramızda da kötü şeyler yaşandıysa, tanrıların yardımıyla bu durumu düzeltme şansımız bulunmakta. Aramızdaki ilişkinin düzelmesi başka insanların felsefeyle ilgili fikirlerinin de değişmesini sağlayacaktır. Birbirimize kötü davrandığımızdaysa bunun tersini beklememiz gerekir. Bu noktaya dikkat etmek kutsal bir yaklaşımdır, dikkat etmemek ise dinen sakıncalı bir harekettir.

Şimdi bu işi nasıl başarabileceğimizi, doğruluğun bizlerden ne beklediğini sana anlatacağım. Sicilya'ya gelme amacım felsefeyle uğraşan diğer insanların önüne geçmekti. Syrakusai'a geldiğimde ise insanların çoğunun felsefeye saygı göstermeleri konusunda, benim [kazandırdıklarımı]* takdir etmeni beklemiştim. Beklentimin gerçekleşmemesinin nedeni, çoğu

c

d

e

312

* Metinde köşeli parantez içerisinde yer alan ifadeler çevirmen tarafından eklenmiştir.

insanın zannettiği şeyler değil. Bunun nedeni, senin bana güvensizlik duyarak beni yanından uzaklaştırmak istemen ve başka insanları yanına alarak benim gerçek niyetimin ne olduğunu araştırma isteğindi. Bu
b yüzden çoğu insan beni küçümsedi ve başka işlerle uğraştığım dedikodusunu yaydı.

Bu noktadan sonra şimdi de durumumuzun ne olduğuyla ilgili sorularına yanıt vereceğim. Felsefeyi küçümsüyorsan ondan vazgeç! Eğer başkasından ya da kendiliğinden bulduğun bir şeyler varsa ona bağlan! Ama benim söylediklerimi doğru buluyorsan,
c bana saygı göstermelisin. İlk zamanlar olduğu gibi, yine senin ilk adımı atmanı bekliyorum, senin arkandan geleceğim. Bana saygı gösterirsen ben de sana saygı gösteririm, beni küçümsersen ben de susarım. Ama şunu söylemeliyim ki eğer bana saygı gösterirsen ve ilk adımı sen atarsan, buradaki insanlar felsefeye saygı gösterdiğini kabul edecekler ve diğer insanlar tarafından bir filozof olarak kabul göreceksin. Fakat sen bana saygı göstermeden ben sana saygı gösterirsem, o zaman insanlar benim para peşinde koşan bir insan olduğumu düşünecekler; onların
d buna güzel bir isim vermeyeceklerini ikimiz de biliyoruz. Kısacası, sen bana saygı gösterirsen, bundan ikimiz de şeref sağlarız, ben sana saygı gösterirsem ikimiz de şerefsizlik elde ederiz. Bu konu hakkında bu kadarı yeterli.

O küçük kürenin tam olmadığını Arkhedemos sana gösterecek. Daha önemlisi, o, tanrılara ait bir konu olan ve yanıt beklediğin şey hakkında da seni bilgilendirecek. Arkhedemos, senin ilk başta var olan şeyin özünün iyi bir biçimde anlatılmamasından şikâyetçi olduğunu söyledi. Bunu sana anlatacağım, ama mektubum denizde kaybolur ve başka

insanların eline geçerse diye sana her şeyi açık açık anlatmayacağım. e

Her şey yönetenin çevresinde olup biter. Her şeyin başı ve sonu O'dur. İkinci olanın çevresinde ikinci şeyler, üçüncü olanın da çevresinde üçüncü şeyler bulunmaktadır. İnsan ruhu kendisine yakın olan 313
şeylerin özünü bilmek ister, ama hiçbir bilgi onu tatmin etmez. Biraz önce bahsettiğim yöneten ile onun yanındakilere benzeyen hiçbir şey yoktur. Bu yanıttan sonra, ruh bunların özünde ne olduğunu merak eder. Ey Dionysios ve Doris'in oğlu! Bu sorunun ruhunda yarattığı doğum sancısından kurtulamadığın sürece gerçeğe ulaşma şansın bulunmamakta.

Günün birinde bahçede defne ağaçlarının altında uzanırken bu konu hakkında düşündüğünü ve kendince bir yanıt bulduğunu söylemiştin. Hatta bulduğun şey doğruysa beni birçok söz söylemekten b
kurtaracağını ve şu ana dek sorunun yanıtını bulan hiç kimseyi tanımadığımı söylemiştin. Kendimin de uzun süredir bu konuyla uğraştığımı eklemiştin. Ancak sen ya bunları başka birinden duydun ya da tanrının seni yönlendirmesiyle bir sonuca vardın. Sonuçta konunun özünü kavradığını zannettin. Ama konuları birbirine bağlayamadığın için, gerçeğe c
uygun olmayan düşünceler etrafta dolaşıp durdu. Lakin bu durum ilk defa senin başına gelen bir şey değil. Sözlerimi ilk defa duyan herkes benzeri duygulara kapılmıştır. Kimileri çok zorlanarak, kimileriyse daha az zorlanarak, bu duygulardan kurtuldular. Ancak hiç kimse kendisini çaba harcamaksızın ve kolayca kurtaramadı.

Geçmişte de şimdi de durum aynı şekilde olduğuna göre, "ilişkimizin nasıl olması gerektiği" sorusuna bir yanıt bulduk demektir. Eğer benim anlat-

d tıklarımı başka öğretmenlerden de ders alarak karşılaştırıyorsan veya kendin denetliyorsan ve yaptığın şeyde ciddiysen, anlattıklarım senin de diğerlerinin de kafasına yerleşecek demektir.

Peki, bunu nasıl yapacağız? Söylediklerimiz nasıl gerçek olacak? Arkhedemos'u bana gönderdiğin iyi oldu. Kendisine söylediğim yanıtları duyduğun zaman, belki yine bazı kuşkuların olacak. O zaman da akıllıca davranarak Arkhedemos'u yeniden bana
e göndermelisin! Yükünü alıp senin yanına gelecektir. Birkaç defa bunu yaptığında, şimdiki kuşkularının farklılaştığını göreceksin. Bana güvenerek öğütlerimi dinle! Sen bundan daha iyi bir alışveriş yapamazsın, Arkhedemos bundan daha iyisini yapamaz, tanrıların da daha hoş bulacakları başka bir alışveriş yoktur.

314 Ancak dikkat etmen gereken şey şu: Anlattıklarım cahil insanların eline geçmesin. Çünkü onlara göre bunlar saçmalıktan ibarettir, ayrıca yetkin insanların benim anlattığım şeylere hayran olması ve sonrası için şevk duyması daha kolaydır. Anlattığım şeyleri uzun yıllar boyunca dinleyip, tekrar ederek ve büyük çabalar harcayarak etraftaki insanlara anlatmak mümkündür. Zaten altın da bu şekilde temizlenmiyor mu? Şimdi sana bir şey anlatacağım, şaşıracaksın. Benden uzun süre önce ders alan
b bazı insanlar var. Bu insanlar, dinlediklerini kafalarında tartıp eleştirdikten sonra karar verebilecek çapta insanlar. Benden ders alalı neredeyse otuz yıl oluyor. Bu insanlar, önceleri inanmadıkları şeylere şimdi inandıklarını ve bunları son derece açık bulduklarını ancak daha önceden inandıkları şeylere şimdi inanmadıklarını söylüyorlar. Bu nedenle dikkat et, eğer anlattıklarımı yanlış aktarırsan ileride pişman olabilirsin. En mantıklısı anlattıklarımı yaz-

mak değil, ezberlemektir. Hem yazılı şeyler yanlış c
insanların eline geçebilir. İşte bu nedenle bu konu hakkında bir şey yazmadım. Platon'un yazılı hiçbir eseri yoktur ve bundan sonra da olmayacaktır. Platon'a ait olduğu iddia edilen eserler ise Sokrates'in gençlik dönemine ait çalışmalardır. Hoşça kal ve bu mektubu defalarca okuduktan sonra yak!

Bu kadarı şimdilik yeterli. Polyksenos'u sana d
göndermediğim için şaşırıyorsun. Lykophron, Polyksenos ve yanında bulunduğun diğer insanlardan öğrendiğim kadarıyla, doğuştan gelen tartışma yeteneğin ve tarzınla herkesten üstünsün. Çoğu insanın sandığının aksine bu insanlar, eleştirilere seve seve değil istemeden katlanıyorlar. Fakat sen yine de onlara iyi davrandın, kendilerini memnun ettin. Daha fazla bir şey söylememe gerek yok. Zaten bu insanların değerlerine bakılırsa haklarında çok bile konuştum.

Philistion konusuna gelelim! Gerek duyuyor- e
san eğer, onu dilediğin gibi çalıştırabilirsin. Fakat yine de Speusippos'a vermeni tercih ederim. Bunu isteyen Speusippos'un ta kendisi. Philistion da izin verirsen seve seve Atina'ya, benim yanıma geleceğini söyledi. Taş ocağına hapsettiğin adamı salmakla iyi yaptın! Bu adamın ailesi ve Aristoteles'in oğlu Hegesippos hakkında istediklerimi çok görmezsin herhalde. Çünkü gönderdiğin mektupta, bu insanla- 315
rın hiçbirine haksızlık yapılmasına izin vermeyeceğini söylemiştin. Lysikleides ise aramızdaki ilişkiyi olduğu gibi anlatan tek insan. Her zaman için iyi şeyler söylemeye devam ediyor.

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

b Platon'dan Dionysios'a neşeler.

Böyle söyleyerek daha iyi bir hitap şekli mi bulmuş oldum, yoksa diğer dostlarıma yazdığım zaman kullandığım "iyilikler" ifadesini kullanmaya devam mı etmeliyim? Kâhinlere danıştığın zaman, gelen insanlar senin Delphoi'daki tanrıyı[1] "Neşeler" kelimesini kullanarak selamladığını anlatıyorlar. Ayrıca şunu da yazmışsın:

"Ey tanrı, neşeler! Tiranın güzel hayatını sonsuza dek devam ettir!"

c Bana kalırsa, bırak tanrıları insanları bile bu şekilde selamlamak uygun değildir. Bir tanrının da böyle selamlanması uygun olmayacaktır. Çünkü tanrılar acı veya neşeden uzaktırlar. Böylesi bir istek tanrının özüne aykırıdır. İnsanların da bu şekilde selamlanması uygun değildir. Çünkü gerek neşe gerekse de acı insan ruhunda tembellik, unutkanlık, taşkınlık ve şiddet uyandırır. Selamlama hakkında söyleyeceklerim bu şekilde. Yazdıklarımı okuduktan sonra, en uygun bulduğunu seçersin.

d Kimilerinden duyduğuma göre sarayına gönderilen elçilere şöyle diyormuşsun: "Günün birinde, benim yanımda Sicilya'daki Helen kentlerinin

1 Yani Apollon.

kurulmasına yardım edeceğim. Tiranların yerine de kralları geçirerek Syrakusailıların üzerindeki boyunduruğu kıracağım." Bense senin isteklerine engel olmuşum, şimdi de bu konuda Dion'a baskı kuruyormuşum. Elindeki iktidarı sona erdirmek için senin yöntemlerinden yararlanıyormuşuz. Sözlerinin sana bir yararı olup olmadığını sen daha iyi bilirsin. Ancak bana doğruyu söylemeyerek haksızlık yaptığını kabul etmek gerekir. Akropolis'te kaldığım için, Philistides ve diğer insanlar Syrakusai'daki paralı askerlere beni kötülediler. Başka insanlar da her aksilikte beni, sözlerimi dinlediğin bahanesiyle suçladılar. Şunu biliyorsun: Devlet yönetiminde ilk zamanlar biraz pay aldım ama sadece işlerini yaptığımı zannettiğim zamanlar, yani ilk başta bunu yaptım. Birkaç önemsiz ya da ufak tefek şey dışında, kanunlarınızın giriş bölümleriyle ilgilendim. Sen de başka insanlar da yaptıklarıma katkılar sağladınız. Giriş bölümlerinde bazı başka insanların düzeltmeler yaptıklarını duydum. Ancak benim üslubumu bilenler hangi bölümleri benim, hangilerini başkalarının yazdığını anlarlar.

e

316

Daha önce de söylediğim gibi, Syrakusailılara ve yalan sözlere inanan başka insanlara karşı ilk suçlamaya ve şimdi daha da ağır olan ikinci suçlamaya karşı kendimi savunmak istiyorum. İki noktadan suçlandığıma göre, kendimi iki açıdan savunmalıyım. İlk savunmam devlet idaresinde söz sahibi olmak konusunda çaba harcamadığım üzerine, ikinci savunmamsa Helen kentlerini yeniden kurmaya çalıştığın zaman, sana sunduğum önerilerle önüne çıkan engelin ben olmadığımı ispatlamak şeklinde olacaktır. Öncelikle birinci savunmamı dinle!

b

c

Dion ve sen, beni Syrakusai'a davet ettiniz. Dion, çoğu zaman evinde kaldığım yakın bir dostumdu. Yaşından kaynaklanan olgunluk ve kuvvet, sağduyulu insanların da kabul edecekleri gibi, o zamanlar karşılaştığım sorunlarla başa çıkabilmek için uygun
d bir imkân sağlıyordu. Sense çok gençtin, pek fazla şey bilmiyordun ve ben de seni tanımıyordum. Kısa bir süre sonra Dion'u kovarak tek başına kaldın. Bu konuda bir tanrıyı mı, bir başka insanı mı yoksa senin yardımcı olduğun kaderi mi suçlamak gerekir, bilemiyorum. Yanında bilge bir insan vardı ve sen onu kaybettin. Bu saatten sonra yakınındaki ahlaksız insanların lafını dinleyen bir adamla iktidarı paylaşır
e mıydım sanıyorsun? Böyle bir durumda ne yapabilirdim? Devlet işlerinden çekilmek, kıskanç insanların iftiralarına karşı önlem almak ve Dion ile barışmanı sağlamak dışında başka bir şey yapamazdım. Dion ile barışmanız için ne kadar çaba harcadığımı sen de bili-
317 yorsun. En sonunda şöyle bir çözüm bulduk. Ülken savaşta olduğundan, Atina'ya gemiyle dönecektim. Savaş bittiğinde de Dion ile beraber Syrakusai'a geri dönecektik. Evet, ilk ziyaretimle ülkeme şerefle dönüşüm arasında yaşananlar bu şekildeydi.

Savaş bitince beni çağırdın, ancak tek başıma gelmemi istedin. Dion'u daha sonra çağıracağını söylüyordun. Anlaşmamıza aykırı davranıyordun ve bu
b yüzden Dion ile aram açıldı. Çünkü o senin yanına gelmemi ve sözlerini dinlememi istiyordu. Aradan bir yıl geçti ve üç kürekli gemilerle [trier] gelen adamların mektupları getirdiler. Mektubun şu sözlerle başlıyordu: "Gelirsen Dion'un işleri de düzelecek, ama gelmezsen onun işleri de bozulacak." Dostlarıma ve tanıdığım insanlara İtalya'dan ve Sicilya'dan
c ne kadar fazla sayıda mektup geldiğini söylemeye

cesaretim yok. Ama bunları ya sen yazdın ya da senin isteğinle yazıldılar. Mektupların hepsinde de yanına gelmem ve sana güvenmem gerektiği belirtiliyordu. Dion'un da aralarında bulunduğu tüm insanlar yanına gelmem konusunda ağız birliği yapıyorlardı. Bense boşu boşuna yaşlılığımdan şikâyetçi oluyor ve iftiracı insanlarla başa çıkacak güçte olmadığımı belir- d
tiyordum. Bugün de o günlerde de aynı şeyleri düşünüyordum. İnsanlar ya da krallar ne kadar zengin olurlarsa etraflarında bu zenginliklerin insanı küçük düşürecek zevklerini paylaşmaya hazır çok sayıda dalkavuk ve iftiracı ortaya çıkar. Evet, zenginliğin ortaya çıkardığı en büyük kötülük budur. Fakat yine de bu düşüncelerimi umursamayarak yola koyuldum. Bir dostumun tüm servetini kurtarma imkânı varken, e
benim yüzümden servetinden olmasını istemedim.

Syrakusai'a geldikten sonra, senin de bildiğin gibi mektuplarında verdiğin sözü tutmanı ve Dion'u çağırarak onunla barışmanı söyledim sana. Sezilerime güvenerek söyleyeyim, beni dinlemiş olsaydın aranızdaki dostluk Syrakusailıların ve diğer Helenlerin çıkarına olacaktı. Böylece olaylar farklı bir hal alabilecekti. Daha sonra Dion'un mallarının kamu görevlilerine değil de akrabalarına bırakılmasını istedim. Ayrıca Dion'a gönderilen paranın da ben oraya geldiğim için 318
artırılacağını sanıyordum. Ama sen parayı azaltmayı tercih ettin. Hiçbir isteğimi kabul etmeyince, ben de geri dönmeye karar verdim. Sen, bunun üzerine, Dion'un mallarını satarak paranın yarısının Dion'a, yani Korinthos'a gönderileceğini, diğer yarısının da b
Dion'un akrabalarına verileceğini söyledin. Ben de yalanına kanarak, o sene Syrakusai'da kaldım. Aslında sözünü tutmadığın başka olaylar da var. Ama neyse, şimdi bunlardan bahsetmemek daha yerinde bir davranış olacak. Dion'un isteğinin aksine, mallarının

satılmayacağını söylemiştin. Ama yine de her şeyini sattın. Hiç de güzel olmayan ama ustaca bir hamleyle, parayı göndermek istememi sağlamak için beni
c korkuttun. Yaptığın takdire değer bir hareketti. Böylece sözlerini ne de güzel tuttuğunu göstermiş oldun. Syrakusailılar ve benim görüşlerimin aksine, Herakleides'e sürgün cezası verdin. Theodotes, Eurybios ve ben, sana yalvardık. Sense bana verdiğin yanıtta sana saygı göstermediğimi ama Dion, dostları ve akrabalarına önem verdiğimi söyledin. Ayrıca büyük suçlar
d işlediklerini söylediğin Theodotes ve Herakleides'i ceza almaktan kurtarmaya çalışma nedenim olarak, onların Dion ile olan dostluklarını öne sürdün.

Evet, devlet yönetimi konusunda bunları üstlendim. Seninle aramızın açılmasına neden olan olaylar bunlar. Şayet bunu bilirsen şaşırmazsın. Eğer senin iktidarının büyüklüğü bana çekici gelseydi ve senin yüzünden eski ve şanssız bir dos-
e tuma ihanet ederek sadece para hırsıyla senin gibi pek de doğru olmayan bir insana boyun eğseydim, akıllı insanlar bana ne derlerdi? Senin yanına geliş nedenim para sevgisi olarak adlandırılacaktı. Evet, aramızdaki "kurt" dostluğunun nedeni bu olaylar.

Şimdi biraz önce konuştuklarımla yakından ilişki-
319 li olan ikinci konuya geçiyorum. Bu konuda da kendimi iyi bir biçimde savunacağımı söylemiştim. Şimdi beni iyi dinle! Söylediklerimin doğru mu yoksa yanlış mı olduğuna sen karar ver. Syrakusai'dan Atina'ya dönmemden yirmi gün kadar önce bahçende oturuyorduk. Arkhedemos ve Aristokrides de bizimleydi. Sense o gün, aynı bugün yaptığın şekilde, beni Herakleides'in çıkarlarını senin çıkarlarından daha
b fazla düşünmekle suçluyordun. Daha sonra bu iki kişinin önünde bana zamanında Helen kentlerinin

yeniden kurulmasını önerip önermediğimi sordun. Ben de yapılacak en iyi şeyin bu olduğunu ve böyle bir önerim bulunduğunu söyledim. Ardından konuşulanları da hatırlamak gerekir. Sana sadece bunu mu önerdiğimi yoksa başka şeyler de söyleyip söylemediğimi sordum. Sorum üzerine sinirlendin ve beni aşağılayacağını zannederek, gülüp şu c
yanıtı verdin: "Tüm bunları yapmadan önce bana bir şeyler öğretmek gerektiğini, yoksa bu işe girişilemeyeceğini söylüyordun." Sana her şeyi gayet iyi hatırladığımı söyleyince, sözlerine şöyle devam ettin: "Bana geometri mi yoksa başka bir şey mi öğreteceksin?" Sana tam bir yanıt verecekken, kendime hâkim oldum. Ülkeme dönmek için önümde açılan yolun bu gereksiz sözle kapanabileceğinden endişelendim. Tüm bunları anlatmamın nedeni barbarlar tarafından yıkılan Helen kentlerinin yeniden d
kurulması ve tiranlık yerine krallık kurumunu kurarak Syrakusailıların baskısını hafifletme girişimine benim engel olduğum yönündeki iftiralarına engel olabilmektir. Çünkü bu konuda bir yalan söylemek, benim düşüncelerime tamamen aykırı şeyler söylemektir. Hem bir mahkeme bile kurulsa, söylediklerini çürütebilecek bir sürü kanıt bulabilirim. Planladığımız şeyler gerçekleşseydi, Syrakusailılara e
da Sicilyalılara da en büyük yararı sağlayacaktın. Fakat bunları söylediğimi inkâr edersen, davayı ben kazanırım. Sense Stesikhoros'un[2] bilge bir insan olduğunu kabul ederek ve onun dönüşünü taklit ederek yalandan doğruya geçersin.

2 MÖ 7. ve 6. yüzyıllarda Sicilya'da yaşamış Yunan şair. Vergilius *Aeneas Destanı*'nı yazarken bu şairin eserlerinden yararlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Platon'dan Syrakusailı Dion'a iyilikler.

320 Yaşananlarla yakından ilgilendiğimi ve olumlu bir sonuca ulaşmak için epeyce çaba harcadığımı her fırsatta gösterdiğimi sanıyorum. Bunun nedeni,
b güzel şeylere duyduğum sevgidir. Çünkü benim düşünceme göre, gerçekten erdemli olan ve erdeme göre hareket eden insanların layık oldukları şerefi elde etmelerinden daha güzel bir şey olamaz. Şimdilik her şey yolunda ama yakında ateşli bir kavga yaşanacak. Bazı insanlar hız, cesaret ya da kuvvet
c bakımından güçlerini ispatlayabilir ancak hakikat, adalet veya ruhen yükseklik açısından elde edilecek üstünlüğü ve bunlara saygı duyanların üstünlüğünü yok sayamayız. Söylediklerim gayet net şeyler, ama kimi insanların diğer insanlardan, diğer insanların da çocuklardan üstün olmaları kaçınılmazdır. Kimlerin üstün olduğunu söylediğimi anlıyorsun. Bize yakışan da söylediğimiz gibi insanlar
d olduğumuzu ortaya koymaktır. Bunu da tanrının yardımıyla başaracağız. Kimi insanlar kendilerini tanıtabilmek için ülkeleri dolaşırlar. Oysaki senin durumunu abartmadan şöyle ifade edebiliriz: Tüm dünya bir yere bakarken, o bakılan yer de sana bakıyor. Diğer insanların seni izlediği bir yerde,

sen de zamanın ünlü kanun yapıcıları Lykourgos,[1] Kyros ya da yaptıkları kanunlarla ün kazanan diğer insanların kimliklerini kendinde taşımaya hazır olmalısın. Öte yandan burada birçok insan Dionysios iktidardan ayrıldıktan sonra sen, Herakleides, e
Theodotes ve başka bazı insanların hırslarıyla işleri bozacaklarına inanıyor. Hiç kimsenin böyle bir hastalığa yakalanmasını istemeyiz ama yakalanırlarsa da onların hekimi ancak sen olabilirsin. Senin de 321
gayet iyi bildiğin şeyleri yazmamı belki de komik buluyorsundur ama tiyatroda çocuklar alkış tuttuğu zaman oyuncular daha fazla gayret gösterirler. Şimdi bu oyuncuları, çocuklar yerine dostları alkışladığı zaman, onların ne kadar fazla gayret göstereceklerini düşün! Çünkü dostların alkışlamalarının nedeni, oyuncuların iyiliğini istemelerinden kaynaklanır. Şimdilik kendi başınıza çalışın, bir isteğiniz olursa da bana yazın.

Burada ise her şey aynı. Her biriniz neler yaptığınızı bana yazın. Çünkü bir sürü şey anlatılmasına karşın, gerçeği bilemiyoruz. Herakleides ve Theodotes Lakedaimonia ve Aigina'ya bazı mektuplar yolladılar. Daha önceden söylediklerimi tekrarlıyorum: Çok şey duyuyoruz ama orada neler yaşandığından haberimiz yok. Ayrıca şunu da eklemek istiyorum: Bazı insanlar senin yeterince lütufkâr olmadığını söylüyorlarmış. İnsanlara hoş görünmeye çalışmak devlet yönetiminden sayılır, büyüklük ise yalnız kalmaya neden olur. Başarılar. c

1 Sparta'nın efsanevi kralı. Sparta kentinde egemen olan ve yüzyıllar boyunca korunan monarşiyi ve onun kurumlarını oluşturmasıyla ün kazanmıştır.

BEŞİNCİ MEKTUP

Platon'dan Perdikkas'a iyilikler.

Mektubunda belirttiğin gibi, Euphraios'a senin işle-
d rinle ilgilenmesini ve zamanını bunlara harcamasını söyledim. Konuştuğumuz konularla ilgili olarak, Euphraios'dan nasıl yararlanacağın konusunda sana bazı öğütler vermem doğru olacaktır. Euphraios sana çok yardımcı olacak. Çünkü henüz çok gençsin ve istediğin konuyla ilgili gençlere öğüt verecek çok az kişi vardır. Yaşayan her canlı gibi her devletin de kendisine özgü bir dili vardır. Demokrasi, oligarşi ya
e da monarşi ayrı dillerle konuşur. Çok sayıda insan bu dilleri bildiğini iddia eder ama birkaç kişi dışında aslında kimse bu dillerden anlamaz. Tanrılarla ve insanlarla olan ilişkilerinde kendi dilini kullanan ve hareketlerini de buna göre yapan devletler varlıklarını sürdürürler, diğerleri ise yok olurlar. Euphraios diğer konularda olduğu gibi bu konuda da sana yardımcı olacaktır. Monarşiye uygun sözleri bularak
322 etrafındaki herkesten daha fazla yararlı olacaktır. Bu şekilde kendisinden yararlanmaya çalışırsan, hem sen çıkar sağlarsın hem de ona yardımcı olmuş olursun.
Sana söylediklerimi duyan birisi şöyle diyebilir: "Platon demokrasi için yararlı olacak olan sözleri biliyor ama hiçbir mecliste ayağa kalkıp bu yönde

bir şeyler söylemiyor." Ona şöyle yanıt ver: "Platon
çok geç bir zamanda doğdu. Halkın yaşlandığını ve b
atalarına uygun öneriler getirildiğinde, bu öğütlerin
tersini yapacaklarını gördü. Hiçbir şey elde etmeye-
ceğini bile bile çaba harcamayı düşünmemiş olsaydı
tıpkı bir baba gibi halkına verdiği öğütlerle çok mut-
lu olacaktı."

Sanırım bu insanlar da bana öğüt vermek istese-
lerdi aynı benim gibi davranırlardı. İstediklerini yap- c
madığım zaman benden uzak dururlar ve yaptığım
işlere müdahale etmezlerdi. Başarılar.

ALTINCI MEKTUP

Platon'dan Hermeias, Erastos ve Koriskos'a iyilikler.

Bence cömert ve iyiliksever tanrı, yararlanmasını bilirseniz, size güzel bir kader hazırlıyor. Üçünüz de
d birbirinize yakın yerlerde yaşadığınızdan, birbirinize faydanız dokunabilir. Hermeias'ın yönetimi çok sayıda at, savaş hazırlıkları ya da altından ziyade iyi dostlar edinmeye çalışacaktır. Erastos ve Koriskos ise yaşlı insanlar. Ancak güzelim İdealar âlemine ulaşmış olmalarına karşın, kendilerini kötü niyetli insanlardan korumayı öğrenmeleri gerekmekte.
e Çünkü hayatlarının büyük bölümünü bizim gibi doğru ve bozulmamış insanlar arasında geçirdiklerinden, bu konuda bilgi sahibi değiller. Hem gerçek bilimden uzaklaşmamaları hem de insan bedeninin ihtiyaçlarına gereğinden fazla önem vermemeleri
323 için, bunu öğrenmeleri gerekir. Böylesi bir yeteneğe kendisini hiç görmediğim Hermeias'ın doğal yetileri sayesinde ulaştığını anlıyorum.

Ne demek istiyorum? Erastos ve Koriskos'u tanımak için Hermeias'tan daha fazla fırsatım oldu. Emin ol ki bu komşularından daha güvenilir insanlar bulamazsın. Bu yüzden doğruluğun izin verdiği sürece bu komşularınla aranı iyi tut. Yaptığını önemsiz bir şeymiş gibi görme. Erastos ile Koriskos da Hermei-

as'a önem vermelidir. Aranızdaki dostluk bağlarını b
sıkılaştırın! İnsana ait olan hiçbir şey devamlı değildir, bu yüzden aranızdaki dostluğa bir zarar gelirse bana ya da dostlarıma haber verin. Buradan sizlere göndereceğim yanıtlar adalet ve şeref konularını kapsayacaktır. Eğer sorununuz çok önemli bir nedenden kaynaklanmıyorsa, vereceğim yanıt sizi büyüleyecek bir konuşmadan çok daha etkili olacak ve aranızdaki dostluk bağı yeniden kurulmuş olacaktır. Eğer bilge- c
lik kavramına uygun şekilde hareket edecek olursak söylediklerim gerçekleşecektir, ama uygun davranmazsak... o zaman susuyorum. Çünkü sadece gelecekte yaşanacak güzel olayları haber veriyorum. Tanrıların izniyle konuştuğumuz şeylerin hepsinin güzel sonuçları olacağını söyleyebilirim.

Eğer mümkünse mektubu üçünüz bir aradayken okuyun. Mümkün değilse ikişerli gruplar halinde ve defalarca okuyun. Yazdıklarımı sizleri bağlayan d
bir kanun gibi kabul edin. Ama aynı zamanda ciddiyetin kardeşi olan zarafetle ve güzel sözlerden uzaklaşmadan yeminler edin! Şahitleriniz her şeyin başı olan tanrıdır. Aynı tanrı başlangıcın ve nedenlerin sonsuz kudretteki tanrısıdır. Bizler gerçekten de filozof isek eğer, gökyüzünün lütuflarını görmüş insanlar olarak onu şahit olarak tanıyacağız.

YEDİNCİ MEKTUP

Platon'dan Dion'un dostlarına ve akrabalarına iyilikler.

Yazdığınız mektuplarda Dion gibi düşündüğünü-
324 zü söyleyerek, size hareketlerimle ve sözlerimle yardımcı olmamı istediğinizi belirtiyorsunuz. Size şöyle bir yanıt uygun olacaktır. Eğer gerçekten de Dion gibi düşünüyorsanız sizinle beraber çabalamaya hazırım, ancak böyle değilse, bu konu hakkında uzun uzadıya düşünmeliyim. Sanırım, Dion'un düşüncelerini ve isteklerini sizinle paylaşabilirim. Çünkü bu konuda bir tahminde bulunmayacağım, onun düşüncelerinden eminim. Syrakusai'a ilk geli-
b şimde kırk yaşındaydım. Dion ise o zamanlar Hipparinos'un bugünkü yaşındaydı. Ama o zamandan bu yana düşünceleri değişmedi. Dion'a göre Syrakusailılar özgür olmalıydılar ve kendilerini en iyi kanunlarla yönetmeliydiler. Bu yüzden bir tanrının Hipparinos'a, Dion'un düşüncelerine uygun olarak devlet yönetimi konusunda düşünceler ilham etmesinde şaşırılacak bir şey yoktur. Böylesi düşüncelerin nasıl ortaya çıktığı konusunda hem gençlerin hem de yaşlıların bilgi sahibi olmaları gerekir. Bu yüzden bu zahmetli işe kalkışarak olayları başından itibaren anlatacağım. Evet, şimdi tam da bunun zamanı.

Gençken diğer gençlerden bir farkım yoktu. Kendi kendime karar alabileceğim yaşa geldiğimde devlet işlerine katılmak istedim. Fakat o zamanlar büyük değişimler yaşanıyordu. Şöyle bir durumla karşılaştım. Yönetime müdahale edildi ve darbe sonucunda elli kişiden oluşan bir yönetim kuruldu. Elli kişinin on biri kentte, onu ise Pire'de görev yapıyordu. Görevleri Agora ve kentin işlerini yürütmekti. Diğer otuz kişi ise tam yetkiyle iktidara gelmişti. Otuz kişi arasında tanıdıklarım ve akrabalarım vardı. Uygun bir iş vermek için beni çağırdılar. Genç olduğumdan bazı hayallere kapılmıştım, üstelik bunlar pek de aşırı şeyler değildi. Devleti yanlışlardan uzaklaştıracaklarını umuyor ve iktidardakilerin neler yapacaklarını merakla bekliyordum. Fakat kısa bir süre sonra eski düzenin adeta altın bir çağ olduğunu anladım. Bir sürü vahşetin arasında dönemin en doğru insanı olduğunu söyleyebileceğim yaşlı dostum Sokrates'e saldırdılar. Bir başka yurttaşı yakalamak ve ölüm cezasını Sokrates'e uygulatmak istiyorlardı. Böylece kendi siyasetlerine onu da alet edeceklerdi. Sokrates ise onları dinlemedi, cinayetlerine katılmak yerine karşılaşacağı tehlikelerle yüz yüze gelmeyi tercih etti. Ben de buna benzer olaylardan nefret ediyordum, sonuçta yaşananlardan uzak durdum. Bir süre sonra Otuzlar iktidardan kovuldular, böylece kurdukları düzen de değişti.

Daha sonra yeniden devlet işlerinde görev alma isteğim ortaya çıktı. Ancak bu kez isteğim daha zayıftı. Son derece karmaşık bir ortamda insanların isyan etmeleri kaçınılmazdı. İsyan sırasında da kimilerinin düşmanlarından intikam almaya çalışmalarında şaşırılacak bir şey yoktu. Fakat sürgünden ülkesine dönenler, yine de yumuşak davrandılar. Ancak tam

olarak nasıl olduğunu bilemesem de iktidardakiler
c yeniden Sokrates'i hiç de hak etmediği şekilde suçlayarak mahkemeye çıkardılar. Suçlayanlar onun dinsiz olduğunu ileri sürüyorlardı, jüri de buna inandı. Böylesi bir adamı, yani sürgündeki dostlarından birisini yakalamayı dinsizlik olacağı gerekçesiyle reddeden bir insanı ölüm cezasına çarptırdılar.
d Yaşananları ve kendi yaşımın ilerlediğini gördükçe devlet işlerinde görev almanın benim için çok zor bir şey olduğunu anladım. Zaten insanın yanında dostları ya da siyasi taraftarları olmazsa bunu yapmak imkânsızdır. Öte yandan kentimiz atalarımızın geleneklerine bağlı olarak yönetilmediğinden, böyle dostlar ya da taraftarlar bulunmuyordu. Yenilerini elde etmekse çok zor görünüyordu. Ayrıca yazılı kanunlar bozulmuştu, kötülükler o kadar fazla art-
e mıştı ki halkın çıkarlarını düşünen benim gibi bir insan bile yaşananlar karşısında şaşırmıştı. Olaylar adeta akıntıya kapılmıştı. Ancak yine de olanları
326 değiştirebilmek ya da en azından durumu iyileştirmek adına çözüm yolu bulmaya çalışıyordum. Bu arada tüm devletlerin kötü bir şekilde yönetildiklerini anladım. Çünkü devletler yeniden düzenlenmedikçe, kanunların daha iyi bir hale getirilmelerine imkân yoktur. Bu yüzden felsefeyi överken, kişilerin
b ya da devletlerin felsefenin yardımıyla daha iyi bir hal alabileceklerini söylemiştim. İnsanların başına gelen kötülüklerden sakınmanın da ancak gerçek filozofların iktidarı ele almaları ve tanrının da yardımcı olması sayesinde olabileceğini belirtmiştim.

İtalya ve Sicilya yolculuğumu yaptığım sırada, kafamda bu düşünceler vardı. Bu ülkelerde "şanslı" denilen bir yaşam türünü gördüm. Hiç bitmeyen
c ziyafetlerle dolu bu yaşamı hiç beğenmedim. İnsanlar

karınlarını günde iki defa doyuruyorlar ve akşamları asla tek başlarına yatmıyorlardı. Herkes, böylesi bir yaşam içinde yerini almıştı. İnsan doğası gereği ne kadar önemli yetilere sahip olursa olsun, çok uzun zaman boyunca sözünü ettiğim şekilde bir yaşam sürerse bilgeliğe ulaşamaz, ölçülü olamaz. Diğer erdemler için de aynı şey geçerlidir. Eğer bir ülkede halk mallarını çılgıncasına kullanıyorsa, tüm çabasını aşk eğlencelerine ve yiyip içmeye yöneltiyorsa, ne kadar iyi kanunlar olursa olsun, ülke doğru yola gelemez. Böylesi devletler tiranlık, oligarşi, demokrasi gibi çok sayıda yönetim biçimini benimsemek zorunda kalırlar. Yönetimdekiler ise adalet ve eşitliği temel alan bir yönetim şeklinin ismine bile katlanamazlar. d

Evet, Syrakusai'a giderken kafamda bunlar vardı. Ancak bence o zamanlar bir uğursuzluk Dion ve Syrakusailıların başına gelenleri yaratmaya çalışıyordu. Sizlere aynı öğüdü ikinci defa veriyorum, eğer bu kez de beni dinlemezseniz, başınıza başka felaketlerin gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Dion gençken, onunla yaptığımız konuşmalarda en iyi şeyin gerçekleşmesi için ona öğütler veriyordum. Fakat verdiğim öğütlerin tiranlığın yıkılmasına yönelik şeyler olduğunun farkında değildim. Dion, son derece zeki bir insandı ve sözlerimi çok iyi bir biçimde anlıyordu. O zamanki gençlerin hepsinden farklı olarak, beni çok iyi dinledi. Erdemi zevk ve şatafattan daha üstün tutarak, İtalya ve Sicilya'dakilerden farklı bir yaşam sürmeye çalıştı. Tiranlık yandaşları, Dionysios ölene kadar da ondan nefret etmeye devam ettiler. e 327 b

Dionysios öldükten sonra, Dion felsefeyle elde ettiği düşüncelerin başka insanlarda da var olabileceğini düşündü. Aynı düşüncede olduğu kimi insanlar vardı ama sayıları azdı. Tanrının yardımıy- c

la Dionysios ve diğer insanların kendi kafasındaki fikirlere göre bir yaşam sürebileceklerini sandı. Böylece Syrakusailılar tarifi imkânsız bir mutluluk içinde yaşayacaklardı. Ayrıca Dion benimle olan ilişkisini gözden geçirerek kendisinde iyi bir yaşam sürme isteğinin sayemde nasıl uyandığını fark edip oraya
d gelmemi istedi. Amacı Dionysios'un da benzeri bir yaşam sürme isteği elde etmesiydi. Böylece ülkesinde, çeşitli cinayetlere ve felaketlere uğramadan mutlu bir yaşam sürebilecekti. Sonunda Dionysios'u benim oraya gelmem konusunda ikna etti. Bu sayede başka insanların Dionysios'u etkileyerek, onun en
e iyi yaşam biçiminden uzaklaşmasını engelleyecekti. Farkındayım konuyu biraz uzatıyorum, lakin Dion şu sözleri kullanıyordu: "Tanrının isteğiyle bir fırsat elde ettik, bundan daha iyisini bulabilir miyiz?"
328 Ayrıca İtalya ve Sicilya'daki kentlerin büyüklüğünden, iktidardan ve Dionysios'un gençliği ve felsefeye olan merakından söz ediyordu. Dionysios'un dostlarının ve yeğenlerinin bizim benimsediğimiz yaşam şeklini benimsediklerinden, Dionysios üzerinde bu sayede bir etkimiz olabileceğinden söz ediyordu. Büyük devletleri yöneten insanların filozoflar olmasını istiyorsak, şimdi elimizde bir fırsat vardı. Böylesi bir fırsat bir daha elimize geçmezdi. Dion
b bu ve buna benzer sözlerle beni teşvik etti. Bense bir yandan Dion'a ve onun güzel huylarına güvenirken, bir yandan da gençlere karşı bir güvensizlik besliyordum. Çünkü gençlik çağlarında insanların düşünceleri kolayca değişir. Birbirlerinin aksi görüşleri benimseyebilirlerdi. Kafam karışık bir şekilde "Acaba Dion'un sözlerini dinlesem mi dinlemesem mi, yola koyulsam mı koyulmasam mı?" diye düşünüyordum. En sonunda kanunlar ve devlet yönetimi hakkındaki
c düşüncelerimi pratiğe geçirmek konusunda bir fırsat

bulduğuma karar vererek yola çıktım. Sonuçta ikna etmem gereken bir kişi vardı ve onu ikna edersem hiçbir sorun yaşanmayacaktı.

Evet, ülkemden ayrılma sebeplerim bunlardı, başkalarının söyledikleri değil. Hem sadece konuşup işe gelince geri duran bir insan gibi görünmekten hem de ciddi anlamda tehlike altında bulunan Dion'a ihanet ederek, onun misafirperverliğini ve dostluğunu umursamıyormuş gibi görünmekten çekindim. Ya Dion, Dionysios ya da onun yandaşları tarafından d
ülkesinden kovularak sürgüne yanıma gelseydi ve şöyle deseydi ne derdim: "Ey Platon! Sürgüne, yanına geldim. Düşmanlarımdan kendimi korumak için bana gereken piyade ya da atlılar değil, sadece senin sözlerindi. Gençlere erdem ve doğruluk aşılayan bizleri e
de dostlukla birbirimize bağlayan sözler söyledin. Bu konuda herkesten daha beceriklisin. Bana bu konuda yardım etmedin, ben de Syrakusai'dan ayrılıp yanına geldim. Fakat benden değil, her zaman övdüğün ve başkalarının önem vermediğini söylediğin felsefeden utanmalısın! Çünkü bana ihanet ederek aslında felsefeye ihanet ettin. Megara'da yaşasaydım ve aynı 329
konuda senden yardım isteseydim, kesinlikle gelirdin. Çünkü gelmezsen kendini değersiz sayardın. Ama şimdi yolculuk uzun ve zahmetli diye insanlar tarafından korkak diye nitelendirilmeyeceğini mi sanıyorsun? Evet, üzerindeki bu lekeden kurtulamayacaksın." Dion bu şekilde şikâyetlerini iletseydi, ona yanıt verebilir miydim? Bu yüzden gayet insani b
ve doğru nedenlerle yola çıktım. Aslında istediğim yaşam biçimine ve ilkelerime uygun olmayan bir şekilde, tiranlık yönetimi altında yaşamayı kabul ederek, kendi işlerimi bıraktım. Böylece misafirperver Zeus'a borcumu ödeyerek, felsefenin küçümsenme-

sini engellemiş oluyordum. Çünkü korkaklık ve tembellik yapsaydım, felsefe gerçekten de suçlanacaktı.

Neyse konuyu fazla uzatmayalım. Syrakusai kentine geldiğimde, Dionysios'un sarayında bazı
c karışıklıklar olduğunu gördüm. Dion tiran olmak istediği gerekçesiyle suçlanıyordu. Dion'u elimden geldiğince korudum. Fakat çok da güçlü sayılmazdım. Yaklaşık üç ay sonra, Dionysios, iktidarı ele geçirmek isteğinde olduğunu iddia ederek Dion'u gemiyle ülkeden kovdu. Utanç verici bir olaydı. Dion'un dostları olarak bizler de korkmaya başladık. Dion ile beraber hareket ettiğimiz iddiasıyla başımız derde girebilirdi. Öte yandan Syrakusai sokaklarında olanlara benim neden olduğum ve bu yüzden
d Dionysios tarafından öldürüldüğüm dedikodusu dolaşmaya başladı. Fakat Dionysios, yaşananları gördü ve daha kötü şeyler olmaması için, başta ben olmak üzere Dion'un diğer dostlarına son derece iyi davranmaya başladı. Bana cesaret vererek, kentte kalmaya devam etmemi istiyordu. Kaçarsam benim için iyi olmayacağını, ama kalırsam iyi olacağını söy-
e lüyordu. Evet, bunun için ısrar ediyordu. Fakat bir tiran ricada bulunduğu zaman, bunda bir zorlama olduğunu hepimiz biliriz. Sonunda kaçmamı engellemek için bir çare buldu. Akropolis'de yaşamamı istedi. Böylece hiçbir gemi beni ülke dışına kaçıramazdı. Dionysios gitmeme izin verse bile, yine de beni gemisine alacak bir kişi bulanamazdı. Tüccarlar da sınır muhafızları da hemen olanları tirana anla-
330 tırlar ve beni yakalayarak onun yanına götürürlerdi. Bu arada yeniden etrafta bir dedikodu dönmeye başladı. Bu kez de Dionysios'un bana hayret verici derecede saygı duyduğu söyleniyordu.

Bu dedikodu nereden çıktı? Anlatayım. Dionysios, bana alıştıkça saygı duymaya başladı, ancak bek-

lentisi benim ona, Dion'a olduğundan daha çok bağlanmam yönündeydi. Garip bir şekilde bu durumu bir namus meselesi gibi görmeye başladı. Kendince istediği şeye ulaşması için en uygun yol benimle b
yakından ilgilenmek ve felsefe konusunda vereceğim derslerde öğrencim olmaktı. Fakat kararsızlık içindeydi. Çünkü yapacağı şeyleri gerçekleştirirse, aslında Dion'un istediği şeylerin olacağını söyleyen birtakım insanların sözlerine kanıyordu. Bense onun bu korkusuna karşılık oraya geliş nedenim üzerine düşünüyor ve belki de Dionysios'un günün birinde felsefeye uygun bir yaşam süreceği beklentisiyle olanlara katlanıyordum. Fakat Dionysios, sonunda tüm çabamı boşa harcadı.

Sicilya'ya ilk gelişimde yaşadıklarım bu şekilde. Daha sonra Dionysios bir an önce oraya geri dönmemi c
istedi. Ben de ülkemden ayrılıp gittim. Neden geldim ve orada neler yaşandı? Bunu yapmam ne derece doğru bir davranıştı? Sicilya'ya yaptığım ikinci yolculukla ilgili olarak daha sonra bir şeyler söyleyeceğim. Ama öncelikle böylesi durumlarda neler yapmak gerektiğini göstereceğim. Çünkü mektubumu ikinci dereceden önemli işlere ayırmamalıyım. Evet, şimdi anlatacaklarıma geçiyorum:

Bir adam hastaysa ve sağlığına aykırı bir yaşam sürüyorsa, hekim ona öncelikli olarak yaşam şeklini d
değiştirmesini söyler. Öğütlerine uyduğu sürece de onun tedavisiyle ilgilenir. Ancak hasta onu dinlemiyorsa, hekim de artık düşüncelerini onunla paylaşmaz. İşte bunu yapan bir hekim doğru davranmış olur. Yönetimde ister bir isterse daha fazla kişi bulunsun, devletler için de aynı şeyler geçerlidir. Devlet e
gerektiği şekilde doğru olanları yapıyorsa ve zaman zaman öğüt istiyorsa, bir kişi öğüt verebilir. Fakat

devlet doğru yoldan sapmışsa, kendisine öğüt veren-
331 leri ölümle korkutuyorsa, öğüt verenlerden hiçbir şeye dokunmamalarını ve her şeyi olduğu gibi bırakmalarını istiyorsa, o zaman durum farklılaşır. Devletler, kendilerine öğüt verenlerin hırslarına ve isteklerine boyun eğmeyi, onların en kısa süre içinde tatmin edici çözümler bulmalarını bekliyorlarsa, öğüt veren kişiler bence alçak insanlardır. Bu durumda devlete öğüt vermeyenlerin cesur insanlar olduklarını düşünürüm.

Düşüncelerim böyle. Şimdi yanıma bir adam gelse ve zengin olmak için ya da ruh ve beden bakımı için
b günlük yaşamıyla ilgili sorular sorsa, onun günlük hayatını doğru bir şekilde sürdürdüğünü ve öğütlerimi dinleyeceğini anlarsam, seve seve öğüt veririm. Hatta konuyu geçiştirmeden, uzun uzadıya anlatırım. Fakat benim sözlerimi dinlemeyeceğini anlarsam
c böyle bir adam oğlum bile olsa onu umursamam. Bir köleye öğüt verilebilir, dinlemezse zorla yaptırılır. Ancak annemle babam söz konusuysa ancak delirmeleri halinde sözlerimi onlara zorla dinletebilirim. Eğer hoşlandıkları yaşam, benim hoşlanmadığım türden bir yaşam bile olsa, onları zorlayamam. Ayıplayarak onları rahatsız da etmem. Yaptıklarını övmem. Bunları yapmaktansa ölmeyi tercih ederim. Sadece onları tatmin edecek başka yollar bularak, kendilerine hizmet ederim. Akıllı insanlar da ülkelerine bu şekilde
d hizmet etmelidirler. Eğer devletiniz iyi bir şekilde yönetilmiyorsa, sözlerinizin boşuna olmadığını görürseniz ve ölüm cezasıyla karşılaşma riskiniz yoksa konuşursunuz. Fakat en iyi yönetim biçimini kurabilmek adına halkı sürmek ya da öldürmek gerekiyorsa, işte o zaman zorlamaya gerek yoktur. Bunun yerine susun ve tanrılara ülkenizin iyiliği için yalvarın.

Size vereceğim öğütler böyle. Dionysios'a babasının yaşadıklarını yaşamaması için günlük hayatını yeniden düzenlemesi gerektiğini ve bu yaşamın efendisinin kendisi olacağını söylemiştim. Buna uygun dostlar edinmesi konusunda, hem onu hem de Dion'u uyarmıştım. Babası barbarlar tarafından yakılıp yıkılan Sicilya kentlerinin egemenliğini ele geçirmişti. Fakat bu kentlerin yönetimlerini yabancılara ya da kardeşlerine verdi. Bu kardeşler kendisinden küçük oldukları için Dionysios tarafından yetiştirilmişlerdi. Oysaki fakirken zengin yapılan bu basit insanlardan yöneticiler yaratmasaydı, kendisine sadık olan bazı devletler kurulmasını sağlayabilirdi. Kurulan devletleri kendi yönetimi altında birleştiremedi, insanları buna inandıramadı. Yaptığı iyilikler de ailevi bağlar da bu konuda kendisine yardımcı olamadı. Bu nedenden dolayı Dareios'tan yedi kat aşağı seviyedeydi. Dareios ailesinden olanlara güvenmek yerine, sadece Medli hadımı yok edenlere güvendi.[1] Ülkesini her biri Sicilya'dan daha büyük olan eyaletlere ayırdı. Eyaletlerin başına geçirdikleri, ne kendileriyle ne de birbirleriyle kavga ettiler. Dareios iyi bir kanun yapıcının, iyi bir kralın nasıl olması gerektiğini gösterdi. Çünkü yaptığı kanunlar halen geçerliliğini sürdürmektedir. Şimdi de Atinalılara bir bakalım. Barbarlar tarafından işgal edilen kentleri ele geçirdiler. Buralarda kendileri yaşamadılar, ama altmış yıl süreyle egemenlikleri altında tuttular. Çünkü hepsinde de yakın dostları vardı. Oysaki Dionysios Sicilya'yı tek bir dev-

e 332 b c

1 Pers İmparatorluğu, kurucusu Kyros ve oğlu Kambyses'in yönetimlerinden sonra yaklaşık olarak sekiz ay süreyle Medler tarafından yönetilmişti. Dareios bir darbe neticesinde yönetimi ele geçirdi ve Büyük Kyros'tan sonra imparatorluğun ikinci kurucusu olarak adlandırıldı.

let haline getirmesine karşın, yanında yakın dostları ve taraftarları yoktu. Bir insanın yanında böylesine dostlarının bulunup bulunmaması, o kişinin erdemine ya da bağımlılığına işaret eder.

d Dion ile beraber Dionysios'a verdiğimiz öğütler bu şekildeydi. Çünkü babasının yanında yetişen birisi olduğundan, ne doğru düzgün bir terbiye ne de eğitim almıştı. Dionysios'un kendi yaşıtı olan gençler arasından çok sayıda dost edinmesi gerektiğinden, öncelikle kendisiyle barışık bir insan olması için çaba harcadık. Tabii ki böyle bir şeyi açık açık söylemek çok tehlikeli olabilirdi. Fakat üstü kapalı bazı sözlerle bir insanın ancak bu ilkeleri göz önünde tuttuğu takdirde yönettiği insanları koruyabileceğini, aksi takdirde çok kötü
e neticelere ulaşılabileceğini gösteriyorduk. Kendisine gösterdiğimiz yoldan ilerlese, düşünceli ve akıllı davransa, Sicilya'nın yakılıp yıkılmış kentlerini yeniden kurmaya ve barbarların saldırılarına rağmen aralarında ittifak kurabilecek bir devletler birliği oluşturmaya çalışsaydı, babasından kalan mirası iki değil on katına çıkaracaktı. Çünkü böyle bir durumda Kartacalılara
333 Gelon'dan çok daha rahat bir şekilde yenebilirdi.[2] Oysaki babası barbarlara vergi ödemek zorunda kalmıştı.

Evet, Dionysios'un inandığı ve bu yüzden Dion'u sürgüne gönderdiği, bizleri korkuya düşüren sözleri, bizlerin de kendisine kötü niyet besleyip ona verdiğimiz yanıtlar ve öğütler bu şekildeydi. Neyse arka
b arkaya gelen hikâyelerimi sona erdireyim. Dion, Peloponnesos ve Atina'dan geri dönerek Dionysios'a bir ders verdi. Her ne kadar şehri kurtarıp Syraku-

2 Platon burada Gelon komutasındaki Syrakusailıların Kartacalılara karşı MÖ 480 yılında kazandıkları Himera Zaferi'nden söz etmektedir.

sailılara teslim ettiyse de kentte yaşayanlar, Dion zamanında Dionysios'a ders verdiğinde Dionysios kendisine nasıl davrandıysa aynı şekilde davrandılar. Dionysios da iftiracılara güveniyordu. Dion'un tek amacının tiranlığı ortadan kaldırmak olduğuna inanıyordu. Anlatılanlara bakılırsa, Dion sayesinde Dionysios artık felsefeyle ilgilenmeye başlayacakmış ve bu yüzden de devlet işlerinin yönetimini Dion'a bırakacakmış ve Dion da Dionysios'u kurnazca bir hareketle iktidardan uzaklaştırarak iktidarı eline alacakmış. Bu iftiraları yayan insanlar Syrakusai kentinde iki defa başarıya ulaştılar. c

Şu anda benden yardım isteyen insanlara bundan sonra olanları da anlatmam gerekir. Dion'un dostu ve ortağı olan Atinalı Platon kavgalara ve anlaşmazlıklara son vermek amacıyla tiranın yanına geldi. Ancak bu kez de yenildim. Dionysios bana iyi bir mevki ve para vererek yanına çekmeye çalıştı. Dion'un sürgüne gönderilmesini haklı gösterecek bir dost edinmeye çalışıyordu. Ancak çabaları boşunaydı. Daha sonra Dion iki dostuyla beraber ülkesine geri döndü. Aralarındaki dostluk felsefe kaynaklı değildi; dostluklarının özünde, çoğu insan arasında olan ve bazı değişik sırlara ulaşmayı başarmış insanlar ve konuklar arasındaki dostluk bulunuyordu. Evet, Dion'un yanında gelenler böylesine dostlardı ve ülkesine geri dönüşüne yardım ettikleri için dost olmuşlardı. Fakat Sicilya'ya geldiklerinde, Dion'a tiranlığa geçmek istediği yönünde suçlamalar yapıldığını gördüler. Bundan sonra dostlarına ihanet etmekle kalmadılar, aynı zamanda Dion'u öldürenlere yardım ederek onun katili oldular. Bu çirkin ve dine uygun olmayan cinayeti anlatmak istemiyorum. Ama ileride, bu cinayeti övenler de d e 334

mutlaka olacaktır. Fakat sadece Atinalılar hakkında
b söylenenlere yanıt vereceğim. İki Atinalının kentimizi lekelediği anlatılıyor. Dion'a ihanet ettiği takdirde bir sürü para kazanabilecek ve önemli mevkilere gelebilecek bir Atinalı vardı. Ama o, bunu yapmadı. Çünkü aralarındaki dostluk sıradan bir dostluk değil, aynı eğitimi almalarından kaynaklanan bir dostluktu. Akıllı bir insan sadece ruhen ve bedenen yakınlığa değil, böylesi bir dostluğa güvenmelidir. Bu yüzden sanki Dion'un katilleri önemli insanlar-
c mış gibi düşünerek kentimizi karalamak doğru bir davranış olmayacaktır.

Bunları Dion'un akrabaları ve dostlarına bir ders olsun diye anlatıyorum. Bana üçüncü defa danışıyorsunuz, ben de sizlere üçüncü defa aynı öğütleri veriyorum. Sicilya'daki kentlerin bir yöneticiye değil, kanunlara boyun eğmeleri gerekir. Düşüncelerim
d bu şekilde. Eğer söylediğim şey gerçekleşmezse, bu, ne her söylediği gerçekleşsin isteyenler, ne onlara boyun eğenler ne de bu insanların soyundan gelenler için iyi olacaktır. Bu şekilde girişilen bir işten hiç kimseye yarar gelmediği gibi, bundan kazanç elde etmeye çalışanlar da adi ve sıradan ruhlara sahiptirler. Bu insanlar, tanrılara ve insanlara ait olan şeyleri bugün de gelecekte de doğru ve yanlış diye ayırt edemeyen insanlardır.

Evet, önce Dion'u sonra Dionysios'u ve en son olarak da bugün sizleri inandırmaya çalıştığım şey, bu şekilde. Zeus hakkı için, kurtarıcımız için olanlara bakın. Dionysios, beni dinlemediği için bugün şeref-
e sizlik içinde yaşıyor, Dion ise bana inandı ve şerefli bir şekilde öldü. Çünkü kendisi ve ülkesi için en güzel şeyleri bulmaya çalışan bir insan, bu nedenle acılar çekse bile, doğru ve güzel bir sona ulaşacaktır.

Hepimiz ölümlüyüz, ölümsüz olan birisi olsa bile, bilgisiz insanların sandığı gibi güzel bir şey değildir, bu. Çünkü ruhu olmayan bir şey için iyi ya da kötü yoktur. 335
Sadece ruh bedenle birleştiği zaman iyi veya kötü diye bir şey olabilir. Ruhun ölümsüz olduğuna ve ölümden sonra sorgulanacağına dair olan eski kutsal geleneklere gerçekten de inanmalıyız. Bu yüzden haksız cinayetler ya da kötülükler yapmaktansa, bunlara maruz kalmak b
daha iyidir. Sadece zenginlik peşinde koşan bir insan, bu sözleri dinlemez. Dinlese bile, bunu sadece alay etmek için yapar. Böylesi bir insan sadece kendisine yiyecek içecek bulabilmek için köleler edinir, ismini yanlışlıkla Aphrodite'den alan o uygunsuz zevklerini karşılayabilmek için hiç de utanmadan bir vahşi hayvan gibi etrafına saldırır. Yaptığı şeylerdeki dinsizliği ve kötülükleri göremeyen bir kördür. Dinsizliği, hem c
bu dünyada hem de yer altı dünyasında, acılarla dolu yüz kızartıcı yolculuğunda, hep beraberinde taşır.

Dion'u bu ve buna benzer sözlere inandırdım. Kendisini öldürenlere olan kızgınlığım haklı nedenlerden kaynaklanıyor. Dionysios'a olan kızgınlığım da bir noktaya kadar aynı nedenlere dayanmakta. Dion'u öldürenler doğru bir insana karşı suç işlemekle, Dionysios ise iktidarı boyunca adaletten uzak kalmakla bana ve insanlığa en büyük kötülüğü yaptı. Oysa Dionysios'un büyük bir iktidarı vardı ve felsefeyle iktidarı aynı kişide bir araya getirerek, Helen ve d
barbar olan tüm insanlara şunu ispatlayabilirdi: Devletler ya da insanlar yaşamlarını bilgelikle geçirmezlerse, doğuştan ya da dindar öğretmenler tarafından kazandırılan erdemler bir işe yaramaz, hiçbir şekilde mutlu olamazlar. Dionysios'un yaptığı kötülük, buydu. Diğer yaptığı şeylere oranla, bu, doğallıkla önemsiz bir şeydi. Dion'u öldüren kişi de farkında olmadan e

336 aynı kötülüğü yaptı. Çünkü Dion'un iktidara gelmesi halinde, ülkeyi şu şekilde yöneteceğinden, insanların insandan doğduğuna emin olduğum kadar eminim: Öncelikle Syrakusai'ı kölelikten kurtarırdı. Ardından temizleyip, özgür bir kadın gibi giydirir ve kenti en iyi kanunlarla donatmak için elinden geleni yapardı. Sonra da yapılması gereken diğer şeylere geçerdi. Yani, çok sayıda insanı Hieron'dan çok daha kolay bir şekilde sürgüne gönderirdi. Diğer kentleri ege-
b menliği altına alarak Sicilya'yı yeniden düzenlemek için elinden geleni yapardı. Bu işleri erdemli, doğru, cesur ve ölçülü bir adam başaracağı için, diğer insanlar erdemin değerini kavrardı. Hatta şunu da söyleyebilirim: Eğer Dionysios beni dinleseydi kendisi de aynı şerefe ulaşırdı ve diğer insanlar da kurtulurlardı. Fakat gerçekte ne oldu? Bir *daimon*[3] ya da intikam tanrıçalarından biri, insanları kanunlardan ve tanrılardan korkmayan bir yaşam sürmeye doğru götürdü. Her şeyi böylesine bir bilgisizlik, yani insanların başlarına çöken tüm belaların kökleşmesini sağlayan ve belaların bitmesini isteyenlerin ektiği tohumlara rağmen acı meyveler veren bir bilgisizlik yıktı.

c Fakat şimdi en azından ileride yaşanacak olayların daha iyi olması için, öğütlerimi söyleyeyim. Dion'un dostları olan sizlere şunu söyleyeceğim: Dion'un yurt sevgisini ve yaşam şeklini örnek almakla kalmayın, fakat yapmak istediği şeyleri de daha uygun koşullar altında gerçekleştirmeye çalışın! Daha önceden sizlere, bunların neler olduğunu anlattım. Ara-
d nızda atalarınız gibi, Dorlar gibi yaşamayan insanlar varsa, Dion'u öldürenler gibi ya da Sicilyalılar gibi yaşamaya meraklı insanlar bulunuyorsa, onlardan

3 *Daimon*, Platon'un diyaloglarında, Sokrates'e belli eylemlerden sakınmasını tembihleyen, kendisine özgü ilahi bir şey anlamında kullanılır. Daimon, burada bir tür tanrı ya da kader anlamına gelmektedir.

yardım istemeyin. Çünkü bu insanlar, doğru düzgün davranamazlar. Bunun dışındaki insanlar, ister Peloponnesos'ta isterlerse Sicilya'da yaşasınlar, onları Sicilya'da doğru ve eşit kanunlar altında yaşamaya çağırın! Atina'dan korkmayın! Çünkü Atina'da diğer insanlardan erdem bakımından üstün olanları, akrabalarını ya da dostlarını öldürenlerden nefret eden insanlar bulunmaktadır.

Ancak önerdiğim şeyler daha sonraları gerçekleşecekse ve sizler, bugün bazı farklı düşüncelerden kaynaklanan tartışmaların içindeyseniz, tanrının isteğiyle birazcık olsun doğru nedir bilen bir insanın şunu unutmaması gerekir: İhtilallerden kaynaklanan sıkıntıları gidermek, ancak kazanan kimselerin iyi ve kötüyü birbirine karıştırmamalarına bağlıdır. Onların aynı zamanda kendisine düşman olanlardan sürgün ve ölümle intikam almaya da çalışmamaları gerekir. Bu insanlar, hem kendileri hem de yenilenler için uygun kanunlar yapmalı ve her iki tarafı da kanunlara, saygı ve korku çerçevesinde bağlı kalmaya zorlamalıdır. Yenilen insanları bir yandan onlardan güçlü oldukları için kanunlara bağlı tutarken, diğer yandan da yapılan kanunların doğru ve ölçülü şeyler olduğunu göstererek kendilerinin de aynı kanunlara boyun eğdiklerini ispatlamaları gerekir. Aksi takdirde, ikiye bölünmüş bir devletin başına gelecek olan felaketlerin sonu kesilmez. Böylesine karışıklık içinde bulunan ülkelerde, ayrılıklar, düşmanlıklar, nefret ve birbirlerine karşı güvensizlik, her zaman var olur.

e

337

b

Kazanan insanlar, kendi güvenliklerini düşünüyorlarsa, ilk olarak ünlü Helenleri, [sonra da] başta yaşlılar, karıları ve çocuklarıyla beraber [diğer] zengin Helenleri seçmelidirler. Bu şekilde elli kişi on bin kişilik bir kente yeter. Bu insanları gerektiği takdirde

c

yalvararak da olsa kendi ülkelerinden getirtmeli ve onlara önemli mevkiler verilmelidir. Sicilya'ya ulaştıkları zaman, onlardan ne kazananların ne de yenilenlerin çıkarına olacak, fakat sadece tüm yurttaşlara eşit haklar verecek kanunlar yapmalarını istemek gerekir. Bu insanları bu konuda zorlayarak yeminler
d ettirmek gerekir. Kanunlar yapıldıktan sonra, yenilenlerden çok yenenler kanunlara saygı gösterirlerse, hiçbir sorun kalmaz. Ancak böyle olmazsa, işte o zaman öğütlerimizi dinlemeyen insanlar için ne beni ne başka bir insanı yardımınıza çağırın! Sizlere verdiğimiz öğütler, Dion ile Syrsakusai'a olan sevgimizden dolayı gerçekleştirmeye çalıştığımız planın bir kardeşidir. Aynı amacı güden ilk planımız yine ben, Dion ve Dionysios'un beraberce gerçekleştirmeye çalıştığımız plandı. Fakat insanlardan daha üstün
e olan kader her şeyi yok etti. Şimdi tanrının ve kaderin izniyle daha iyi bir başarı elde etmeye çalışın.

Dionysios'un sarayına yaptığım ilk yolculukla ilgili olarak sizlere vereceğim öğütler bu şekilde. Şimdiyse ikinci Sicilya yolculuğumu, buraya gelmemin akla uygun nedenlerini bu konuyla ilgilenenlere anlatacağım. Sicilya'da geçirdiğim ilk zamanları, Dion'un dostlarına vereceğim öğütlerden hemen önce anlatmıştım. Daha sonra yaşananları anlatayım: Dionysios'un gitmeme izin vermesi için elimden
338 geleni yaptım. En sonunda Sicilya'da o zamanlar savaş olduğu için, savaştan sonra geri dönmem konusunda uzlaştık. Dionysios savaştan sonra hem benim hem de Dion'un geri döneceğini söyledi. Dion'un gitmesini bir sürgün olarak algılamamam
b gerektiğini, bunun sadece savaş sırasında bir yer değiştirme olduğunu söyledi. Ben de ancak bu şartlarla geri döneceğimi söyledim. Savaş bitince Diony-

sios beni çağırdı. Dion'un ise bir yıl sonra geleceğini söylüyordu. Benim mutlaka gelmemi istiyordu. Sicilya'dan gelen haberlere göre Dionysios felsefeye mutlak bir sevgiyle bağlanmıştı. Dion da sürekli olarak Sicilya'ya geri dönmem konusunda baskı yapıyordu. Bense gençlerin böyle zaman zaman felsefeye bağlandıklarını biliyordum. Ancak o zamanlar Dion ve c
Dionysios'u dinlememenin daha iyi olacağını düşündüm. Çok yaşlı olduğum bahanesiyle ve bana verilen sözler tutulmadığı gerekçesiyle her ikisinin isteğini yerine getirmedim.

Anlaşılan bu arada Arkhytas Dionysios'un yanına gitmiş. Sicilya'dan ayrılmadan önce, Arkhytas,[4] d
Tarentumlular ile Dionysios arasında dostluk ve misafirperverlik bağları kurmuş, ülkeden böyle ayrılmıştım. Bu sıralar Syrakusai'da, Dion'un konuşmalarını dinlemiş ve bu konuşmaları başka insanlardan duyan ancak kafaları çok da iyi anlamadıkları felsefi cümlelerle dolu bir sürü insan vardı. Bu insanlar, Dionysios'un benim felsefe konusundaki tüm konuşmalarımı dinlediğini düşünerek, onunla tartışmak istiyorlardı. Dionysios kendisine öğretilen şeyleri çok kısa bir süre içinde kavramakla birlikte takıntılı bir adamdı. Böylesine tartışmalardan uzak durarak, orada bulunduğum zamanlarda benden hiçbir ders e
almadığı gibi bir sonucun ortaya çıkmasından utan-

4 Arkhytas, Pythagorasçı düşünür ve devlet adamı olarak tanınır. Yaklaşık olarak 440-360 yılları arasında yaşamış olan Arkhytas, her yerde kovuşturmaya uğrayan Pythagorasçılara önderlik etmişti. Nitekim Güney İtalya'ya zaten sürgüne uğramış olarak gelen Pythagorasçıların burada da başları derde girince, Arkhytas onları Tarentum'da toplamış, bölgedeki diğer Yunan kentleriyle, Yunanlı olmayan kentlere karşı bir ittifak yapmalarını sağlamıştı. Söz konusu politik faaliyetleri içinde onun yaptığı bir diğer önemli iş ise, Platon'u üçüncü Sicilya ziyaretinde Dion'un elinden ve esaretten kurtarmak olmuştur. Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri* adlı eserinde,./..

dı. Zamanında derslerimi neden dinlemediğini daha önceden anlatmıştım. Öte yandan ülkeme sağ salim döndükten sonra beni yeniden yanına çağırdığında, onu reddetmemi anlaşılan onuruna yediremedi. İnsanların, benim onun yanına doğuştan gelen özelliklerini, huylarını ve yaşam şeklini bilmem ve kendisine kızgın olmam nedeniyle gelmediğimi san-
339 malarından korktu.

Fakat yaşananları olduğu gibi aktarmam doğru olacaktır. Ben olanları haber aldıktan sonra, felsefemi küçümseyenlere ya da tiranın akıllıca davrandığını düşünen insanlara önem vermem. Önemli olan nokta şu: Bir süre sonra Dionysios isteğini bir kez daha tekrarladı ve bu kez işi kolaylaştırmak adına üç kürekli bir gemi gönderdi. Arkhtyas'ın öğrencisi ve Sicilyalılar arasında önemli bir yere sahip olan Arkhedemos
b ve tanıdığım diğer Sicilyalıları da bu gemiyle beraber gönderdi. Herkes bana Dionysios'un felsefe konusunda şaşırtıcı bir gelişme sağladığını söylüyordu. Dion ile nasıl bir ilişkimiz olduğunu ve Dion'un bir an önce bir gemiyle Sicilya'ya geri dönmesi gerektiğine inandığımı bildiği için, uzun bir mektup yollamıştı. Mek-
c tup hemen hemen şu cümlelerle başlıyordu: "Dionysios'tan Platon'a." Daha sonra geleneksel olarak yaptığı gibi hatırımı soruyor ve konuya giriyordu: "İsteğimi yerine getirir ve hemen Syrsakusai'a gelirsen Dion'un da işleri yoluna girecek. Çünkü akla uygun şeyler isteyeceksindir, ben de bunları senden esirgemeyeceğim. Ancak gelmezsen ne senin ne de Dion'un çıkarlarını

../.Platon'u ortadan kaldırmaya niyetlenen Dionysios'un elinden onu bir mektupla kurtaranın Arkhytas olduğunu söyler. Yine Diogenes'e göre, her alandaki erdeminden ötürü, birçok insan ona hayrandı; ötekiler yasa uyarınca bir yıldan fazla komutanlık yapamazdı, o yurttaşlarına yedi kez komutan oldu." Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, VIII 79, Çev. C. Şentuna, YKY, İstanbul, 2002.

ilgilendiren işler yoluna girecektir." Konu hakkında bunları söylüyordu, mektubun geri kalan kısmından bahsetmek hem yerinde olmaz hem de konuyu uzatır. d
Ayrıca Arkhytas ve Tarentumlulardan da çok sayıda mektup alıyordum. Dionysios'un felsefeye büyük merak saldığını, gelmemem halinde aramızdaki dostluğun onarılmaz biçimde bozulacağını ve bunun siyaseten hiç de önemsiz bir şey olmadığını söylüyorlardı. Herkes ricalarda bulunuyordu. Sicilya ve İtalya'daki insanlar, beni yanlarına çağırırlarken, Atinalılar da gitmem için ellerinden geleni yapıyorlardı. Dion'a, misafirlerine ve Tarentumlulara ihanet etmemem e
gerektiğini belirtiyorlardı. Bense önemli konuların konuşulduğunu fark eden yetenekli bir gencin en iyi yaşam şekline ulaşmak istemesinde şaşırılacak bir şey olmadığını düşünüyordum. Hakikatin ne olduğunu öğrenmeye çalışmak, bu görevden kaçmamak ve söylenenler doğruysa ağır bir yükün altına girmekten kaçmak doğru olmayacaktı.

Böyle bir yorumdan sonra, diğer düşüncelerimi 340
bir yana bırakarak, endişe içinde ve pek de uygun olmayan düşüncelerle yola çıktım. Sicilya'ya geldim, üçüncü kadehimi Zeus adına dökmeliyim, ne de olsa kurtuldum. İyi ki de kurtuldum. Tanrılardan sonra Dionysios'a şükranlarımı sunmalıyım, çünkü birçok insan beni öldürmeyi isterken o ahlaklı davranarak beni korudu.

Sicilya'ya geldiğimde, ilk yapmam gereken şeyin b
Dionysios'un felsefeye gerçekten de merak salıp salmadığını araştırmak olduğuna karar verdim. Atina'da konuşulanlar acaba doğru muydu? Böyle bir durumda uygulanması çok yerinde olan bir yöntem vardır. Hele ki karşınızdaki kişi Dionysios gibi kafasında çok netleşmemiş birtakım düşünceler barındı-

ran bir tiransa. Bu yöntem her zaman çok iyi sonuçlar
c verir. Böylesine insanlara felsefenin zorluklarını, çok geniş bir alanı kapsadığını, temelini ve harcanması gereken çabayı göstermek gereklidir. Felsefeyle gerçekten de ilgilenen bir insan, söylenenleri kavrar ve kabul eder. Tanrılara yakın bir insan olduğundan da kendisine gösterilen yola hayran kalır, elinden geldiğince bunun için çaba harcamak gerektiğine inanır. Ayrıca başka şekilde davranırsa yaşayamayacağına inanır. Böylece yola çıkar, kılavuzunu da beraberinde
d sürükler ve bu yolda tek başına yürüyecek kıvama gelinceye dek çalışmayı bırakmaz. Böyle bir adam her zaman için benzeri bir ruh hali içindedir. Gündelik işleriyle ilgilense bile, her zaman her konuda felsefeye bağlı olduğundan öğrenmeyi, kavramayı ve eleştirmeyi en iyi şekilde temin edecek bir yaşam tarzı benimser. Bunun aksi bir hayattan asla hoşlanmaz. Fakat gerçekten de filozof olmayanlar tıpkı güneşin tenlerini yaktığı insanlar gibidirler. Öğrenile-
e cek bir sürü şey olduğunu gördükleri, çok çalışmak gerektiğini ve ancak bu şekilde davranıldığı takdirde başarıya ulaşılabileceğini fark ettikleri zaman, bunun
341 imkânsız bir şey olduğunu iddia ederler. Bazı insanlar ise öğrendikleri şeyleri yeterince kavradıklarını, artık fazladan bir şey öğrenmeye gerek olmadığını belirtirler. Yumuşayan ve zahmetlere katlanmak istemeyen insanları denemek için, bundan daha iyi bir yöntem olamaz. Böylesi insanlar, felsefenin kendilerinden istediği şeyleri yapamazlarsa, öğretmenlerini değil kendilerini suçlamalıdırlar.

Dionysios'un yanına gittiğim zaman bunu dene-
b dim. Fakat konuyu açık bir şekilde anlatmadım, zaten Dionysios da bunu istemiyordu. Başka öğretmenlerden bir sürü şey öğrendiğini ve bunların tamamen

kendisine ait şeyler olduğunu sanıyordu. Hatta daha sonraları benden öğrendiklerinden hareketle yeni bir eser yazdığını ve bu çalışmayı tamamen kendisine ait saydığını duydum. Bu konuda net olarak konuşamam, ama aynı konularla ilgili diğer yazılarından haberdarım. Fakat kendi özünü bilmeyen insanlara c
nasıl bir değer biçebiliriz? Benim ilgilendiğim konularla ilgili olarak benden ya da başka birinden bir şeyler öğrenen insanların yazdıkları konuları anladıklarını söyleyemem. Zaten benim de bu konularla ilgili yazılı bir eserim bulunmamakta. Çünkü bunu diğer bilimlerle aynı sınıfa sokamayız. Bu konular
çok uzun süre boyunca üzerinde düşünüldükten d
sonra hakikat ruhta bir anda parıldar, sonrası da kendiliğinden gelişir. Eğer öğrenim konusu sözle ya da yazıyla ortaya konulsaydı, bunu benden daha iyi bir şekilde kimse yapamazdı, hem başarısızlık halinde hiç kimse benden daha fazla üzülemezdi. Eğer bu konuları yazmak gerektiğine ve halkın bu yolla anlayabileceğine inansaydım, hayatımı insanlara bu
kadar faydalı olacak bir işle geçirmez miydim? Böy- e
lece insanları olayların özü hakkında aydınlatmış olurdum. Fakat olayları kanıtlama yoluyla açıklamaya çalışmak doğru olmayacaktır. Bu noktada sadece kendiliğinden kavrayabilecek olan küçük azınlığı bir yana bırakmak gerekir. Diğer insanlar ise felsefeyi gereksiz bir biçimde küçümserler ve en önemli bilgilere ulaştıklarını zannederek büyük ve boş umutlara
kapılırlar. Konu hakkında uzun uzadıya bir şeyler 342
söylemek istiyorum. Ne demek istediğimi anlatınca, sözlerimi daha iyi anlayabilirsiniz. Yazmaya kalkışacak olanları engelleyecek sağlam gerekçelerim var. Aslında bundan çok defa söz etmiştim ama yinelemek gerekiyor.

Bir varlık hakkında bilgi edinmek isteyenlerin bilmesi gereken üç şey vardır. Bilgiyse dördüncü şeydir. Beşinci noktaysa gerçekten var olanın ta kendisidir. Bu üç şeyin birincisi isim, ikincisi tanım, üçüncüsü de imgedir.[5] Şimdi bir örnek verelim. Daire diye bir şey vardır ve onun ismi dairedir. Ayrıca dairenin isim ve fiillerden oluşan bir tanımı bulunmaktadır. Bu, tüm uçların merkeze aynı uzaklıkta olduğu bir şeyi tanımlamaktadır. Yuvarlak çevre, daire denilen şeyin tanımıdır. Daha sonra nesne gelmektedir. Bu nesne çizilebilir, silinebilir ya da tornayla yapılabilir veya bozulabilir. Oysa daire denilen şey, tüm bu değişimlerin dışındadır. Dördüncü noktaysa bilgidir,[6] yani anlattıklarımın akıl yoluyla kavranmasıdır. Bunlar aynı türdendir ve sözde ya da maddi olarak değil, ruhta bulunurlar. Bu nedenden ötürü bunlar, daire ve biraz önce sözünü ettiğim üç şeyden farklı bir özde bulunmaktadırlar. Yakınlık ya da benzerlik bakımından beşinciyle en yakın olanı akılla kavramadır. Diğerleri daha uzakta yer alırlar.

Benzeri farklılıklar düz ya da yuvarlak şekillerde, iyi, güzel ve doğru olanda, insan ve doğa tarafından yapılan şeylerde, ateş, su ve buna benzer öğelerde, hayvanlarda, ruh hallerinde, hareketlerde ya da edilgenlikte de bulunmaktadır. Dört öğe kavranmadığı sürece beşincisi bilinemez. Ayrıca salt dildeki yetersizliğin bir sonucu olarak, bu dört öğe, nesnenin hem özünü hem de niteliğini gösterir. Bu yüzden akıllı insanların düşüncelerini dile emanet etmek istemeleri kabul edilemez. Hele bir de dil

5 Grekçe sözcük, "imge", "tasavvur" veya "temsil" anlamına gelen *eídōlon*dur.

6 Grekçe sözcük, "sanı" ya da "kanaat" anlamına gelen *dóksa*nın tersine, Platon'da İdeaların bilgisine karşılık gelen *epistēmē*dir.

yazıyla olduğu gibi donmuş bir hal alırsa, bu, daha da kötü demektir.

Biraz önce söylediğimiz konuya devam edelim. Bu konuyu iyi anlamak gerekir. Geometride çizilen ya da tornayla yapılan dairelerin hepsi beşinciye zıt şeylerle doludur. Onlar, tüm bölümleriyle düz çizgiye yaklaşmaktadırlar. Oysaki asıl dairede, özüne, büyük ya da küçük, aykırı hiçbir şey yoktur. b
Ayrıca bu şeylerin isimlerinde de özlerine aykırı bir değişmezlik kanunu yoktur. Bugün yuvarlak dediklerimize düz desek, düz olanlara da yuvarlak ismini versek ne değişirdi? Bu isimleri ters olarak kullansak, değişmezliklerinde bir değişim meydana gelmeyecektir. Tanım için de aynı şey geçerlidir. İsim ya da fiillerden oluştuğuna göre, mutlak değişmezlik diye bir şey söz konusu olamaz. Dört öğenin her birinin de belirsiz olduğunu göstermek için elimizde bir sürü kanıt bulunmaktadır. Ama biraz önce söylediğimiz şey en önemlisidir. Öz ve nitelik olarak iki ilke vardır ve ruhun öğrenmek iste- c
diği, özün kendisidir. O halde, dört öğeden her biri yorumlama ve olaylar yoluyla ruhun istemediği şeyi ortaya koymaktadır. Çizilen ya da bizlere gösterilen her nesneyi duyu organlarımız sayesinde kolayca çürütebileceğimizden, insanlar kuşku ve kararsızlık içinde kalırlar. Bu nedenle kötü bir eğitim yüzünden hakikati aramadığımız zaman, karşımıza gelen ilk imgeye kanıp bize sorulan soruya yanıt verdiğimiz-
de, aslında birbirimizle alay etmiyoruz, çünkü dört d
öğeyi parçalamak ve çürütmek aslında elimizde olan bir şeydir. Fakat bize beşinci öğeyle yanıt verilmesini istersek, çürütme becerisi olan herkes bunu kolayca çürütebilir. Dinleyen insanların birçoğu söz, yazı ya da cevaplarla anlatan bir insanın yazdıklarını veya

söylediklerini hiç anlamadığını gösterebilir. Çünkü asıl çürütülen şeyin konuşan ya da yazan kişinin ruhu mu olduğu yoksa dört öğenin özlerinde mi bir sorun bulunduğu asla anlaşılamaz. Bilgi, ancak
e bu dört öğenin çeşitli zahmetlerle incelenmesi sayesinde elde edilebilir. Bu da ancak tanınması istenen nesne ve tanıyan aklın iyi olması koşuluyla sağlanabilir. Yoksa ruhlar, bilgi ya da gelenek denilen şeyler karşısında olduğu gibi doğal bakımdan yeteneksizse
344 veya bu yeti bozulmuşsa Lynkeus'un gözlerine bile sahip olsanız hiçbir şey göremezsiniz.

Bir insan nesneye yakınlık duymuyorsa, ne öğrenme ne de kavrama kolaylığına sahip olur. Çünkü görebilmek için nesne ile yakın olmak gerekir. Bu nedenden ötürü herhangi bir şeyi kolaylıkla gören ya da kavrayan insanlar, doğru ve güzel olana doğal bir yakınlık duymuyorlarsa ya da doğal bir yakınlıkları olsa bile kolaylıkla göremiyorlarsa, öğrenilmesi gereken şeyleri öğrenemezler. Özün doğru ve
b yanlış olan tüm noktalarını öğrenmek gereklidir. Bu da daha önceden söylediğim gibi dikkatli ve özenli bir çalışma gerektirmektedir. Ancak isimleri, tanımlamaları, duyumları, algıları birbirleriyle karşılaştırdıktan sonra ve sorularla cevaplarda hırçınlığın etkisinin görülmediği durumlarda, anlayış ve aklın parlaklığı insan gücünün algılayabileceği bir düzeye erişir.

c İşte bu nedenle önemli konularla ilgilenen bir insanın düşüncelerini yazmaktan ve halkın çoğunluğunun anlayışsızlığına ve hırçınlığına yem etmekten çekinmesi normal karşılanmalıdır. Şöyle kısa bir sonuç çıkarabiliriz: Kanun yapan ya da herhangi bir konuda düşünen bir insan kendi düşüncelerini ya da kanunlarını yazdığında, aslında yaptığı işi ciddiye

almıyordur ve kendince en önemli bulduğu noktaları kendisine saklıyordur. Eğer ciddi ciddi yazıyorsa d
da bu adamın aklını tanrılar değil ölümlüler almıştır, diyebiliriz.

Asıl anlatmak istediğim konudan saparak söylediğim bu sözleri dikkatli bir biçimde okumuş olanlar, Dionysios ya da ondan daha büyük veya küçük olan bir insan doğanın en eski ve önemli ilkeleri üzerine bir şeyler yazmışsa, bu yazıların sağlıklı ders ya da araştırmalara dayanmayacağını kolayca anlayacaktır. Sözlerimden bu sonuç çıkar. Çünkü böyle olmasaydı, Dionysios benim hakikate duyduğum saygıya benzer bir yaklaşım sergiler ve uygun olmayan bir şekilde bunları yayımlamazdı. Tüm bunları unutmamak için e
yazdığına inanmıyorum. Çünkü bu hakikatler bir kere kavrandı mı, o kadar özlü şeyler oldukları için, bir daha asla unutulmazlar. Dionysios gerçekten de böyle bir şey yapmışsa, bunun nedeni benim öğrettiğim şeyleri kendi malı gibi göstererek ün kazanmak ya da
ünden pay almak içindir. Verdiğim ufacık ders, tüm 345
hakikatleri kavramasına yol açtıysa, o zaman söylediklerini kabul edebiliriz. Fakat bunu nasıl başardı? Thebaililerin söyledikleri gibi "Ancak Zeus bilir!" Daha önceden söylediğim gibi, ben ona bir kere ders verdim ve sonra bunları asla konuşmadık.

Konuyu tam olarak kavramak isteyenlerin Dionysios'a neden ikinci ya da üçüncü defa eğitim vermediğimi öğrenmeleri gerekir. Acaba Dionysios beni bir kere dinledikten sonra bunun kendisi için yeterli
olacağını mı düşündü? Benden önce başkalarından b
öğrendiklerinden ya da kendi kendine öğrendiklerinden kendisine yeterli bir bilgi oluşturabiliyor muydu? Derslerimi değersiz mi buluyor yoksa yeteneğinin dışında şeyler olduğundan kendisini bilgelik

ve erdeme veremiyor muydu? Derslerimi değersiz buluyorsa, bunun aksine çok sayıda delilim var. Hatta Dionysios'tan çok daha yetenekli olduğunu söyleyebileceğim şahitlerim bulunmakta. Hakikatleri kendi başına öğrendiyse ve bunları özgür bir ruhun
c eğitimine yardım edecek değerde buluyorsa, neden bu konularda kendisine yardımcı olmaya çalışan bir insanı küçümsüyor? Şimdi neden küçümsediğini anlatacağım.

Dionysios ilk zamanlar Dion'un mallarına dokunmuyor ve parasını istediği gibi harcamasına ses çıkarmıyordu. Ancak daha sonra mektubunda yazdıklarını tamamen unutmuş gibi davrandı. Dion'un işleriyle ilgilenenlere, Peloponnesos'a hiçbir şey göndermeme-
d lerini emretti. Malların Dion'a değil oğluna ait olduğunu ve oğlunun da kendi yeğeni olduğunu söyleyerek kanunen varisi olduğunu iddia ediyordu. Bu ana kadar Dionysios böyle davranmıştı. Bense felsefeye nasıl bir ilgi duyduğunu anlamaya çalışıyordum, kızmadan durmak imkânsızdı. Yaz mevsimiydi ve gemiler yola koyuluyorlardı. Bu sırada sadece Dionysios'a
e değil kendime ve beni üçüncü defa Skylla Boğazı'nı geçerek "uğursuz Kharybdis ile karşılaşmaya"[7] zorlayanlara da kızmam gerektiğini düşünüyordum.

Dionysios'a Dion'a bu şekilde hakaret etmeye devam ettiği sürece yanında kalamayacağımı söyledim. Beni sakinleştirmeye çalıştı, kısa bir süre içinde yanından ayrıldığıma dair haberler etrafta yayılırsa, bunun şerefsizlik olarak kabul göreceğini düşünüyordu. Benim gitme konusunda ısrar ettiğimi görünce, yolculuğum için gerekli hazırlıkları kendisinin yapacağını söyledi. Bense ilk gemiyle yola çıkmak isti-

7 *Odysseus* destanında kahramanın Messenia Boğazı'nı geçerken karşılaştığı canavar.

yordum, çok kızgındım ve yoluma çıkan her engele 346
karşın her türlü tehlikeyi göze alacak durumdaydım. Çünkü hiçbir suçum olmadığı gibi aslında şikâyetçi olan da bendim. Dionysios gitmeye niyetli olduğumu görünce, beni yolculuk mevsimi geçene kadar oyalamak istedi. Konuşmamızdan bir sonraki gün yanıma geldi ve şöyle söyleyerek hile yaptı: "Aramızda Dion b
ve onun çıkarları var. Bu engeli ortadan kaldıralım. Sana olan saygımdan Dion'a şöyle davranacağım. Tüm mallarını kendisine vereceğim. Peloponnesos'ta kalmaya devam etsin ama bir sürgün olarak değil. Sen, ben ve [Dion'un] dostları aramızda bir anlaşma yaptıktan sonra buraya gelsin. Tek şartım bana karşı olmamasıdır. Sen ve dostların Dion'un böyle bir şey yapmamasından sorumlu olacaksınız. Mallarını Ati- c
na ya da Peloponnesos'ta yaşayan ve sizlerin seçeceği bir insana emanet edeceğim. Dion mallarından yararlanabilecek, ancak bunun için sizlerden izin alması gerekecek. Dion'un böylesine bir zenginlik elde ettikten sonra bana sadık kalacağını sanmıyorum, ama sen ve dostlarına güvenebilirim. İstersen bu koşullar d
altında bir yıl daha kal. Seneye Dion'un mallarını alıp gidersin. Eminim ki böyle bir şey yaptığından, Dion da sana minnet duyacaktır."

Dionysios'un sözleri canımı epeyce sıktı. Ancak kendisine bir sonraki güne kadar düşüneceğimi ve bir karar alacağımı söyledim. Yalnız başıma kaldım ve düşündüm ama ne yapacağıma karar veremiyordum. İlk aklıma gelen şeyler şöyleydi: Ya Dionysios e
verdiği sözü tutmazsa? Ben gittikten sonra Dion'a bir mektup gönderebilirdi, bu mektubu ya kendisi kaleme alır ya da adamlarından birisine yazdırırdı. Bugün bana yaptığı önerileri ona söyleyip sonra da benim kabul etmediğimi ve Dion'un çıkarlarını

korumadığımı söyleyebilirdi. Ya da şöyle olabilirdi. Dionysios gitmemi istemediğinden gemilerin
347 kaptanlarına haber gönderebilirdi. Onun isteğine karşın beni gemisine alacak birisi bulunabilir miydi? Şanssızlık bu ya Dionysios'un sarayının yanındaki evde kalıyordum ve kapıdaki nöbetçinin izin vermemesi halinde hiçbir yere çıkamıyordum. Eğer bir yıl daha burada kalırsam olanları Dion'a anlatabilir-
b dim, ayrıca Dionysios sözünün bir kısmını bile tutsa yaptığım şey komik karşılanmazdı. Hesapladığım kadarıyla Dion'un serveti yüz *talanton*[8] kadardı. Öte yandan ya işler planladığım gibi gitmezse o zaman ne yapardım? En sonunda bir yıl daha kalmanın ve Dionysios'un hilelerini açığa çıkarmanın daha doğru olacağına karar verdim.

Kararı aldıktan sonraki gün Dionysios'un yanı-
c na gidip şunları söyledim: "Önerini kabul ediyorum ancak Dion'un tüm işleriyle ben ilgilenemem. Bu nedenle ikimiz beraber ona bir mektup yazalım. Kararımızı açıklayalım, eğer itirazı olan bir nokta varsa hemen bize bildirsin. Bunun dışında şimdilik bir değişiklik yapmayalım." Bunları söyledikten sonra o da fikrimi kabul etti.

Bir süre sonra gemiler yola çıktı, benim artık geri dönme şansım kalmamıştı. İşte o zaman Dionysios
d Dion'un mallarının yarısının kendisine ait olduğunu, diğer yarısının ise oğluna kalması gerektiğini söyledi. Bütün mallarını satacak ve aldığı parayı Dion'a götürmem için bana verecekti. Diğer yarısı ise çocuk için ayrılacaktı. Bundan daha şaşırtıcı bir plan olamazdı. Hiçbir şey söylemedim, hem söylesem komik

8 Bir talanton Atina'da Solon'dan sonraki dönemde alışveriş sırasında 36.39 kilogram, para ile ilgili maden ağırlığı olarak da 25.92 kilogram olarak hesaplanmaktaydı..

olacaktı. Sadece durumu Dion'a bir mektupla bildirmek gerektiğini belirttim. Fakat Dionysios bizim konuşmamızdan sonra Dion'un mallarını istediği e
gibi sattı. Bana herhangi bir şey söyleme ihtiyacı duymadı. Ben de Dionysios gibi davranarak Dion'un işlerinden hiç bahsetmedim. Çünkü ne söylersem söyleyeyim bir işe yaramayacağının farkındaydım.

İşte o zamana dek felsefeye ve dostlarıma bu şekilde bir yardımım oldu. Daha sonrasında ben 348
tıpkı kafesten çıkmaya çalışan bir kuş gibi gitmek isterken, Dionysios da beni sakinleştirmeye çalışıyordu. Ancak Dion'un mallarını bana vermiyordu. Diğer yandan tüm Sicilya bizim dost olduğumuzu sanıyordu. Bu arada Dionysios babasının yapmaya cesaret edemediği bir şey yapıp askerlerin ücretlerini düşürdü. Askerler öfkelenerek kendi aralarında toplandılar ve buna izin vermeyeceklerini söylediler. Dionysios zora başvurdu, akropolisin kapılarını kapattı. Fakat askerler barbar şarkılarıyla duvarlara b
saldırdılar. Dionysios olanlardan o kadar korktu ki sonunda askerlerin isteklerini kabul etmek zorunda kaldı. Hatta o sırada toplanmış olan *peltastesler*in[9] bile ücretlerini artırdı.

Bu olayları Herakleides'in çıkardığı dedikodusu etrafta hemen yayıldı. Herakleides dedikoduyu haber alınca kaçıp saklandı. Dionysios, onu yakalamak c
niyetindeydi ama nasıl becerebileceğini bilemiyordu. Theodotes'i bahçesine çağırdı. Ben de oralarda geziniyordum, konuşmalarının başını duyamadım, ama Theodotes'in Dionysios'a neler söylediğini gayet iyi biliyorum. Sonra bana şunları söyledi: "Platon! Herakleides'i suçlamalara yanıt vermek amacıyla

9 Yunan hafif silahlı askerlerine verilen isim.

buraya getirebilirsem ve Dionysios tatmin olmayıp onun halen burada kalmasının doğru olmadığına karar verirse, en azından karısı ve çocuklarıyla beraber Peloponnesos'ta Dionysios'a hiçbir zarar veremeyecek şekilde yaşaması ve kendi parasını harcayabilmesi için Dionysios'u razı etmeye çalışıyorum. Herakleides'e haber gönderdim, birazdan birisini daha yollayacağım. Belki ilk ya da ikinci önerimi kabul eder. Dionysios'tan istediğim de şu şekilde. Herakleides'i kırsal alanda ya da başka bir yer bulursa, başka bir karar alana kadar ona sadece sürgün cezası versin." Daha sonra Dionysios'a döndü ve "Önerimi kabul ediyor musun?" diye sordu. Dionysios da kabul ettiğini hatta Theodotes'in evinin yakınlarında bile onu bulsalar başka bir kötülük yapmayacağını söyledi.

Bir sonraki günün akşamında, Eurybios ve Theodotes büyük bir endişeyle evime geldiler. Theodotes şunları söyledi: "Platon! Dionysios'un Herakleides konusunda bizlere ne söylediğini hatırlıyorsun." Evet, diye yanıtladım. "Ancak şimdi *peltastes*ler onu yakalamak için her yeri arıyorlar. Sanırım bulunduğu yer buralardan pek uzak değil. Bu yüzden bizimle beraber Dionysios'un yanına gelmelisin." Sonra hep beraber yola çıktık. Yanımdaki iki kişi ayakta durdu ve ağladı, bense söze girdim ve şunları söyledim: "Dostlarım Herakleides konusunda dün verdiğin sözün dışına çıkacağını düşünüyorlar. Çünkü sanırım buralarda saklandığı anlaşılmış." Dionysios sözlerime çok kızdı, adeta renkten renge girdi. Theodotes ayaklarına kapandı ve elini tutarak böyle bir şey yapmaması için yalvardı. Theodotes'e cesaret vermek için "Emin ol, Dionysios verdiği sözün dışına çıkmayacaktır?" dedim. Bunun üzerine Dionysios tam bir tiran gibi bakarak "Sana hiçbir söz vermedim" dedi.

Ben yanıt olarak "Tanrılar hakkı için dün bu konuda Theodotes'e söz vermedin mi" dedim. Ardından da dönüp yanından ayrıldım. Dionysios, Herakleides'i aratmaya devam etti. Ancak Theodotes dostları aracılığıyla, ona kaçmasını bildirmişti. Dionysios, Teisias'ı *peltastes*lerle beraber görevlendirdiyse de Herakleides elini çabuk tutarak Kartaca sınırından içeri girmeyi başardı. c

Bu olaydan sonra, zaten Dion'un mallarını geri vermemeyi planlayan Dionysios, beni düşman belledi. Evimin bahçesinde kadınların on gün süren bir ayin düzenleyecekleri bahanesiyle beni akropolisten çıkardı. Bu on gün boyunca dışarıda Arkhedemos'un evinde kalmamı istedi. Bu arada Theodotes beni çağırarak, olanlardan dolayı Dionysios'tan nefret ettiğini söyleyip şikâyetçi oldu. Dionysios onun evine gittiğimi haber alınca eline bir bahane daha geçirmiş oldu. Theodotes çağırdığında onun yanına gidip gitmediğimi öğrenmek için bir adam gönderdi. Ben "evet" diye yanıt verince adam şöyle dedi: "O halde Dionysios, kendisi yerine Dion ve dostlarını tercih etmekle kötü bir davranışta bulunduğunu söylememi emretti." Evet, bir adamı göndererek, benim Theodotes ve Herakleides'in dostu, onunsa düşmanı olduğumu düşündüğünü gösteriyordu. Bu olaydan sonra bir daha beni sarayına çağırmadı. Dion'un mallarını saçan bir insana bir daha iyilik yapmak istemediğimi düşünüyordu herhalde. d e

Bense akropolisin dışında, askerlerin arasında yaşıyordum. Bazı insanlar, hemşerilerim ve Atinalı hizmetçiler yanıma gelerek düşmanlarımın bana iftira attıklarını ve *peltastes*lere kötülediklerini haber verdiler. Bazı askerler beni yakaladıkları takdirde öldüreceklerini söylemişler. Kurtulmak için bir çare 350

bulmaya çalıştım. Arkhytas ve Tarentum'daki dostlarıma haber yollayarak olanları anlattım. Onlar da
b Sicilya'da bir işleri olduğu bahanesiyle dostlarından Lamiskos'u otuz kürekli bir gemiyle yolladılar. Lamiskos gelir gelmez Dionysios'a benim gitmek istediğimi ve buna engel olmamasını söyledi. Dionysios da kabul ederek yol paramı verdi ve benden kurtuldu. Dion'un malları konusuna gelirsek, ben bir şey istemedim, o da vermedi.

Peloponnesos'a geldiğimde Olympia'daki oyunlara katılmaya gelen Dion ile karşılaştım, ona yaşadıklarımı anlattım. Dion, kendisine Zeus'u şahit tutarak benim, akrabalarımın, dostlarımın Dionysios'tan
c intikam almak için hemen işe girişmemiz gerektiğini söyledi. İntikam almamız gerekiyordu, çünkü ona göre, Dionysios misafirlik kanunlarını hiçe saymıştı. Kendisinin intikam alması gerekiyordu, çünkü haksız yere ülkesinden kovulmuştu. Bu sözler üzerine, bu işe dostlarımın razı olması durumunda girişebileceğimizi söyledim. Sözlerime şöyle devam ettim: "Ben de sen de diğer insanlar da Dionysios'un sofrasını, evini ve tanrılara sunduğu her şeyi paylaşmaya beni zorladınız. O ise çok sayıda iftiracıya inanarak kendisine ve tahtına karşı düşüncelerimiz olduğu-
d nu sandı. Ancak yine de beni öldürtmedi. Misafire saygı gösterdi. Sizlerle beraber savaşamam, çünkü yaşlıyım. Ancak Dionysios ile aranızda bir dostluk bağı kurmak isterseniz, bu konuda sizlere yardımcı olabilirim. Fakat birbirinize kötülük yapmak niyetinde olmadığınız sürece diğer insanlara başvurmamalısınız." Evet, hiçbir başarı elde etmeden geri döndüğüm Sicilya yolculuğundan sonra yaptığım konuşma
e bu şekildeydi. Onlar beni dinlemediler, aralarını düzeltmek istememi umursamadılar. Bu yüzden de

bu andan sonra yaşanan felaketlerin sorumluluğunu üzerlerine almaları gerekiyor. Dionysios, Dion'un mallarını geri verseydi ya da onunla barışmak isteseydi, eminim ki bunların hiçbiri yaşanmayacaktı. Çünkü Dion'u giriştiği işten alıkoyabilecek cesaretim 351
ve itibarım vardı. Ancak onlar birbirlerine saldırdılar ve etraflarına felaketler saçtılar.

Ayrıca şunu da söylemeliyim ki Dion ve benim istediklerim gayet makul şeylerdi. İktidarını, kentini ve dostlarını göz önünde tutacak olursak, iktidara yükselmek istemesinin tek nedeni iyi hizmetler yapabilmekti. Devlete karşı planlar yapan, etrafına bu yolda insanlar toplayan, dostlarına zenginlikler sağlayan, kendisine hâkim olamayan, alçakça zevklerin kölesi olan bir insan, zengin olanları düşmanı görüp öldüb
ren, mallarını çalan, yardımcılarını ve suç ortaklarını fakirliklerini yüzüne vurmasınlar diye teşvik eden bir insan, herhalde bunları yapamazdı. Azınlığın mallarını bazı kararlarla çoğunluğa dağıtan, daha küçük kentleri egemenliğine almış büyük bir kentin başında bulunan ve küçük kentlerin mallarına el koyduğu için c
önemsenen bir insan da aynı şekilde davranamaz. Dion ya da diğerleri, kendilerine ve soylarına lanet getirecek şekilde bir iktidarın peşinden koşmadılar. Dion, kenti, mümkün olduğunca az sayıda insanı öldürerek ya da sürgün ederek ve en iyi, en doğru kanunları yaparak en güzel biçimde yönetmek istiyordu.

Dion bu yüzden, haksızlık yapmaktansa haksızlığa maruz kalmayı tercih etti. Ancak bir yandan da kendisini korumak için çözüm bulmaya çalıştı. Düşd
manlarını tam yeneceği sırada başarısızlığa uğradı ki, bunda şaşırılacak bir şey yoktur. Tanrıdan korkan, ihtiyatlı ve akıllı bir adam, hainlerin huylarını anlamakta tam bir yanılgı içine düşmez. Fakat aynı

fırtınaları tahmin eden ancak şiddetini tam olarak ölçemeyen usta dümencinin gemisinin sulara batması gibi bir sona uğrayabilir. Dion'un yenilgisi de
e aynı nedenden kaynaklanmaktadır. Düşmanlarının kötü niyetlerini biliyordu, ancak çılgınlık, kötülük ve açgözlülüklerinin ne boyuta ulaşacağını anlayamamıştı. Kendisini ölüme götüren ve Sicilya'yı sonsuz yasa boğan olayın nedeni buydu.

Anlattığım bu şeylerle sizlere verebileceğim öğütleri tamamlamış oldum. Bu kadarının yeterli olduğunu
352 sanıyorum. Sicilya'ya ikinci yolculuğumun ayrıntılarını anlattım, çünkü bu konuyla ilgili olarak çok garip ve inanılmayacak şeyler konuşulduğunu duydum. Anlattıklarım akla uygun şeyler gibi görünüyordur, gösterdiğim nedenler sizleri tatmin ettiyse ben de hikâyemi yeterli ve akla uygun sayıyorum.

SEKİZİNCİ MEKTUP

Platon'dan Dion'un akrabalarına ve dostlarına iyilikler.

Gerçek anlamda başarılı olmak için neler yapmanız, nasıl davranmanız gerektiği konusunda sizlere elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışacağım. Bunların yararlı olacağını düşünüyorum. Bu öğütler önce size, sonra da diğer Syrakusailılarla rakip ve düşmanlarınıza verilmektedir. Ancak dine karşı suç işleyenleri bir köşeye ayırıyorum, çünkü onlar hiçbir zaman temizlenemezler. Şimdi anlatacaklarımı güzelce dinleyin.

Sicilya'da tiranlık sona erdikten sonra çıkan savaşların nedeni, bazılarının yönetimi ele geçirerek tiranlık kurumunu tamamen ortadan kaldırmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Böylesi durumlarda halkın doğru bulduğu bir öğüt vardır: Düşmanlarına kötülük, dostlarına da iyilik yapmak. Fakat bir insanın başına kötülük gelmeden başka insanlara kötülük yapması mümkün değildir. Bunun kanıtlarını görebilmek için uzağa bakmanıza gerek yok. Sadece Sicilya'da olup bitenlere bakın! Bir taraftakiler saldırdığında, diğerleri savunmaya çekiliyorlar. Bunu başka insanlara da öğreterek yararlı dersler verebilirsiniz. Benzeri örneklerin sayısı hiç de az değil. Ancak insanın düşmanlarına ve dostlarına nasıl davranması

gerektiği ve insanlara nasıl daha az kötülük yapabileceğini görmesi biraz zordur. Bu anlamda bir öğütte bulunmak adeta tanrılardan bir istekte bulunmaya
353 benzer. Bizler de bunu bir istek olarak kabul edelim. Zaten her şey tanrılarda başlar. Sizlere vereceğim öğütlerle isteğimizin gerçekleşeceğini umalım!

Savaş başladığından bu yana, düşmanlarınız da sizler de atalarınızın zamanında Kartaca işgaline uğrama tehlikesi altındayken başınıza geçirdiğiniz bir yöneticinin idaresi altında yaşıyorsunuz. Atalarınız o zamanlar gençliğine ve savaştaki başarılarına bakarak Dionysios'u iktidara getirdiler. Bunu becerebileceğini
b düşündüklerinden savaşın yönetimini ona verdiler. Ona öğütler vermesi için de Hipparinos'u görevlendirdiler. Böylece Sicilya'yı kurtarabilmek için bu iki adam tiran olmuş oldu. Kurtulmalarının nedeni tanrılar mı, bu insanlar mı, vatandaşlar mı yoksa hem tanrılar hem de yöneticiler miydi? Ne olursa olsun gerçek
c olan şey kurtulmayı başardıklarıdır. O zamanlar sizleri kurtaran bu insanlara her zaman şükran duymanız gerekir. Daha sonraları kent tiranlık rejimiyle yönetilemedi, ama bunun cezasını biraz olsun çekti, daha da çekmesi gerekir. Fakat şu an içinde bulunulan durumda, suçlulara nasıl bir ceza verilmesi gerekir? Sizler de çok fazla çaba harcamadan, bu insanların yönetimlerinden kendinizi kurtarabilirsiniz. Ancak
d yönetimi kolayca ele geçirirlerse anlattıklarımın bir değeri kalmaz. Şimdilik aklınızda tutmanız gereken şey şu: Her iki taraf da tam bir zafer elde etmek için önemsiz olduklarını sandıkları bir şeyi yapmayı unutmuşlardı. Bu şey büyük felaketlere yol açtı. Eski bir kötülüğün sonu gibi görünen bir şey yeni bir kötülüğün başlangıcı olmaktadır. Bu zincirleme olaylar hem
e tiranlık hem de demokrasi tarafını yok etme tehlikesi

taşımaktadır. Bu son derece acıklı ama gerçekleşmesi olası şeyler olursa, Sicilya'ya Fenikeliler ya da Opikler hâkim olursa, Sicilya'da Helence artık konuşulmaz. Böylesi bir felaketi engelleyebilmek için her Helenin çaba harcayarak çözüm yolu araması gerekmektedir. 354
Sizlere önereceğim şeyden daha iyisini bilen varsa gelip söylesin, böylece tüm Hellas'ın dostu sayılacaktır. Şu anki durum karşısında bulduğum çözüm yolunu sizlere cesaretle, tüm açık sözlülüğümle anlatacağım. Ben aslında hem tiranlık yandaşları hem de tiranlıktan nefret edenler hakkında bilgi sahibiyim. Bugünkü görüşüm tiranların tiran isminden kurtulmaları ve yönetim şeklini krallığa dönüştürmeleridir. Zamanında bilge ve erdemli bir insan olan Lykourgos b
bunu ispatlamıştı. Lykourgos, Argos ve Messenia'daki akrabalarının, krallıklarını tiranlığa dönüştürmeleri nedeniyle kentlerini yok olma noktasına getirdiklerini görmüş ve benzeri bir olayı kendisinin ve ailesinin de yaşamasından korkmuştu. Bu nedenle bir yaşlılar meclisi kurdu ve krallık iktidarını sınırlamak amacıyla onları koruyan *ephoros*luk[1] kurumunu oluşturdu. Böylece çok sayıda neslin mutluluğu sağlanmış oldu. Çünkü böylelikle insanlar kanunların değil, kanunlar c
insanların egemeni haline gelmişti.

Mektubumda sizlere önereceğim şey de budur. Tiranlık taraftarları, ondan uzaklaşsınlar! Akılsız ve doymak nedir bilmeyen insanların mutluluk diye gördükleri şeylerden uzak dursunlar! Tiranlıkları krallıklara dönüştürsünler ve kanunlara saygı göstersinler! Yüksek mevkilere yükselmeleri, sadece insanların ve kanunların isteğiyle gerçekleşsin! Özgür yönetim şeklinin peşinden gidenlere ya da kölelikten d

1 Sparta'da beş kişinin üstlendiği *ephoros*luk kurumunun en önemli özelliği kralları denetleme yetkisiydi.

kaçanlara, aynı şeyi söylüyorum: Sadece özgürlük elde etmek adına doymak nedir bilmeyen isteklerinin esiri olarak atalarının özgürlüğe beslediklerine benzer bir sevgi duymasınlar. Böylesi bir sevgi kaos içinde yaşamalarına neden olabilir. Dionysios ve Hipparinos Sicilya'da iktidara gelmeden önce, Sicilyalılar mutlu bir yaşam sürdüklerini sanıyorlardı. Çünkü zengin ve mutlu bir yaşamları vardı. Aynı zamanda kendi kendilerini yönetiyorlardı, kentin başına gelen insanlar doğru ve kanunlara uygun bir yönetim şekli benimsese bile tamamen özgür
e olduklarını ispatlamak adına Dionysios'tan önceki on komutanı taşlamışlardı. Tiranlık da bu nedenden ötürü ortaya çıktı. Kölelik ve özgürlük ölçüyü aştıkları takdirde kötüdür, ama ölçüyü aşmazlarsa iyidir.
355 Tanrıya boyun eğmek ölçülü, insana boyun eğmek ölçüsüz bir davranıştır. Akıllı insanların kanunu tanrı, akılsızların kanunu ise zevk ve eğlencedir.

Söylediklerim her zaman geçerli olan şeyler olduğuna göre, Dion'un dostlarına benim ve Dion'un düşüncelerinin bu yönde olduğunu bildirin! Dion yaşasaydı ve konuşabilseydi neler söylerdi? Şimdi de bundan bahsedeceğim. Evet, Dion bugünkü durum hakkında ne söylerdi? Hemen anlatayım:

"Syrakusailılar, öncelikle düşüncelerinizi ve isteklerinizi kazanç ve zenginliğe çevirmeyecek kanunları
b kabul edin. Ruh, beden ve zenginliğe özen göstermeniz gerekir. Öncelikle ruhun erdemine, daha sonra ruhtan daha aşağı seviyedeki bedenin erdemine ve en son olarak da ruh ve bedene hizmet etmesi gereken zenginliğe önem verin. Böylesi bir kanunla düzen kurarsanız ülkenize gerçekten güzel bir şekilde hizmet etmiş olursunuz. Diğer yandan zengin insanlara
c şanslı demek yanlış bir tanımlamadır. Bunu yalnızca

kadınlar ve çocuklar söyler. Kendilerine inananları da akılsız yaparlar. Kanunlar hakkında söylediklerimi gerçekleştirdiğiniz takdirde, ne kadar doğru söylediğimi anlayacaksınız. Her şeyden önemlisi tecrübedir.

Kanunlarınız bu şekilde olduktan sonra Sicilya'daki savaşta henüz yenen ve yenilen de belli olmadığına göre, en güzeli tiranlık ve özgürlük yandaşlarının uzlaşmalarını sağlamaktır. Bu da doğru ve yararlı bir hareket olacaktır. Biraz önce sözünü ettiğim insanların ataları Helenleri kölelikten kurtararak önemli bir hizmette bulunmuşlardı. Sizler bugün "daha iyi bir yönetim şeklini nasıl kurarız?" diye düşünüyorsanız bu, atalarınız sayesinde gerçekleşebiliyor. Onlar olmasalardı, ne başarılı olabilirdiniz ne de böylesi bir şey düşünebilirdiniz. O zaman yapmanız gereken şey bir krallık kurmak ve bu şekilde özgürlüğünüze kavuşmaktır. Krallar da hem kendilerinin hem de diğer vatandaşların uyacakları kanunlar koyarlarsa, önemli bir krallık gücü elde etmiş olacaklardır. d e

Böylesi bir düzeni elde edebilmek için, krallarınızı tanrıların yardımıyla, açık yüreklilik ve doğrulukla seçin! Öncelikle babamla beraber verdiğimiz hizmetlerden dolayı oğlumu kral seçin. Babam daha önceleri kenti kurtarmıştı, ben de son zamanlarda sizi iki defa tiranlık boyunduruğundan kurtardım. Bunları hepiniz gördünüz. Daha sonra sizlere yaptığı yardımlar ve iyi huylu bir insan olmasından dolayı babamla aynı isme sahip olan Dionysios'un oğlunu seçin! Kendisi bir tiranın oğlu olmasına karşın, kenti kurtarmaya çalışarak hem kendisine hem soyuna geçici ve hatalı tiranlık damgası yerine ölümsüz bir ün sağlayacaktır. Üçüncü olarak Syrakusai Krallığı'na kendisinin ve halkın isteğiyle düşmanınız olmasına 356

b karşın Dionysios'un oğlu Dionysios'u çağırın! Ancak Dionysios'un da kaderinin değişmesinden korkarak ülkesine ve artık hiç kimselerin gitmediği mezar ve tapınaklara acıyıp, isteklerinin özellikle barbarların lehine olacak şekilde işleri mahvetmesinden sakınarak, bunu kendiliğinden istemesi gerekecektir. Bu üç krala isterseniz Lakedaimonia kralları gibi yetkiler verin, isterseniz bu yetkileri biraz daha kısıtlayın. Ancak onların tahta geçiş sıraları bu şekilde
c olmalıdır. Bundan daha önce de söz etmiştim, şimdi yine dinleyin. Dionysios ve Hipparinos'un aileleri isteklerinizi ve Sicilya'nın mutluluğunu göz önünde tutarak şereflerinden gelecekte de yararlanmaları için bugün yaşanan felaketleri bitirmeyi kabul ederlerse, daha önce de bahsettiğim gibi uzlaştırıcılar çağırın! Bu kişilere anlaşma yapabilmeleri için tam yetki verilmelidir. Daha sonra bu insanlar kralın isteğine göre ya da kendilerinin uygun bulacakları bir sayıda olsunlar. Bu insanlar Sicilyalılar, yabancılar ya da Sicilya'da yaşayan yabancılar arasından seçilebilirler. Uzlaştırıcılar toplandıkları zaman,
d düzeni kanunları yaparak tesis etsinler. Krallara, bu düzene göre doğru olacak şekilde, kutsal konularda, ülkelerine iyilik yapmış insanlara verilebilecek olan bazı görevler verilsin! Uzlaştırıcılar, savaş ve barış
e konularında karar alabilmek için otuz beş kişiden oluşan kanun koruyucuları seçmelidirler. Çeşitli mahkemelere bakacak olan jüriler seçilebilir ancak ölüm ve sürgün gibi konuların bu otuz beş kişi tarafından değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca bu otuz beş kişiye bir önceki sene görev yapmış olan hâkimler kurulundan en doğru ve iyi olanı da katılmalıdır. Bir sonraki sene geldiğinde bu kişiler bir araya gelerek vatandaşların ölümleri, sürgünleri gibi konuları ele

almalıdırlar. Kralsa böyle davalarda hâkimlik yap- 357
mamalıdır. Rahip sıfatını taşıdığından, ölüm, hapis, sürgün gibi olaylarla kendisini kirletmemelidir.

Yaşarken ya da şimdi sizler için gerçekleştirmek istediğim planlarım bu şekilde. Sizlerin yardımıyla düşmanlarımı mağlup ettikten sonra, dostlarımın elbiselerini giymiş olan *Erinnysler*[2] engel olmasalardı, işte bunları gerçekleştirecektim. Planlarım istediğim gibi gitseydi, tüm Sicilya'yı yeniden kurarak, tiranlığa karşı savaşmamış olan barbarların işgal ettikleri yerleri geri alacaktım. Helen topraklarının b
atalarının sahip olduğu yerlere insanları geri getirecektim. Bugün yapmanızı istediklerim de bunlar. Bu konuda herkesten yardım isteyin, yardımınıza gelmeyenleri devlet düşmanı ilan edin! Söylediklerim başarılamayacak şeyler değil. İki ruh tarafından planlanan ve düşüncenin de doğru kabul ettiği bir şey, hiçbir şekilde başarılamaz değildir. Bu iki ruhla Dionysios'un oğlu Hipparinos ve kendi oğlumu kas- c
tediyorum. İki kişi aynı şeyi düşünürse, diğer Syrakusailıların da aralarında anlaşabileceklerini sanıyorum. Tüm tanrılara, tanrılarla beraber değer verilebilecek olan tüm varlıklara dualarınızı edin! Ardından da dostunuz olsun düşmanınız olsun herkesi aynı yumuşaklıkla davet edin! Ayrıca uyanık gözlerle tanrının gönderdiği bir rüya gibi olan sözlerimiz, bitmek bilmeyen çabalarınızla parlak ve mutlu bir d
yaşama ulaşıncaya dek elinizden geleni yapın."

2 Yani intikam tanrıçaları.

DOKUZUNCU MEKTUP

Platon'dan Tarentumlu Arkhytas'a iyilikler.

e Arkhippos ve Philonides ile beraber gelenler, onlara verdiğin mektupları getirdiler. Ayrıca senden haberler getirdiler. Kentte zaten çok da zor olmayan işlerini hallettiler. Sense devlet işleriyle uğraşmayı bırakamadığın için sıkılıyormuşsun. İnsanın kendi işleriyle uğraşması güzeldir. Hele ki senin gibi ter-
358 cihleri varsa, bu daha da güzeldir. Bunları biliyorsun. Ancak unutmaman gereken bir şey var. Bizler sadece kendimiz için doğmadık aynı zamanda varlığımızın bir parçası ülkemize, bir parçası ailemize, bir parçası da dostlarımıza aittir. Ancak en büyük parça yaşamın karşımıza çıkardığı durumlar için harcanmalıdır. Ülkemiz bizi yönetim için çağırırsa bunu
b reddetmek uygun bir davranış olur mu? Hem zaten bunu yaparsak ileride devlet işlerindeki yerimizi hiç de düşünmeden değersiz insanlara bırakmış oluruz. Bu konuda söyleyeceklerim bu kadar. Ekhekrates konusuna gelince, şimdi olduğu gibi senin, babası Phrynion'un ve bu genç adamın hatırı için onunla ilgilenmeye devam edeceğim.

ONUNCU MEKTUP

Platon'dan Aristodoros'a iyilikler.

Bana anlatılanlara bakılırsa, Dion'un, her zaman olduğu gibi, şimdi de en yakın dostlarından birisiymişsin. Ayrıca felsefeye gereken bilgelik sende varmış. Metanet, sadıklık ve açık yüreklilik. Bence gerçek felsefe budur. Başka amaçları olan diğer bilimleriyse sadece eğlence olarak adlandırıyorum. Hoşça kal ve her zaman böyle davranmaya devam et. c

ON BİRİNCİ MEKTUP

Platon'dan Laodamas'a iyilikler.

d Daha önce de söylediğim gibi, bahsettiğin işler için Atina'ya gelmen iyi olacaktır. Fakat gelemem dediğine göre, en güzeli benim söylediğim ya da senin de mektubunda yazdığın gibi Sokrates'in gelmesi olacaktır. Fakat Sokrates'in idrar konusunda bir rahatsızlığı var. Bense oraya gelip yapmamı istediğin şeyi yapamazsam zor duruma düşerim. Zaten pek de yapılacak bir iş olduğunu düşünmüyorum. Neden? Bunu ayrıntılı bir şekilde anlatabilmek için, uzun ve ayrı bir mektup göndermem gerekir. Artık yaşlandım, çeşitli yerlere gitmek için karada ve denizde yapılacak olan yolculuklar yönünden bedenim uygun durumda değil. Biliyorsun yolculukların
359 bir sürü tehlikeleri var. Fakat sana ve yanındaki vatandaşlara bazı öğütler verebilirim. Hesiodos'un[1] da söylediği üzere, bu sözler ağızda pek sade dursalar da hayata geçirilmeleri bir hayli zahmetli olan şeylerdir. Vatandaşların günlük yaşamlarını gözetmeye, kölelerin ve özgür insanların ölçülü ve cesur

1 Hesiodos *İşler ve Günler* ve *Tanrıların Doğuşu* isimli çalışmalarıyla tanınmaktadır. *İşler ve Günler* Karanlık Çağlar'da Yunan çiftçisinin günlük yaşamını gözler önüne sererken, *Tanrıların Doğuşu*'nda ise tanrıların ortaya çıkışlarını, efsanelerini konu almaktadır.

davranmalarını sağlamaya muktedir bir insan bulunamazsa, sadece kanunlar yapmak yeterli olmayacaktır. Ancak iktidara uygun böylesi bir insan bulunabilirse amaca ulaşılabilir. Fakat sizleri yetiştirecek birisine ihtiyaç duyuyorsanız, orada ne yazık ki ne böyle bir öğretmen ne de böyle bir öğretmenden ders almış birini bulacaksınız. Bu nedenle sadece tanrılara dua etmeniz gerekecektir. Zaten eski devletler de bu şekilde ortaya çıktılar, ancak savaş ya da benzeri büyük olaylarda bir insan iktidarı devralınca, bu insan sayesinde iyi bir biçimde yönetilmişlerdir. Şimdilik sizin göreviniz söylediklerimi iyi bir biçimde dinlemek olup, [bunu yapmanız] zorunludur. Konuya bu açıdan yaklaşın ve kolayca çözüleceğini de zannetmeyin! Başarılar!

b

c

ON İKİNCİ MEKTUP[1]

Platon'dan Tarentumlu Akhytas'a iyilikler.

d Gönderdiğin mektupları aldık, çok mutlu olduk. Yazarının atalarına layık bir insan olduğu belli oluyor. Anlatılanlara bakılırsa Myra'dan geliyorlarmış. Laomedon'un[2] krallığı zamanında Troia'daymışlar. Yine anlatılanlara bakılırsa, iyi insanlarmış. Mektubunda sözünü ettiğim eserleri henüz tamamlayamadım ama bittiği kadarını sana gönderiyorum. Onları
e nasıl koruman gerektiğini ikimiz de biliyoruz. Bu konuda söyleyecek başka bir şeyim yok.

1 Mektubun gerek üslup gerekse bahsedilen konular bakımından Platon'a ait olduğu kuşkuludur.
2 Troia Kralı Priamos'un babası.

ON ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Platon'dan Syrakusai Tiranı Dionysios'a iyilikler.

Mektubuma böyle başlayarak kendimden bir işaret veriyorum. Günün birinde genç Lokrialıları yemeğe çağırmıştın. Sofrada benden biraz uzakta oturuyordun. Ayağa kalkıp yanıma geldin ve bana ve yanımdaki güzel gence hoş sözler söyledin. O sırada bizler de bu sözleri güzel bulduk. Genç adam sana "Platon'u buraya çağırarak bilgeliği arama konusunda önemli bir yardım aldın?" dediği zaman, ona şöyle yanıt verdin: "Sadece bu konuda mı? Bir sürü şeyde onun yararını gördüm. Her şeyden evvel onu hemen buraya getirerek çok fayda sağladım." Evet, Dionysios yürüdüğün bu yoldan şaşma! Böylece birbirimizden sağladığımız yararlar hep artsın! Bense bu amaçla Pythagorasçıların yazılarını,[1] zamanında anlaştığımız gibi sarayında yaşayan Arkhytas ve senin yararlanabileceğin bir adamla gönderiyorum. İsmi Helikon olan bu adam Kyzikos'ta doğdu. Eudoksos'un[2] öğrencilerindendir ve her şeyi gayet iyi bir şekilde kavramıştır. Ayrıca İsokrates'in[3] bir

b

c

1 Platon, burada da kendi düşüncesi üzerindeki etkilerine gönderme yapacak şekilde, Pythagorasçıların yazılarından söz etmeye özen göstermektedir.

2 MÖ 5. yüzyılda yaşamış astroloji ve geometri uzmanı hekim.

3 İsokrates, Platon'un çağdaşı, Platon'un *paideia* anlayışına alternatif bir eğitim anlayışının savunuculuğunu yapan ve eğitimde bilim ve felsefeden ziyade retoriği temel alan düşünür.

öğrencisi ve Bryson'un[4] öğrencisi Polyksenos ile arka-
d daştır. Ayrıca bu adam son derece uysaldır. Bir insan üzerine hiç çekinmeden hüküm veriyorum. Bazı açılardan birkaç kişiyi saymazsak insanlar değişik türden bir hayvandır. Korku ve güvensizlik içinde olduğumdan Helikon'un davranışlarını inceledim ayrıca dostlarımıza onunla ilgili sorular sordum. Hiç kimse onun hakkında
e kötü konuşmadı. Sen de onu incele ve dikkatli davran. Boş zamanlarında ondan ders al, fakat felsefe araştırmalarına bir zarar gelmesin. Zamanın yoksa başka birini gönder, o kişinin alacağı dersleri zamanın olduğunda dinlersin. Böylece daha iyi birisi olursun ve ün kazanırsın, benden yarar sağlamış olursun. Bu konu hakkında bu kadarı yeterli.

Göndermemi istediğin bazı şeyler vardı. Apol-
361 lo'nun heykelini yaptırdım. Leptines sana heykeli getirecek. Yetenekli bir sanatçı olan Leokhares tarafından yapıldı. Evinde güzel bir eser daha buldum, onu da satın aldım. Bu eseri hastalığımızda ve sağlığımızda bize iyi şekilde bakan karına hediye etmek
b istiyorum. Uygun bulursan verirsin. Çocuklar içinse on iki testi şarap ve iki testi bal gönderiyorum. Kuru incirlerin toplanma zamanı geçmişti, o yüzden ayırtamadım. Sakladığımız mersinler çürümüş. Bir sonraki sefer daha dikkatli davranırız. Bitkiler konusundaysa Leptines sana her şeyi anlatacak. Gönderdiğim şeyleri satın almak ve vergileri ödemek için parayı Leptines'den istedim. Ayrıca Leukadia gemisi için
c harcadığım on altı mna'yı[5] kendi cebimden verdiği-

4 Bryson, Megaralı Euklides'in öğrencisi olup pek çok kişiye Megara Okulu'nun diyalektik anlayışını, bir görüş ya da tezi saçmaya indirgeme yoluyla çürütmek üzere tasarlanmış akıl yürütme ya da argümanlara dayanan eristiği öğretmiş sofist.

5 Bir *talanton*un atmışta biri oranındaki para birimi.

mi de söyledim. Böylesinin daha uygun olacağını düşündüm. Ondan aldığım parayı yukarıda anlattığım şeylere harcadım.

Şimdi de Atina'da para bakımından durumumuza göz atalım. Daha önce de söylediğim şekilde diğer dostlarıma yaptığım gibi paranı mümkün olduğunca az harcayacağım. Sadece bizim doğru ve uygun bulduğumuz şeyler için kullanacağım. Benim durumum şu şekilde: Verdiğin tacı tüm ısrarlarına karşın kabul etmemiştim. Bunu, ölen yeğenimin dört kızına bırak- d
tım. Birisi bugün evlilik çağında. İkincisi sekiz, üçüncüsü üç yaşını biraz geçmiş, dördüncüsü ise henüz bir yaşında bile değil. Ben yaşarken evlenecek olanlara dostlarımın da yardımıyla drahoma[6] vermem gerekir. Diğerleri beni ilgilendirmez. İleride babaları benden daha zengin olacak kızlara drahoma verecek halim yok. Fakat bugün en varlıklı olan benim. Öte yandan zamanında annelerinin drahomasını da Dion ile beraber ödemiştik. Kızlardan biri dayısı Speusippos e
ile evleniyor. Otuz mna'dan fazla drahomaya gerek yok. Annem ölürse de on mna'dan fazlasına gerek yok. Sicilya yolculuğumda ise kendim ya da devlet için bazı masraflar olabilir. Dediğim gibi elimden geldiğince kısmaya çalışacağım ama sahip olduğumdan fazla tutarsa sen ödeyeceksin.

Gelelim Atina'daki masraflarımıza. Koro ya 362
da benzeri bir şey için para harcamamı istiyorsan, sandığımızın aksine bana bu parayı verecek bir misafirin yok. Ayrıca parası hemen ödenmesi gereken bir işin varsa sadece can sıkıcı bir durumla

6 Yunanlılar ve Romalılarda evlilikten önce kız tarafının erkek tarafına verdiği para. Bu parayla damadın geline daha iyi bir hayat sunması planlanmaktaydı. Yasalar çerçevesinde erkek tarafının evlilikten vazgeçmesi ya da boşanma halinde drahoma geri verilmek zorundaydı.

karşılaşmayacaksın aynı zamanda küçük de düşeceksin. Benzeri bir şeyi ben yaşadım. Erastos'u bir ihtiyacım olursa başvurmamı söylediğin misafirin
b Andromedes'e yolladım. Mektubunda istediğin pahalı şeyleri gönderecektim. Her insandan beklenebilecek şu yanıtı verdi: Babana borç verdiğinde parasını almakta bir hayli zorlanmıştı. Şimdi de sana az bir şey verebilirdi ama fazlasını göze alamıyordu. Bu yüzden Leptines'e başvurdum. Leptines parayı seve seve verdi. O, sadece sözleriyle değil, davranışlarıyla da gerçek bir dostun olduğu
c için övülmeye değer biridir. İyi ya da kötü olsunlar, herkesin nasıl davrandığını sana bildirmem gerekir. Bu yüzden para konusundaki görüşlerimi açıkça paylaşacağım. Ayrıca sarayında gördüklerime göre konuşacağım. Masraflarını sana bildir-
d mekle yükümlü olan insanlar, senden korktukları için açıkça konuşamıyorlar. Onları her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçeği söylemeleri için sıkıştırabilirsin. Hem böylece her şeyden haberin olur ve her şey üzerine daha doğru karar alabilirsin. Gücünü artırmanın en iyi çaresi budur. Harcamalar yerinde yapılmalı ve borçlar zamanında ödenmelidir. İnsanların zenginliklerini yönetmeleri açısından bu nokta önemlidir. Bu sözleri sen bana söylemiştin, şimdi düşünceni değiştirecek halin yok. Senin çıkarlarını düşündüklerini iddia
363 eden insanların iftiralarına kanma. Para konuların da zorluk çıkaran bir insan olarak bilinmek, senin için iyi ve güzel bir şey olmaz.

Dion konusuna geçelim! Başka konular hakkında sözünü ettiğin mektubun gelmeden bir şey diyemem. Dion'a söylememi istemediğin düşüncelerini ona söylemedim. Sadece bu planları zorla mı yok-

sa zorlama olmaksızın mı kabul ettirmek istediğini merak ediyorum. Sanki planların gerçekleşirse çok üzülecek gibi. Diğer açılardan ise Dion hem sözlerinde hem de hareketlerinde son derece ölçülü görünüyor.

Timotheus'un kardeşi dostumuz Kratinos için 363
Atinalı hoplitlerin[7] taşıdığı yumuşak zırhlardan bir adet, Kebes'in kızlarına yedi kulaçlık[8] üç gömlek hediye edeceğiz. Tıpkı Sicilya'da yapılan keten gömleklere benziyor. Yoksa zengin işlemeli Amorgos gömleklerinden zannetme! Kebes'in[9] adını sanırım duymuşsundur. Sokrates'in konuşmalarında Simmias'ın yanında yer alan ve ruh üzerine olan diyalogda Sokrates ile konuşan adamın ta kendisidir. Herkes onu yakın bir dost olarak kabul etmekte.

Ciddi ve ciddi olmayan mektuplarım arasında bir işaret farkı bulunmakta. Bunu unutmadın sanırım ama yine de dikkatli ol. Çok sayıda insan kendisine mektup yazmamı istiyor, yazamayacağımı açıkça söylemek biraz zor oluyor. Ciddi mektuplarımda başlangıçta "tanrı" ciddi olmayanlarda ise "tanrılar" ifadesini kullanmaktayım.

Elçiler sana mektup yazmamı istediler. Bunda şaşırılacak bir şey yok. Herkes, özellikle de o zamanlar elinden bir rahatsızlığı olan Philagros ikimizi de her yerde övüp duruyor. Bu anlamda çaba harcamaktan geri durmuyorlar. Büyük Kral'ın[10] yanından dönen Philaides de senden söz etti. Mektubumu

---

7 Ağır silahlı askerler.

8 Altı ayak ya da dört dirsek uzunluğa denk gelen uzunluk ölçüsü birimi. Bir kulaç yaklaşık olarak 1,776 metreye denk gelmektedir.

9 Sokrates'in, Platon'un *Phaidon* adlı diyaloğunda "ruhun ölümsüzlüğü"nü tartıştığı Pythagorasçı. Burada verilen bilgiye uygun olarak, diyalogda Sokrates'in karşısına Simmias'la birlikte geçer.

10 Pers Kralı.

uzatmak isteseydim başka şeyler de yazabilirdim, neyse sen bunları Leptines'den sorarsan öğrenirsin.

Zırhı ve diğer istediğim şeyleri göndereceksen bunları istediğin kimseye emanet edebilirsin. Kimseyi bulamazsan Terillos'a ver. O her zaman denizlerde dolaşır, yakın dostumuzdur. Her şeyden, özellikle de felsefeden anlar. Sicilya'dan ayrıldığımda kentin önde gelenlerinden birisi olan Teisonos'un damadıdır.

Hoşça kal ve her zaman felsefeyle uğraşarak gençleri bu yönde teşvik et. Top oyunundaki arkadaşlarına selamlarımı söyle, ayrıca Aristokritos'a benden bir mektup ya da kitap gelirse hemen sana ulaştırmasını emret. Ayrıca istediğim şeylerle ilgilenmeyi unutursan sana hatırlatsınlar. Leptines'e hemen borcunu öde, nasıl davrandığını görenler bize hizmet etmek için daha istekli olacaklardır.

Myronides ile beraber kölelikten kurtardığım Iatrokles sana gönderdiğim şeylerle beraber gemiye bindi. Onu yanına al, sana karşı iyi duygular besliyor, dilediğin işte çalıştırabilirsin. Mektubumu ya da bir kopyasını sakla, benimsediğin yoldan ilerlemeye devam et.

KAYNAKÇA

N. Alsan, *Platon. Hayatı, Sanatı, Eserleri*, İstanbul, 1963.

H. Anderson, *The Argument of Plato*, London, 1935.

J. Annas, *An Introduction to Plato's Republic*, Oxford, Clarendon Press, 1988.

E. Barker, *Greek Political Theory*, London, Methuen, 1964.

R. S. Bluck, *Plato's Life and Thought*, London, 1949.

W. B. Bondeson, "Perception, True Opinion and Knowledge in Plato's *Theaetetus*", *Phronesis*, 14 (1969), s. 111-22.

L. Brandwood, *A Word Index to Plato*, Leeds, 1976.

L. Brandwood, *The Chronology of Plato's Dialogues*, Cambridge, 1990.

J. Brun, *Platon et L'Académie*, Paris, 1960.

A. Cevizci, "*Devlet*'teki Bölünmüş Çizgi Analojisi", *Araştırma*, 15 (1994), s. 76-157.

A. Cevizci, *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, Asa Kitabevi, Bursa, 4. baskı, 2007.

F. Coplestone, *A History of Greek Philosophy*, London, Burns Oates and Washbourne Ltd., 5th edit., 1966.

F. M. Cornford, "Mathematics and Dialectic in the *Republic* VI-VII I: *Noesis* and *Dianoia*, II: The Programmes of Education and Research", *Mind*, 41 (1932) s. 37-52 ve 173-90.

F. M. Cornford, *The Republic of Plato, Translated With Introduction and Notes by F. M. Cornford*, Oxford, 1966.

Diogenes Laertios, *Ünlu Filozofların Yaşamları ve Öğretileri* (Çev. Candan Şentuna), İstanbul, YKY Yayınları, 2003.

Eflatun, *Büyük Klasikler, Eflatun I*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, Ocak, 1974.

Eflatun, *Büyük Klasikler, Eflatun II*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, Ocak, 1975.

H. V. Eralp, *Platon I*, Hayatı, Eserleri, Sokratik Diyaloglar. İstanbul, 1953.

J. G. Frazer, *The Growth of Plato's Ideal Theory*, New York, 1930.

P. Friedlander, *An Introduction to Plato* (trans. by H. Meyerhoff), New York, 1958.

W. K. C. Guthrie, *Socrates*, Cambridge, Cambridge University Press, 1971.

W. K. C. Guthrie, *A History of Greek Philosophy*, vol. IV, Cambridge, Cambridge University Press, 1975.

R. M. Hare, *Plato*, Oxford, Oxford University Press, 1982.

W. Jaeger, *Paideia: The Ideals of Greek Culture* (trans. by G. Highet), 3 vols., New York, 1934.

M. Karasan, *Eflatun'un Devlet Görüşü*, İstanbul, MEB, 1947.

KÇAK, Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu, *Sempozyum II*.

G. Klosko, *The Development of Plato's Political Theory*, Methuen Inc., New York, 1986.

R. B. Levinson, *In Defense of Plato*, Cambridge, 1953.

H. G. Liddle – R. Scott, *Greek Lexicon*, Revised Edition by H. Stuart Jones, Oxford, 1973.

D. Macdowell, *The Law in Classical Athens*, Ithaca, 1978.

S. Mansion, *Le Jugement d'Existence chez Aristote*, Louvain, 1972.

S. Mansion, "L'Objet des Mathématiques et l'Objet de la Dialectique selon Platon", *Revue Philosophique de Louvain*, 67 (1969), s. 363-379.

S. Mansion, S, "The Ontological Composition of Sensible Substances in Aristotle (*Metaphysics* VII, 7-9), *Articles on Aristotle* , ol III, *Metaphysics* (ed. by J. Barnes – M. Schofield – R. Sorabji), London, 1979, s. 80-88.

F. Paksüt, "Platon'da Ahlak ve Eğitim", *KÇAK* II, ss. 78-93.

P. E. Peters, *Grek Felsefesi Terimleri* (Çev. H. Hünler), İstanbul, Paradigma Yayınları, 2004.

J. Platthy, *Plato*, Santa Claus, 1990.

Platon, *Briefe - Die echten Briefe Platons*, Griech-deutsch, Übers. E. Howald, Zürich, 1951.

Platon, *Devlet* (Çev. S. Eyüboğlu- M. A. Cimcoz), İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2010.

D. Ross, *Plato's Theory of Ideas*, Oxford, Oxford University Press, 1951.

P. Shorey, *The Unity of Plato's Thought*, Chicago, Chicago University Press, 1903.

P. Shorey, *What Plato Said?*, Chicago, Chicago University Press, 1933.

J. Stenzel, *Plato's Method of Dialectic* (trans. by D. J. Allan), New York, 1973.

A. E. Taylor, *Plato: The Man and His Work*, 7th edit., London, 1971.

A. Wedberg, "İdealar Kuramı", *Platon'un Felsefesi Üzerine Araştırmalar*, cilt 1. *İdealar Kuramı* (Der. A. Cevizci), Ankara, Gündoğan Yayınları, 1990.

E. Zeller, *Grek Felsefesi Tarihi* (Çev. A. Aydoğan), İstanbul, Say yayınları, 2004.